

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1140**

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΛΟΥ Δ. Φ.
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ 5' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Έγκριθείσα κατά τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1904, μετερρυθμίσθη
ἤδη κατὰ τὸ τελευταῖον πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου
τῆς Παιδείας.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ

1923

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
ΕΛΕ
ΕΤΡΑ
1140

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Δ. Φ.
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ 5' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Εγκριθείσα κατά τον διαγωνισμό του 1904, μετεργασμένη
ἤδη κατά τὸ τελευταῖον πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Μυ. Γ. Ζαγίερης

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

αὐτ. ἐκδ. εἰσαγ. 735 τοῦ 1915

ΕΚΔΟΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΡΙΤΩΝ

Ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι ἐπαινετὰ διὰ τὸ ἀφελεὲς τοῦ ὄφους καὶ τὴν συντομίαν καὶ εὐκρίθειαν τῶν ἐννοιῶν. Ἡ τε γλῶσσα, ἀπλή καὶ ὀρθολογικὴ καὶ ῥέουσα, καὶ τὸ περιεχόμενον προσαρμόζεται κάλλιστα εἰς τὴν μικρὰν τῶν μαθητῶν ἡλικίαν. Ἡ διάρκειος τοῦ βιβλίου εἰς 40 μαθήματα, περιεκτικὰ καὶ εἰσύνοπτα, εἶναι ἕκαστὸ ἐπιτυχές. Τὸ ἔργον εἶναι ἀπηλλαγμένον περιττοῦ φόρτου ὕλης προσφερομένων εἰς τοὺς παῖδας τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων γεγονότων, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλληλα πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος αὐτῶν διὸ ἡ ἐπιτροπὴ κλπ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ

1923

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Νικ. Σ. Γκινόπουλλον
συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν Νόμον ΒΤΓ' τῆς 12 Ἰουλίου 1895, τὸ
σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προ-
κηρῦξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους
ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἐκθεσιν τῆς οἰκείας ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν
ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμόν ὑποβλη-
θεῖσαν Ἱστορίαν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ὅπως εἰσαχθῆ ἐπὶ πεν-
ταετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ προσηχοῦς σχολικοῦ ἔτους ὡς διδακτικὸν
βιβλίον δια τούτους μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων

Καλεῖσθε δέ, ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Νόμου
καὶ ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας
παρατηρήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Σ. ΣΤΑΗΣ

Στεφ. Παρίσης

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ἡμετέρων καταστημάτων.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ε ΟΝ

Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου.

1 Κωνσταντῖνος ὁ μέγας Διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Με-
καὶ οἱ αξιολογώτεροι μετ' αὐτὸν γάλου Ἀλεξάνδρου διεδόθησαν
αὐτοκράτορες. τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ
Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κό-
σμον. Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον ἐκείνου ἐξηκολούθησαν καὶ προ-
ήγαγον οἱ διάδοχοί του διὰ τῶν διαφόρων κρατῶν, τὰ ὅποια
ἵδρυσαν. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν τὰ κράτη αὐτὰ παρήκμασαν καὶ
ἄρχισε τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο νὰ ὑποτάσσωνται εἰς ἓνα νέον
ἰσχυρὸν λαόν, ὅστις τότε ἀνεφάνη. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἦτο ὁ Ῥω-
μαϊκός. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων
οἱ Ἕλληνες ὑπετάχθησαν εἰς αὐτούς, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐγένετο Ῥω-
μαϊκὴ ἐπαρχία. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχασαν τὸν ἐθνισμὸν
τῶν τούναντιον μὲ ὄλας τὰς πιέσεις καὶ τὰς καταστροφὰς διετή-
ρησαν αὐτὸν ἀκμαῖον. Ὅτε δὲ ἀνεφάνη καὶ ἐκηρύχθη ὁ Χριστιανι-
σμὸς, οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἀπεδέχθησαν τὴν χριστιανικὴν θρη-
σκίαν, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐχρησίμευσεν ὡς μέσον διαδό-
σεως τῆς νέας θρησκείας εἰς ὅλα τὰ ἔθνη. Τὸν Χριστιανισμὸν
κατεδίωξαν πολλοὶ αὐτοκράτορες τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· ἀλλ'
ὁ κατὰ τὸ ἔτος 324 μ. Χ. ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον Κωνσταν-
τῖνος, ὁ ὀνομαζόμενος Μέγας, ὑπεστήριξε τὸν Χριστιανισμὸν
καὶ ἀνέκηρυξεν αὐτὸν ἐπίσημον τοῦ κράτους θρησκίαν. Ὁ
Κωνσταντῖνος μετέφερε καὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους ἐκ
τῆς Ῥώμης εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν πόλιν Βυζάντιον, ἡ
ὅποια διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὠνομάσθη Κωνσταντι-
νούπολις. Εἰς τῶν ἀξιολογωτέρων αὐτοκρατόρων μετὰ τὸν

Μέγαν Κωνσταντίνον ἦτο ὁ Θεοδοῦσιος ὁ Μέγας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τὸ Βυζαντικὸν κράτος διηρέθη εἰς δύο, εἰς δυτικὸν καὶ ἀνατολικόν, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις. Τὸ δυτικὸν κράτος δὲν διετερήθη ἐπὶ πολὺν καιρὸν, διότι βάρβαροι λαοὶ ἐπελθόντες τὸ κατέλυσαν· τὸ ἀνατολικὸν ὁμοῦς διετερήθη ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη καὶ ἐγινε καθαρῶς Ἑλληνικόν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ὠνομάζετο. Οἱ σπουδαιότεροι τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἦσαν ὁ Ἰουστινιανός, ὅστις ὥκοιέμισε καὶ τὸν ἔξοχον ναὸν τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας· ὁ Ἡράκλειος, ὅστις κατενίκησε τοὺς Πέρσας καὶ ἔσωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους, οἵτινες εἶχον πολιορκήσει αὐτὴν στενῶς, καὶ ὁ Βασίλειος Β. ὅστις ὑπέταξε τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἔκαμεν αὐτὴν ἐπαρχίαν τοῦ κράτους τούτου. Αὐτὸς δὲ ἕνεκα τῶν μεγάλων καταστροφῶν, τὰς ὁποίας ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Βουλγάρους, ὠνομάσθη Βουλγαροκτόνος.

2 *Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τῶν Τούρκων.* Μετὰ τὸν Βασίλειον ἐβασίλευσαν πολλοὶ αὐτοκράτορες· ἀλλ' ὁ ἐπισημότερος ἐξ ὧν ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὁ ΙΑ'. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μία φυλὴ βάρβαρος, οἱ Τούρκοι, ἀφ' ἑκουσίευσεν ὅλας τὰς πέριξ χώρας, ἐπῆλθαν ἀκράτητοι ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ μεγαλόφυχος Κωνσταντῖνος καὶ οἱ γενναῖοι κάτοικοι αὐτῆς ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισυ μῆνα ἀπέκρουον τὰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθοῦν καὶ τὴν 29 Μαΐου τοῦ 1453 ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπιπτεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἀφ' οὗ ἐφρονεύθησαν ἡρωικῶς ἀγωνιζόμενοι οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀλησμόνητος διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὁ ΙΑ', ἀποδειξας εἰς

τόν κόσμον ὅλον ὅτι οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς γνωρίζουν νὰ ζοῦν ἐντίμως καὶ ν' ἀποθνήσκουν ἐνδόξως !...

2ον

Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

1 Δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Τούρκοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπέταξαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· καὶ τοιοῦτοτρόπως ἄρχισαν διὰ τοὺς ἀτυχεῖς Ἕλληνας ἡμέραι σκληρᾶς δουλείας. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας των ὑποχρεοῦντο νὰ πληρώνουν κατ' ἔτος ἓνα ἀτιμωτικὸν φόρον, χαράτσι ὀνομαζόμενον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξηγόραζαν τὴν ζωὴν των. Ὅστις δὲ ἐπλήρωνε τὸν φόρον αὐτὸν ἐλάμβανε παρὰ τοῦ εἰσπράκτορος ἀπόδειξιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο γραμμένον. «Ὁ ἔχω τὴν ἀπόδειξιν αὐτὴν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ἐπὶ ἓν ἔτος τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὄμων του !» Ἀλλ' ὁ σκληρότερος φόρος ἦτο ὁ φόρος τοῦ αἵματος, τὸν ὁποῖον οἱ προκάτορές μας ὠνόμαζον παιδομαζώμα. Ἡρπαζαν δηλαδὴ οἱ Τούρκοι χριστιανόπαιδας ἐξ ἡ ἑπτα ἐτῶν, τοὺς ὁποίους ἀνέτρεφαν εἰς τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν καὶ ὅτε ἤρχοντο εἰς ἡλικίαν, τοὺς κατέτεζον εἰς τὰ φοβερὰ καὶ ἄγρια τάγματα τῶν Γενιτσάρων. Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρκειν ὅλα αὐτὰ οἱ Τούρκοι τοὺς ἤρπασαν καὶ τὰ καλύτερα κτήματα, εἰς αὐτοὺς δὲ ἀφήκαν τὰ κείμενα εἰς τόπους ὀρεινοὺς, ἀλλὰ καὶ πάλιν τοὺς ὑπεχρέωσαν νὰ πληρώνουν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τὸ πέμπτον τῶν εἰσοδημάτων των ! Καὶ μετ' ὅλα ταῦτα ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν πτωχῶν Ἑλλήνων ἔμειεν ἀπροστάτευτη καὶ ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν καὶ τοῦ τελευταίου Τούρκου!... Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ φοροῦν πολυτελεῖ ἑνδύματα, οὔτε νὰ ἱππεύουν ἱππον, παρὰ μόνον ὄνον ἢ ἡμίονον· ἂν δὲ καθ' ὁδὸν συνήγτων Τούρκον, ὥρμιαν νὰ καταβλίνουν ἀπὸ τὸ ζῶδόν των καὶ νὰ

προσκυνοῦν αὐτόν. Τὸ δίκαιόν των οὐδέποτε εὗρισκαν εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια. Ὁ ἱεροδικαστὴς (καδῆς) ἐδίκαζεν, ὅπως ἤθελεν, ἡ δὲ μαρτυρία Χριστιανοῦ κατὰ Τούρκου δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν.

2. Ἐκπαιδευσις . Ἴνα δὲ οἱ Ἕλληνες μένουσι ἀγράμματοι καὶ τοιοῦτοτρόπως λησμονήσουσι τὴν καταγωγὴν των καὶ τὴν ἐθνικότητά των, οἱ Τούρκοι τοὺς ἐκλείσαν ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες γνωρί-

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ζοντες τὴν ἀξίαν τῶν γραμμάτων, κατῴρθωναν νὰ μαθαίνουν τὰ τέκνα των ὀλίγα γράμματα ἀποστέλλοντες αὐτὰ εἰς μοναστήρια ἢ ἐν καιρῷ νυκτός εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ ψάλτου! Ἀργότερα οἱ Ἕλληνες κατῴρθωναν μὲ διάφορα μέσα νὰ λαμβάνουσι ἀδείας πρὸς ἴδρυσιν σχολείων, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἴδρουν σχολεῖα εἰς διάφορα μέρη. Εἰς τὰ σχολεῖα αὐτά

ἐδίδαξαν οἱ ὀνομαστοὶ τοῦ Γένους μας διδάσκαλοι, Παναγιώτης Παλαμᾶς, Εὐγένιος Βούλγαρις, Νικηφόρος Θεοτόκης, Ἄνθιμος Γαζής, Νεόφυτος Δρούκας καὶ ἄλλοι. Ἄλλ' ὁ περισσότερον ὄλων συντελέσας ν' ἀναπτυχθῆ καὶ διαδοθῆ ἡ παιδεία εἰς τὸν λαὸν ἦτο ὁ ἔξοχος διὰ τῆ σοφίαν καὶ πολυμάθειαν αὐτοῦ Ἀδαμάντιος Κοραΐς. Οὗτος, καὶ ἂν δὲν ἐχρημάτισε διδάσκαλος, ἐν τούτοις διὰ τῶν συγγραμμάτων του φανερώων εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων μας, ἀνερρίπιζε τὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμόν.

3ον

Κλέφται καὶ ἄρματαυλοί.

1. *Κλέφται.* Κατὰ τοὺς πικροὺς χρόνους τῆς δουλείας κλέφται ἐλέγοντο οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι μὴ ὑποφέροντες τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν Τούρκων κατέφευγαν, εἰς ὄρη ὑψηλὰ καὶ βράχους ἀποκρήμυνους ἢ σπήλαια ἀπρόσιτα, ἵνα ζοῦν ἐλεύθεροι. Τὰ μέρη αὐτά, εἰς τὰ ὅποια ἔζων οἱ κλέφται ὠνομάζοντο *ἡμέρια*· ἐκεῖθεν δ' ἐπιπίπτοντες ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐπροξένουν εἰς αὐτοὺς μεγάλας καταστροφάς, ἐκδικούμενοι τὰς καταπιέσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμναν πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς των. Οἱ κλέφται διηροῦντο εἰς σώματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχε τὸν ἀρχηγόν του, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο *καπετᾶνος*· οἱ λοιποὶ κλέφται ὠνομάζοντο *παλληκάρια*, ὁ δὲ πρῶτος ἐξ αὐτῶν ὠνομάζετο *πρωτοπαλλήκαρον*.

Οἱ κλέφται εἶχαν ἀδελφικὴν ἀγάπην μεταξὺ των καὶ ἐζοῦσαν λιτότατα ὑποφέροντες μὲ θαυμαστὴν καρτερίαν τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, τὰς κακουχίας καὶ τὰς στερήσεις. Ὀλίγαι ἐλαταὶ ἢ ἐν τεμάχιον τυροῦ καὶ ὀλίγος ἄρτος ξηρός ἦσαν ἀρκετὴ τροφή δι' αὐτούς. Ἡ προσφιλεστέρα των δὲ τροφή ἦτο ὁ ὄβελιός ἀμνός.

Ἡ ζωὴ τῶν κλεφτῶν ἦτο ἕνας ἀγὼν ἀτελείωτος κατὰ τῶν

τυράννων. Ὅτε δὲ δὲν ἐπολέμουν, ἐγυμνάζοντο εἰς διαφόρους σωματικὰς ἀσκήσεις ἢ εἰς τὴν σκοποβολήν. Τόσον δὲ ἦσαν ἐξησκημένοι εἰς αὐτήν, ὥστε ἠδύναντο ἐξ ἀποστάσεως 100 ἢ 200 μέτρων νὰ περνοῦν τὴν σφαῖραν ἀπὸ δακτυλίδιον! Οἱ κλέφται ἔτρεφαν φοβερὰν ἐχθρὰν καὶ μῖσος κατὰ τῶν Τούρκων, διὰ τοῦτο δὲ οὐδέποτε ἐχάριζαν τὴν ζωὴν εἰς Τοῦρκον αἰχμάλωτον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι, ὁσάκις συνελάμβανον κανένα κλέφτην τὸν ὑπέβαλλον εἰς φρικτὰ βασανιστήρια καὶ ἔπειτα εἰς φοβερὸν καὶ μαρτυρικὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο οἱ κλέφται ἐπροτιμοῦσαν νὰ φονευθοῦν μᾶλλον, παρά νὰ αἰχμαλωτισθοῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ἠκυριωτέρα εὐχὴ των εἰς τα συμπόσια ἦτο «καλὸ μολύβι», ἦτοι καλὸ βόλι. Καὶ ὅμως, ἂν συνέβαινε καμμιά φορά νὰ συλληφθοῦν, ὑπέφεραν τὰ σκληρὰ ἐκεῖνα μαρτύρια ὑπομονητικώτατα, χωρὶς νὰ στενάζουν ἢ νὰ δακρύσουν, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ στόμα των μία λέξις φανερώουσα τοὺς πόνους των! Ὅσακις δὲ τοὺς ἐπροσκαλοῦσαν μὲ διαφόρους ὑποσχέσεις νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα ἢ νὰ προσκυνήσουν τὸν Πασᾶν ἢ τὸν Βεζύρη, ἀπαντοῦσαν μὲ ὑπερηφάνειαν·

«Πασᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί·
Βεζύρη τὸ τουφέκι·
Κάλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θειριά,
Παρὰ νὰ ζῶ μὲ Τούρκους!».

2. Ἄρματωλοί. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς βίας δὲν ἠδύναντο οἱ Τοῦρκοι νὰ ὑποτάξουν τοὺς ἄτρομοι τοὺς ἐκείνους ἀνδρας, αἱ δὲ ζημίαι τὰς ὁποίας ὑφίσταντο ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν μεγάλαι, διὰ τοῦτο ἄρχισαν νὰ τοὺς περιποιῶνται καὶ νὰ συνθηκολογοῦν κάθε φοράν μὲ μερικοὺς ἐξ αὐτῶν, διορίζοντας αὐτοὺς φύλακας Ἑλληνικῶν χωρῶν. Οἱ κλέφται οὗτοι ὠνομάζοντο ἄρματωλοί, αἱ δὲ χῶραι, τὰς ὁποίας ἐφύλατταν, ἄρματωλίμα. Μὲ ὅλα αὐτὰ οἱ ἄρματωλοί ἐμίσουν καὶ ἀπεστρέφοντο τοὺς Τούρκους, διὰ τοῦτο ἐβοήθουν τοὺς κλέφτας μυστικῶς. Ὅσακις δ' ἐβλέπαν

αυτοὺς νὰ καταπιέξουν καὶ βασανίζουν τοὺς ὁμοθρήσκους των, συνεκρούοντο μὲ αὐτοὺς καὶ τότε ἀφήνοντες τὰ ἀρματοωλικιά των ἐγίνοντο πάλιν κλέφται. Διὰ τοῦτο πολλάκις τὰ ὀνόματα ἀρματοῦλός καὶ κλέφτης δὲν εἶχαν καμμίαν διαφορὰν.

Τὰ ἀνδραγαθήματα αὐτὰ τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματοῦλῶν, τὰ ὅποια ὁ λαὸς ἐξυμνοῦσε μὲ τὰ χαριτωμένα δημῶδη ποιήματά του, προσέτι δὲ ἠθρησκεία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, διέσωσαν τὸν Ἑλληνικὸν ἐθνισμόν, διετήρησαν ἀκμαῖον τὸ φρόνημα καὶ ἄσβεστον τὸ ἱερὸν τῆς ἐλευθερίας πῦρ. Ταῦτα δὲ παρέσχον ἡμῖν πατρίδα ἐλευθέραν...

4ον

Ἀπόπειραι τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀπελευθέρωσίν των.

1. Τοπικαὶ ἐπαναστάσεις. Ἡ σκληρότης καὶ ἀπανθρωπία τῶν Τούρκων καὶ οἱ ἐναντίον αὐτῶν ἀτελείωτοι ἀγῶνες τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματοῦλῶν, ἐδιαιτηροῦσαν ὄχι μόνον ἀκμαῖον τὸ φρόνημα, ἀλλὰ καὶ τὸν πόθον πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἄσβεστον. Διὰ τοῦτο πολλάκις οἱ προπάτορές μας ἔλαβαν τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπανακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ διάφοροι ἐκεῖναι ἐπαναστάσεις των δὲν ἦσαν γενικαί, ἤτοι δὲν ἐπαναστατοῦσαν ὅλοι μαζί, ἀλλὰ τοπικαί, ἤτοι ἄλλοτε ἐπαναστατοῦσε μία Ἑλληνικὴ χώρα ἢ ἐπαρχία καὶ ἄλλοτε ἐπαναστατοῦσε ἄλλη. Ἐνεκα δὲ τούτου εὐκόλως κατεβάλλοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οἱ ἐπαναστάται κατεσφάζοντο ἀνηλεῶς.

Δύο σπουδαῖαι ἐπαναστάσεις ἐγίναν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἡ μία κατὰ τὸ ἔτος 1770 καθ' ὑποκλήνησιν τῆς Ῥωσίας καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ 1787. Ἀλλ' ἀτυχῶς ἀμφοτέραι ἀπέτυχαν.

2. Λάμπρος Κατσώνης. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1787 διεκρίθησαν δύο ἄνδρες, περίφημοι διὰ τὸν ἠρωισμόν καὶ τὴν φιλοπατρίαν των, ὁ Λάμπρος Κατσώνης καὶ ὁ Γεώργιος Ἀνδρόιτος. Ὁ ἥρωες Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη εἰς τὴν Λε-

δάδειαν τῆς Βοιωτίας. Εἰς ἡλικίαν δεκαοκτῶ ἐτῶν μείνας ὀρφανὸς μετέβη καὶ κατετάχθη εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν, ὅπου διακριθεὶς εἰς πολλὰς μάχας προήχθη εἰς λοχαγόν. Ὁ Κατσώνης διεφημίσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1787 μεταβάς εἰς Τεργέστην παρέλαβε τρία πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐξώπλισαν οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες καὶ μὲ αὐτὰ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

Περιερχόμενος δὲ τὸ Αἰγίον πέλαγος κατέστρεφε καὶ ἐλεηλατοῦσε τὰ τουρκικὰ παράλια, συνέλαμβανε δὲ ὄσα τουρκικὰ πλοῖα ἐσυναντοῦσε. Τοιοῦτοτρόπως ἤρξθη τὸν στόλον του εἰς 15 πλοῖα. Τότε ὁ Σουλτάνος ἀπέστειλεν ἐναντίον τοῦ Κατσώνη μέγαν στόλον ἐκ 57 πλοίων. Ἄλλ' ὁ Κατσώνης συναντήσας τὸν στόλον τοῦτον ἐξώθεν τῆς Καρπάθου,

ἔτρεψεν εἰς φυγὴν μετὰ πεισματῶδη ναυμαχίαν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος κατέστρεψεν ἕτερον στόλον εἰς τὰ παράλια τῆς Ἡπείρου καὶ ἔφθασε νικηφόρος μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ Σουλτάνος μαθὼν τὰ κατορθώματα τοῦ ἀτρομήτου θαλασσομάχου Κατσώνη, κατεταράχθη. Διὰ τοῦτο διέταξε τὸν διερμηνέα τοῦ στόλου νὰ γράψῃ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας ὑπέσχετο, ἂν ἤθελε παύσει τὰς καταδρομὰς του, νὰ τοῦ χαρίσῃ μίαν νῆσον εἰς τὸ Ἰκάριον πέλαγος καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἡγεμόνα αὐτῆς. Ὁ Λάμπρος δὲν κατεδέχθη ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐπιστολήν ἐκείνην, ἀλλ' ἀμέσως ἀπέπλευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Μετ' ὀλίγον δὲ συναντήσας αὐτὸν μεταξύ Σύρου καὶ Μυκόνου ὤρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ μετὰ πολὺωρον ναυμαχίαν τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν!

3. **Τελευταῖοι ἀγῶνες τοῦ Κατσώνη Ἀνδρίτσος.**

Ἐπειτα πληροφορηθεὶς ὅτι δύο ἰσχυροὶ στόλοι, ὁ ἓνας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δ' ἄλλος ἐξ Ἀλγερίας, ἤρχοντο ἐναντίον του, δὲν χάνει καιρὸν, ἀλλ' ἀμέσως πλέει πρὸς συνάντησίν των παραλαβῶν καὶ τὸν περίφημον κλέφτην Ἀνδρίτσον μετὰ 500 ἄλλων κλεφτῶν. Καὶ ἐτρεψεν μὲν εἰς φυγὴν τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐλθόντα στόλον ἐκ 15 πλοίων, ἀλλ' ὄτε τὴν ἐπομένην ἐφθασε καὶ ἐξ Ἀλγερίας στόλος καὶ ἠνώθη μετὰ τουρκικοῦ, οἱ δύο ὁμοῦ περιεκύκλωσαν τὸν Κατσώνη. Ἐν τούτοις δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του ἀλλ' ἀντιπαρετάχθη μὲ τὰ ἑπτὰ πλοῖά του καὶ ἐπολέμησεν ἥρωικώτατα. Τέλος δὲ ἀπολέσας πάντα σχεδὸν τὰ πλοῖά του καὶ πληγωθεὶς ὁ ἴδιος εἰς τὴν κερπλὴν ἠναγκάσθη νὰ φύγη. Ἡττήθη ὁ Κατσώνης εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν, ἀλλ' ἡ ἥττά του ἦτο λαμπροτέρα καὶ τῆς μεγαλυτέρας νίκης, διότι 3000 Τούρκοι ἐφονεύθησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἄπειροι ἐπληγώθησαν. Ἐπὶ δύο ἀκόμη ἔτη ὁ Κατσώνης καὶ ὁ Ἀνδρίτσος ἐξηκολούθησαν τοὺς κατὰ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΟΣ

τῶν Τούρκων ἐνδόξους ἀγῶνάς των· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1792 ἡ Ρωσία συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας, ὄτε ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη, χωρὶς νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, διέταξε τὸν Κατσώνη νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν. Τότε ὁ Κατσώνης ἐξοργισθεὶς λέγεται ὅτι εἶπεν· «ἐάν ἡ αὐτοκράτειρα συνωμολόγησῃ τὴν εἰρή-

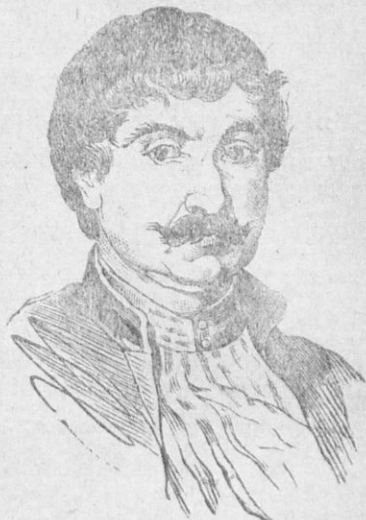
νην της, ὁ Λάμπρος ἀκόμη δὲν συνωμολόγησε τὴν ἰδικήν του.» Καὶ παραλαβὼν τὸν φίλον του Ἀνδρίτσον ἀπεφάσισε νὰ ὑποκινήσῃ πάλιν τοὺς Ἑλληνας εἰς ἐπανάστασιν. Ἄλλοι οὗτοι ἰδόντες ὅτι ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ πάντων, ἀπεφάσισαν νὰ χωρισθοῦν· καὶ ὁ μὲν Κατσώνης ἐπανῆλθεν εἰς Ῥωσίαν, ὅπου μετὰ τρία ἔτη πλήρης τιμῶν καὶ δόξης ἀπέθανεν, ὁ δὲ Ἀνδρίτσος ἀπεφάσισε νὰ διάσχισῃ μὲ τὰ καλλικάρια του τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὴν Ῥούμελην νὰ διαπεραιωθῆ κατόπιν εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Καὶ ἀληθῶς τὸ κατόρθωσε! Φθάσας ὁμως εἰς τὴν Πρέβεζαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Ἐνετοί, συνελήφθη ὑπ' αὐτῶν καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες δέσμιον τὸν ἀπήγαγον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ δὲ τὸν ἐπνίξαν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Βοσπόρου, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ὑπέβαλον εἰς φρικώδη βασανιστήρια!..

Ἔον

Ῥήγας Φεραῖος

1. Ἐνέργειαι τοῦ Ῥήγα Ὁ πρωτομάρτυς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ῥήγας ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1757 εἰς ἓν χωρίον τῆς Θεσσαλίας ὀνομαζόμενον Βελεσιτῖνον· ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον τοῦτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὠνομάζετο Φεραί, διὰ τοῦτο ὁ Ῥήγας ἐπωνομάσθη Βελεσιτινῆς ἢ Φεραῖος. Ὁ Ῥήγας ἀφοῦ διήκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ζαγοράς, μετέβη κατόπιν εἰς ἓν χωρίον τῆς Θεσσαλίας ὀνομαζόμενον Κισσόν, ὅπου διέμενεν ὡς διδάσκαλος. Ἀλλὰ νέος αὐτὸς φιλελεύθερος καὶ ὀργῶν πρὸς μάθησιν ἐπῆγε εἰς Βουκουρέστιον, ἔνθα ἐξεπαιδεύθη τελειότερον καὶ ἔμαθε ξένας γλώσσας. Τότε δὲ ὁ Ἑλληνα ἡγεμῶν τῆς Βλαχίας Μαυρογένης προσέλαβε τὸν Ῥήγαν ὡς γραμματέα του. Ἡ θέσις του ἦτο λαμπρά, ἀλλ' ἡ ἀνά-

μνησις τῶν μαρτυριῶν, τὰ ὁποῖα ὑπέφεραν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν Τούρκων, δὲν ἄφηναν αὐτόν νὰ ἡσυχάσῃ. Νύκτα καὶ ἡμέραν ὁ Ῥήγας τίποτε ἄλλο δὲν ἐσκέπτετο, παρὰ πῶς νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ἀγαπημένην του πατρίδα. Καὶ δὲν ἄφηνε κημίαν εὐκαιρίαν νὰ χάνεται χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ὠφέλιμόν τι δι' αὐτήν. Συνέγραφε πολλὰ ὠφέλιμα βιβλία καὶ ἐξέδωκε χάρτην τῆς Ἑλλάδος — τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, με πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵνα διαφωτίσῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ δεῖξῃ εἰς οὐτοὺς ὁποῖα ἦτο ἄλλοτε ἡ πατρίς των καὶ ὁποῖα ἦτο τότε. Ἴνα δ' ἐξάψῃ ἐτι μᾶλλον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, συνέθεσε

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

διάφορα πατριωτικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ψαλλόμενα εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς συναναστροφάς, συνεκίνουν καὶ ἐτέρμεινον τὰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ἐκ τῶν ποιημάτων ἐκείνων εἶναι καὶ τὸ φλογερὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ποίημα.

Ὡς πότε παλληκάρια, νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά,
Μονάχοι ὡς ἰλιοντάρια 'ς τοὺς βράχους, 'ς τὰ βουνά ;
Σπηλιές νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
Νὰ φεύγωμε τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴν σκλαβιά ;
Ν' ἀφήνωμεν ἰδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
Τοὺς φίλους τὰ παιδιὰ μας καὶ δλους τοὺς συγγενεῖς ;
Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
Παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακὴ.

Τί σ' ὠφελεῖ κ' ἂν ζήσης καὶ εἶσαι 'ς τὴ σκλαβιά ;
Φαντάσου πῶς σὲ ψήνουν καθ' ὥρα 'ς τὴ φωτιά . . .

2. **Σύλληψις τοῦ Ῥήγα** Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα μόνον ὁ φι-
καὶ θάνατος αὐτοῦ. λέπατρις Ῥήγας, ἀλλὰ συνέστησε
καὶ ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν
μεγάλην τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασιν· προσέτι δὲ ἄρχισε νὰ
γράφῃ πρὸς τοὺς ἐπισημοτέρους κλέφτας καὶ ἀρματωλοὺς,
πρὸς ἐπισκόπους καὶ ἐμπόρους, πρὸς πλουσίους Ἑλληνας καὶ
διαπρεπεῖς Τούρκους καὶ Ἀλβανούς. Ἐπειτα δὲ ἦλθεν εἰς
Βιέννην σκοπὸν ἔχων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ
ὑποκινήσῃ τοὺς Ἑλληνας εἰς ἐπανάστασιν· ἀλλ' ὅτε ἐφθασεν
εἰς Τεργέστην, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως ἐκεί-
νης ὡς συνωμότης κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς
φυλακὰς. Ὁ Ῥήγας ἀπολογούμενος ἔλεγεν· « Ἐγὼ ἐργαζό-
μενος ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους μου οὐδένα ἀδικῶ·
ἀλλ' ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις εὐρισκομένη εἰς φιλικὰς σχέσεις
μὲ τὴν Τουρκίαν παρέδωκε τὸν Ῥήγαν μὲ ἑπτὰ ἄλλους συ-
τρόφους του εἰς τὸν Πισᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις τοὺς ἐνέ-
κλεισεν εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν. Ἐκεῖ δὲ κατὰ τὴν νύκτα τοὺς
μὲν συντρόφους του ἐστραγγάλισαν, αὐτὸν δὲ ἐφόνευσαν, διότι
ἀντεστάθῃ εἰς τοὺς δημίους του. Ἀποθνήσκων δ' ὁ Ῥήγας ἀνέ-
κραξεν· « Ἔτσι ἀποθνήσκουν τὰ παλληκάρια· οἱ Ἕλληνες θὰ
ἐκδικήσουν τὸν θάνατόν μου. Ἐγὼ ἀρκετὸν σπόρον ἔσπει-
ρα, τὸ δὲ Γένος μου θὰ θερίσῃ τὸν γλυκὺν αὐτοῦ καρπὸν».·
Καὶ ἀληθῶς ἡ προφητεία τοῦ Ῥήγα ἐξεπληρώθη· ὁ σπóρος
ἐβλάστησεν καὶ ἐκαρποφόρησεν, ἡμεῖς δὲ σήμερον γεύομεθα τοὺς
γλυκεῖς τῆς ἐλευθερίας καρπούς . . . Διὰ τοῦτο ἡ Πατρίς θέ-
λουσα νὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πρὸς τὸν πρωτομάρτυρα
τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ῥήγαν, ἔστησε τὸν ἀνδριάντα του
ἐμπροσθεν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

6ον

Ἀγῶνες τῶν Σουλτιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ

1. Ἀληπασᾶς. Ὁ περιβόητος Τουρκαλβανὸς Ἀλῆ-πασᾶς ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1741 εἰς ἓν χωρίον τῆς Ἀλβανίας, Τεπελένι ὀνομαζόμενον. Νεώτατος ἐγένετο ληστής, ἔπειτα δὲ ἀρχηγὸς ληστούμμορίας· ἀλλ' ἔνεκα τῆς κακῆς του διαγωγῆς πολὺ ἔνωρις ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν συντρόφων του. Τέλος δὲ διὰ τῆς μοναδικῆς ποιηρίας καὶ διὰ πολλῶν δολοφονιῶν κατώρθωσε ν' ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Τότε πλεόν ἐπεδόθη εἰς πᾶν εἶδος σληρότητος, ἀπανθρωπίας καὶ ἀκολασίας. Πόλεις κατέστρεψεν· οἰκογενείας ἐξηφάνισε· περιουσίας διήρπασε καὶ πλείστους ἀθόφους ἔρριψεν

ΑΛΗ-ΠΑΣΑΣ

εἰς τὰς φυλακὰς ἢ ἐφόνευσεν. Ὁ Ἀλῆς δὲν ἦτο ἄνθρωπος· ἦτο θηρίον αἰμοχαρές, τέρας ἀπαίσιον, τὸ ὁποῖον μορφὴν μόνον εἶχεν ἀνθρωπίνην. Ὑπὸ τὰ νεύματά του δὲ 12,000 στρατοῦ ὑπήκουον καὶ δύο ἑκατομμύρια Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων ἐστέναζον ὑπὸ τὸν ἄγριον ζυγόν του.

2. Πρώτη καὶ δευτέρα Ἐνῶ ὅλαι αἱ περίξ τῶν Ἰωαννινοῦ κατὰ τοῦ Σουλίου. ανίνων χῶραι ἐκ φόβου ὑπετάσσοντο εἰς τὸν Ἀλῆν, μόνον τὸ ἡρωϊκὸν Σοῦλι ἐδι-

ατηρούσε τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Οἱ Σουλιῶται ἦσαν ποιμένες, οἵτινες ἀποσυρθέντες εἰς τοὺς ἀπροσίτους βράχους τῶν Κασσωπαίων ὄρεων (Τσαμουριάς), ἐζοῦσαν ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιᾶται, ἦτοι ἐξησκούντο ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὰ ὄπλα, μὲ αὐτὰ ἔτρωγαν, μὲ αὐτὰ ἐκοιμῶντο, μὲ αὐτὰ προσήχοντο. Καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες τῶν πολλὰκις ἐκρατοῦσαν ἀντιρόκας τὸ καρποφύλλι. Ὁ Ἄλῆς μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ ἐλευθέρους τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Σουλιώτας, ἐπεχείρησε κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1791 νὰ τοὺς ὑποτάξῃ, ἀλλ' ὄχι μόνον ἐνίκηθη, ἀλλὰ καὶ κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν γενναίων Σουλιωτῶν μέχρι τῶν Ἰωαννίνων. Τότε ἀπεφάσισε νὰ ὑποτάξῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ δόλου. Κατὰ τὸ θέρος δηλαδὴ τοῦ ἔτους 1792 ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν μετὰ 14.000 περίπου Τουρκαλθωνῶν· διέδιδεν ὅμως, ὅτι διηθύνετο ἐναντίον τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ἴνα δὲ μὴ ὑποπτευθοῦν τίποτε οἱ Σουλιῶται, ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητοῦσε τὴν συμμαχίαν των. Ἄλλ' οἱ Σουλιῶται γνωρίζοντες τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν τὴν δολιότητα τοῦ Ἄλῆ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν 70 μόνον ἄνδρας ὑπὸ τὸν Δάμπρον Τζαβέλλαν, ὅστις εἶχε παραλάβει μαζὶ του καὶ τὸν υἱὸν του Φῶτον. Ὅτε ὅμως οὗτοι ἐφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἀπίστου Ἄλῆ καὶ ἀρῆκαν τὰ ὄπλα των, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς δικασκεδάσεις τοῦ δρόμου καὶ τοῦ πηδήματός, συνελήφθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἄλῆ καὶ ἐθέθησαν. Δύο ἐξ αὐτῶν θελήσαντες ν' ἀνισταθοῦν ἐφρονεύθησαν, ἓνας δὲ πεσὼν εἰς τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν, κατώρθωσεν ὑπὸ χάλαζαν σφαιρῶν νὰ διαφύγῃ, ἵνα φέρῃ εἰς τὸ Σουλι τὴν θλιθεράν εἶδησιν. Τὴν ἐπομένην ὁ Ἄλῆς ἀφοῦ ἀπέστειλε τὸν Φῶτον καὶ τοὺς ἄλλους Σουλιώτας σιδηροδεσμίους εἰς τὰ Ἰωάννινα, αὐτὸς παρέλαβε τὸν Τζαβέλλαν καὶ ἐπῆλθεν ἐναντίον τοῦ Σουλίου. τὸ ὁποῖον ἤλπιζεν ὅτι θὰ εὑρισκεν ἀπροπάρασκευον· ἀλλ' οἱ Σουλιῶται ἐγκαίρως εἰδοποιηθέντες καὶ παρασκευασθέντες ὤρμησαν κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν ἀνδρείαν καὶ ὄρμην, ὥστε τὸν ἠνάγκασαν ν' ὑποχωρήσῃ καὶ πάλιν ἐντροπιασμένος.

7ον

Τρίτη προσβολή τοῦ Ἀλῆ κατὰ τοῦ Σουλίου.

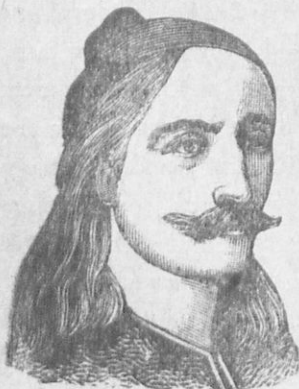
Φιλοπατρία τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τῆς δευτέρας ἐκστρατείας ὁ Ἀλῆς διέταξε καὶ ἔφεραν ἐνώπιόν του τὸν Λάμπρον Τζαβέλλα, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπε· «Τζαβέλλα, ἡ ζωὴ σου, καὶ ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ σου εἶναι εἰς τὰ χερίά μου· ἐάν μοι παραδώσης τὸ Σουλι, θὰ σοῦ δώσω πλοῦτη πολλὰ καὶ δόξαν· ἐάν δὲ δὲν θελήσης νὰ μοῦ τὸ παραδώσης, θὰ σὰς ψῆσω ζωντανούς καὶ θὰ κάμω τὸ Σουλι χορτάρι νὰ μὴ φυτρώσῃ!» Τότε ὁ Τζαβέλλας ὑπεσχέθη νὰ τοῦ παραδώσῃ τὸ Σουλι, ἀλλ' ἀφοῦ ἀρήσῃ αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς αὐτό, ὅπως συνεννοηθῆ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν. Ὁ Ἀλῆς ἐπίταυσε εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Τζαβέλλα καὶ τὸν ἀφῆκεν, ἀλλ' ἐκράτησεν ὡς ἄμηνον τὸν υἱὸν τοῦ Φῶτον. Ὅτε ὁ Τζαβέλλας ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Σουλι, προέτρεψε τοὺς Σουλιώτας ν' ἀντισταθοῦν μετὰ ὅλας τῶν δυνάμεις· ὅτε δὲ παρεσκευάσθησαν, ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀλῆν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν· «Χαίρω ὅπου ἐγάλασα ἓνα δόλιον ἄνθρωπον. Εἶμαι ἐδῶ, διὰ νὰ ὑπερασπίσω τὴν πατρίδα μου· ἤξεύρω ὅτι ὁ υἱός μου θ' ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἐγὼ θὰ ἐκδικηθῶ τὸν θάνατόν του. Ἄν δὲν μείνῃ εὐχарιστημένος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, τότε δὲν εἶναι ἄξιός νὰ ζῆσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται υἱός μου». Ὁ Ἀλῆς, ὅτε ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν αὐτήν, ἐλύσσαξεν ἀπὸ ὀργῆν· ὁ δὲ υἱός του Βελῆς διατάξας νὰ φέρουν ἐνώπιόν του τὸν μικρὸν Φῶτον τὸν ἠπέλιξεν, ὅτι θὰ τὸν ψῆσῃ ζωντανόν· ἀλλ' ὁ νεαρός Φῶτος ἀπεκρίθη· «Δὲν σὲ φοδοῦμαι, διότι διὰ τὴν πατρίδα ἐγεννήθηκα καὶ διὰ τὴν πατρίδα θ' ἀποθάνω. Ἄν μὲ ψῆσης, ὁ πατέρας μου θὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατόν μου». Ὁ Βελῆς ἐκπλαγείς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ μικροῦ, ἀλλ' ἀτρομήτου Σουλιώτου δὲν τὸν ἐρύσευσεν, ἀλλὰ τὸν ἔρριψε πάλιν εἰς τὴν φυλακὴν.

2. *Τρίτη προσβολή τοῦ Ἀλή* Κατὰ τὴν 20 δὲ Ἰουλίου κατὰ τοῦ Σουλίου. 1792 ὁ Ἀλῆς ἐφώρμησε καὶ πάλιν ἐναντίον τοῦ Σουλίου φοδερὰ μάχη συνήφθη τότε, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Τζαβελλα Μόσχω ἐπὶ κεφαλῆς 400 γυναικῶν! Ἡ μάχη αὐτὴ ὑπῆρξε καταστρεπτικὴ διὰ τὸν Ἀλῆν. Ἐκ τῶν 2.000 Ἀλβανῶν μόνον 140 ἐσώθησαν καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς φυγῆς!... Τότε ὁ Ἀλῆς ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μὲ ὄρους βαρεῖς καὶ ἐξευτελιστικούς· ὑπεχρεώθη δηλαδὴ ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Σουλιώτας τὸν Φῶτον καὶ τοὺς λοιποὺς αἰχμαλώτους, νὰ πληρώσῃ δὲ ὡς λύτρα δι' ἕκαστον αἰχμάλωτον Τουρκαλβανὸν 1.000 γρόσια! Δυστυχῶς κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἐπληγώθη ὁ ἀλησιμόνητος διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν του Λάμπρος καὶ ἐκ τοῦ τραύματος ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ἀλλ' ἀφῆκε ἀντάξιον διάδοχόν του, τὸν υἱόν του Φῶτον.

8 ο υ

Ἡ ἥρωικὴ πτώσις τοῦ Σουλίου.

1. *Τετάρτη προσβολή τοῦ Ἀλή* Ὁκτῶ ἔτη παρῆλθαν κατὰ τοῦ Σουλίου. ἀπὸ τῆς τελευταίας προσβολῆς τοῦ Ἀλή κατὰ τοῦ Σουλίου, καὶ ἐν τούτοις ὁ

ΦΩΤΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

ἄγριος Τουρκαλβανὸς δὲν τὸ ἐλησμόνησεν. Δι' αὐτὸ κατὰ τὸ ἔτος 1800 ὀδηγῶν 10.000 Ἀλβανούς ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἀποκλείει πανταχόθεν. Οἱ Σουλιῶται κατελήφθησαν ἀπροσδοκῆτως, ἀλλὰ δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος των· μὴ στερεούμενοι δὲ κατ' ἀρχὰς τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων καὶ ἔχοντες ἄρχηγόν τὸν γενναῖον Φῶτον ἐπὶ τρία ἐλόκληρα ἔτη ἀπέκρουον τὰ λυσσώδεις ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν, προξενούντες εἰς αὐτοὺς πολλὰς ζημίας. Ἀλλ' ἤδη οἱ Σουλιῶται ἄρχισαν νὰ ὑποφέρουν πολλὰς στε-

ρήσεις· αἱ τροφαὶ εἶχαν ἐξαντληθῆ· πείνα καὶ δίψα ἐμάστιζεν αὐτούς· ἐν τούτοις ἔμεναν ἀκαμπτοὶ καὶ ἐξηκολούθουν νὰ μάχωνται ἡρωικώτατα. Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα καὶ αἱ ἄλλαι κακουχίαι ἐδίδαν εἰς αὐτούς δύναμιν ὑπεράνθρωπον καὶ σθένος ἀκατάβλητον. Δι' αὐτὸ ἐπροτιμοῦσαν ὄλοι ν' ἀποθάνουν παρὰ νὰ ὑποταχθοῦν.

2. *Προδοσία* Δυστυχῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν καὶ *πιῶσις τοῦ Σουλίου* τώρθωσεν ἡ ἀνδρεία καὶ τὰ ὄπλα τοῦ Ἀλῆ, τὸ κατώρθωσε τὸ χρυσίον του. Εὐρέθη δηλαδὴ μεταξὺ τῶν πολιορκουμένων ἓνας προδότης—τὸν ὁποῖον θὰ βαρύνῃ ἡ αἰωνία κατάρα τῆς Πατρίδος—ὀνομαζόμενος *Πήλιος Γούσης*, ὅστις δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ᾠδήγησεν ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἔκρυψεν ἐντὸς τῆς οἰκίας του 200 Τουρκαλβανούς. Ὅτε δὲ ἐξημέρωσεν ἡ 26 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1803 καὶ ἐπανελήφθη ἡ μάχη, οἱ Σουλιῶται εὐρέθησαν μεταξὺ δύο πυρῶν. Ἐν τούτοις δὲν ἀπεδειλίσαν, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν μὲ γενναιότητα καὶ ἡρωισμόν ἀξιοθαύμαστον ν' ἀπεκρούουν τοὺς ἐχθρούς. Τέλος ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς τὸ ὀνομαζόμενον *Κιοῦκι*· ἐκεῖ δὲ ὀχυρωθέντες ἐξηκολούθουν, κατόπιν τόσων ἀτυχημάτων γενναῖοι καὶ ἀκατάβλητοι, ν' ἀπεκρούουν τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν. Μετ' ὀλίγον ὁμως αἱ τροφαὶ τῶν ἐξηντλήθησαν καὶ διὰ νὰ καταπαύουν τὴν πείναν τῶν ἔτρωγαν ρίζας καὶ φλοιούς δένδρων· ὅτε δὲ οἱ ἐχθροὶ τοὺς ἀπέκοψαν τὸ νερό, ἠναγκάζοντο νὰ δένουν σπόγγους εἰς τὰ ἄκρα μακρῶν σχοινίων, τοὺς ὁποίους κρεμῶντες εἰς τὰς κοιλάτητας καὶ τὰς σχισμάδας τῶν βράχων ἐλάμβαναν τὸ ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀπομείνει εἰς αὐτὰς ἐκ τῆς βροχῆς· τοῦτο δὲ ἀπορροφῶντες ἐδρῶσιζαν ὀλίγον τὴν γλῶσσαν των! Ἐκτεθιμένοι δὲ εἰς τὸ ψῦχος, τὰς χιόνας καὶ τὴν βροχὴν εἶχαν καταντήσει ἡμιθανεῖς· ἐκ τῶν στερήσεων ἐφαίνοντο σὰν φαντάσματα κινούμενα!... Γόττε καὶ ὁ Ἀλῆς θαυμάσας τὸν ἡρωισμόν των καὶ τὸ ἀκατάβλητον τοῦ

φρονήματός των, τούς ἐπρότεινε νὰ ἀπέλθουν μὲ τὰ ὄπλα των καὶ τὰ πράγματά των καὶ νὰ ὑπάγουν ὅπου θέλουν. Οἱ Σουλιῶται τὸ ἐδέχθησαν.

9ον

Ἰκαρασπονδία τοῦ Ἀλλῆ-πασᾶ

1. **Ἡρωϊσμός** Μετὰ τὴν συμφωνίαν ἐκείνην οἱ Σουλιῶται βαρέως λυπημένοι καὶ μὲ δάκρυα γεμάτους τούς ὀφθαλμούς ἐγκατέλιπον τὴν ἀγαπημένην των πατρίδα. Ἐφυγον δὲ διηρημένοι εἰς τρία σώματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον ἐκ 1500 ἀνδρῶν ἀποτελούμενον ὑπὸ τὴν Φῶτον Τζαβέλλαν διηυθύνθη εἰς τὴν Πάργαν· τὸ δεύτερον ἐξ 800 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Κουτσονίκαν πρὸς τὸ Ζάλογγον-κείμενον ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ ἀποκρήμνου βράχου, κάτωθεν τοῦ ἑποίου ἔρρεεν ὁ Ἀχέρων· τὸ δὲ τρίτον σῶμα ὑπὸ τὸν Κίτισον Βότσαρην, διηυθύνθη πρὸς τὴν Ρανιάσαν. Μόνος ὁ καλόγηρος Σαμουήλ μαζί μὲ 5 Σουλιώτας ἔμεινεν ὀπίσω, διὰ νὰ παραδώσῃ τὸν τόπον καὶ πληρωθῇ διὰ τὰ πολεμοφόδια, τὰ ὁποῖα ἐναπέμειναν ἐκεῖ. Ὁ γραμματεὺς τοῦ Ἀλλῆ, ἀφοῦ ἐτλήρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀξίαν των, εἶπε πρὸς τὸν Σαμουήλ· «καὶ τώρα ποῖαν τιμωρίαν νομίζεις, ὅτι θὰ ὑποστῆς, βρὲ καλόγηρε, ἀφοῦ εἶχες τὴν ἀνοησίαν νὰ παραδοθῆς εἰς τὰ χέρια τοῦ Πασᾶ;» «Καμμίαν», ἀπαντᾷ ὁ ἀτρόμητος Σαμουήλ, καὶ ἀμέσως χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἐξεκένωσε τὸ πιστόλι του εἰς ἓν βαρέλιον πυρίτιδος ποῦ ἦτο ἐκεῖ. Φοβερά ἐκρηξίς ἐπηκολούθησε καὶ τὸ φρούριον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα, ὁ δὲ Σαμουήλ μετὰ τῶν 5 συντρόφων του καὶ 500 ἐχθρῶν ἐτάφη ἐνδόξως κάτωθι τῶν ἑρειπίων.

2. **Χορὸς τοῦ Ζαλόγκου.** Τὴν ἡρωϊκὴν ταύτην πράξιν τοῦ Σαμουήλ μεταχειρισθεὶς ὡς πρόφασιν ὁ ἄπιστος Ἀλλῆς, παρέβη τὴν συμφωνίαν καὶ διέταξε νὰ καταδιώξουν τούς Σου-

λιώτας. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον σῶμα εἶχε φθάσει εἰς τὴν Πάργαν, τὸ δεύτερον ὁμοίως, τὸ ἔποιοον διηυθύνετο εἰς Ζάλογον, τὸ ἐπρόφθισαν οἱ Τούρκοι καὶ τὸ περιεκύκλωσαν εἰς τὸ κρημνῶδες Ζάλογον. Ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ἡμέρας οἱ Σουλιῶται ἀπέκρουον τὰς λυσσώδεις ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξαντλήσαντες τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδιά των, περιήλθαν εἰς δεινὴν θέσιν καὶ δὲν ἐγνώριζαν τί νὰ κάμουν. Τότε 60 Σουλιώτισσαι θέλουσαι νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν καὶ τὴν ἀτίμωσιν ἀνέβησαν εἰς τὸν ὑψηλότερον βράχον τοῦ Ζαλόγκου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἔρρεεν ὀρμητικὸς ὁ ποταμὸς Ἀχέρων καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ἀφοῦ ἠσπάσθησαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὰ ἀγαπημένα των παιδιὰ, τὰ ἔρριψαν εἰς τὸν ποταμὸν· κατόπιν δὲ σχηματίσασσι χορὸν, ἐκρημνίζετο εἰς τὸ φοβερὸν βτραθρον ἐκείνη, ἥτις εἰς ἐκάστην στροφὴν ἔστρεπε πρῶτῃ τὸν χορὸν. Τοιοῦτοτρόπως δ' ἐκρημνίσθησαν ὅλαι παρασχοῦσαι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος μοναδικὸν καὶ ἀξιοθαύμαστον παράδειγμα γυναικείου ἡρωισμοῦ...

Ι Ο ο ν

Τέλος τοῦ Ἀλλή πασᾶ καὶ ἡ Φιλικῆ ἑταιρεία.

1. Θάνατος τοῦ Ἀλλή πασᾶ. Ὁ φιλόδοξος καὶ ἀπληστος Ἀλλῆς, ἀφοῦ ἐξωλόθρευσε τὸ ἡρωικὸν Σοῦλι καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τοὺς ἄρματωλους τοῦ Ὀλύμπου μίαν εἶχεν ἐπιθυμίαν, ἡ ὁποία δὲν ἄρηνεν αὐτὸν νὰ ἠσυχάσῃ· καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτῆ ἦτο πῶς νὰ γινῆ κύριος τῆς Παργας, ἡ ὁποία μόνη ἐκ τῶν πόλεων τῆς Ἡτρείου ἐδέιχτο εἶναι τὴν ἐλευθερίαν τῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ κάμῃ ἐπιθεσιν ἐναντίον αὐτῆς, διότι ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἀγγλῶν. Ἐπρότεινε λοιπὸν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀγοράσῃ αὐτήν. Οἱ Ἀγγλοὶ ἐδέχθησαν τοῦτο καὶ ὡς ἀποζημιώσιν ἐζήτησαν 8,150 λίρας· ὅτε δὲ ὁ Ἀλλῆς ἐδέχθη νὰ πληρώσῃ αὐτὰ, οἱ Ἀγγλοὶ ὤρισαν ὡς ἡμέραν παραδόσεως τῆς Παργας τὴν 19 Μαΐου τοῦ 1819 ἔτους. Οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι

μόλις έμαθον ότι έπωλήθη ή πατρίς των κατελήφθησαν υπό λύπης και άπελπισίας, με δάκρυα δέ γεμάτους τους όφθαλμούς εξέθιψαν τά όστᾶ τών πατέρων των και τών συγγενών των και άφοῦ τᾶ έκαυσαν εις τήν άγοράν, παρέλαβαν τήν κόνιν τών όστῶν, τᾶς εικόνας τών άγίων, τᾶς γυναϊκας και τᾶ παιδία των, και απέπλευσαν εις τᾶς νήσους του Ιονίου πελάγους.

Μετά τήν κατάληψιν τᾶς Πάργας, ο Άλῆς ήτο πλέον κύριος τᾶς Άλβανίας, τᾶς Ηπειρου, τᾶς Θεσσαλίας και μεγάλου μέρους τᾶς Μακεδονίας· διὰ τουτο σκοτισθεις από τήν φιλοδοξίαν και νομισας ότι ήδύνατο νά γίνη μονάρχης ανεξάρτητος, έπαναστάτησε κατά του Σουλτάνου. Άλλ' ο Σουλτᾶνος άφοῦ απέστειλεν έναντιον αυτού πολύν τουρκικόν στρατόν, κατώρθωσε μετά δύο περίπου έτη, ήτοι τήν 26 Ιανουαρίου του έτους 1822, νά φρονεύση αυτόν και τοιουτοτρόπως ν' άπαλλάξη τήν ανθρωπότητα από ένα τέρας ανθρωπόμορφον, από ένα τυράννον αιμοχαρή, άπληστον, πανοῦργον, του όποιου όμοιον ειθε νά μή γεννήση ο κόσμος!...

2. **Φιλική έταιρεία.** Οι πατέρες μας μιαν μόνην ειχαν έπιθυμίαν, χάριν τᾶς όποιας υπέφερον άγεγγύστως βασανιστήρια, στερήσεις, κακουχίας και αυτόν άκόμη τόν θάνατον. Και ή έπιθυμία αυτή ήτο πῶς νά ιδουν έλευθέραν τήν δούλην πατρίδα των. Πολλάκις δέ, όπως ειδαμεν, έλαβαν τᾶ όπλα κατά τών τυράννων, άλλ' έπειδή αι έπαναστάσεις των εκείναι ήσαν τοπικαι και όχι γενικαι, εύκόλως κατεβάλλοντο. Διὰ τουτο ειχον κατανοήσει, ότι, διὰ νά έπανακτήσουν τήν έλευθερίαν των, έπρεπε νά έξευρεθῆ ένα μέσον, διὰ του όποιου νά προητοιμάζετο τό έθνος εις γενικήν κατά τών Τούρκων έπανάστασιν. Και τό καταλληλότερον μέσον υπήρξεν ή υπό τριών φιλοπατριδων άνδρων, του Σκουρᾶ, του Ξάνθου και του Τσακάλωρ, ήρωσις τᾶς Φιλικᾶς Έταιρείας.

Η έταιρεία αυτή ιδρύθη έν Όδησσῶ τᾶς Ρωσίας κατά τό έτος 1814, σκοπός δέ αυτής ήτο νά προπαρασκευάση και έξε-

γείρη τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Τούρκων. Κατ' ἀρχὰς τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας ἦσαν ὀλίγα, ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη εἰργάζετο μὲ μεγάλη μυστικότητα καὶ ἐπιτηδειότητα, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς ἐνεργείας της εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου ἦσαν διεσκορπισμένοι Ἕλληνες, καὶ νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους της ὅλας τὰς ἐξεχούσας τάξεις τοῦ ἔθνους, ἤτοι ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, λογίους, ἀρμυτωλοὺς, κλέφτας, πολιτικούς καὶ ναυτικούς ἀνδρας. Ὅτε δὲ τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας ὁ Ξάνθος εἰς Πετρούπολιν, ἵνα προσφέρῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος εἰς τὸν ἐκ Κερκύρας ὑπουργὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας Ἰωάννην Καποδίστριαν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἐδέχθη, ἀπετάθη πρὸς τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅστις ἀπαδεχθεὶς μετὰ πολλῆς προθυμίας τὴν ἀρχηγίαν, ἀνηγορεύθη κατὰ τὸ 1820 Γενικὸς ἐπίτροπος καὶ πληρεξούσιος τῆς ἀρχῆς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἰ Ἰ ο ν

Ἐπανástασις εἰς τὰς ἡγεμονίας.

1. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν κατὰ τὸ ἔτος 1792. Ὁ πατὴρ του Κωνσταντῖνος ἐχρημάτισεν ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ἐπειτα δὲ φεύγων τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ὁ νεαρὸς Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν, ὡς ὑπότροφος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας, εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν. Ἐκεῖ ἐξεπαιδεύθη καλῶς καὶ ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ τῆς σχολῆς, κατετάχθη εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατόν. Ὁ Ὑψηλάντης ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας, εἰς τὰς ὁποίας διεκρίθη

διὰ τὴν ἀνδρείαν του· εἰς μίαν μάλιστα μάχην, ἣ ὁποία ἐγίνε ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος, ἔχασε καὶ τὸν δεξιὸν αὐτοῦ βραχίονα. Ἀπὸ τότε τὸν ἠγάπησεν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τὸν προσέ-

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

λαβεν ὡς ὑπάσπιστήν του, κατόπιν δὲ τὸν ἐπροβίβασεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ. Ἐν τούτοις ἡ λαμπρά του θέσις καὶ ἡ μεγάλη του δόξα δὲν τὸν ἔκαμον νὰ λησμονήσῃ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πτωχὴν καὶ δουλεύουσαν πατρίδα του... Ἀδιαλείπτως τὴν ἐσκέπτετο, καὶ τὸ γλυκύτερον ὄνειρόν του ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις αὐτῆς.

Ὁ Ὑψηλάντης ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀόριστον ἄδειαν ἀπουσίας καὶ κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1821 διαβάς τὸν ποταμὸν Προσθον ἐφθασεν εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας καὶ ἐκεῖ ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Τότε πολλοὶ Ἕλληνες, Σέρβοι καὶ Βούλγαροι ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου, πεντακόσιοι δὲ νέοι σπουδασταί, ἐξ εὐγενῶν οἰκογενειῶν καταγόμενοι, ἀπετέλεσαν κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχαίου τῶν Θηβῶν στρατηγοῦ Ἐπαμεινώνδου Ἱερὸν λόχον· ὀρκισθέντες δὲ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα τῶν ἡν' ἀποθάνουν, ἐτάχθησαν καὶ οὗτοι ὡς τὴν σημαίαν του.

Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, μόλις ἔμαθε ταῦτα, ἀμέσως ἀπέστειλεν ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν πολὺν στρατόν· τότε ὁ Ὑψηλάντης ἐδρυσκόμενος εἰς τὸ Ρίμνικον μετὰ 7.500 ἀνδρῶν καὶ 4 τηλεβόλων διέταξε τὰ περισσότερα στρατεύματα νὰ προ-

χωρήσουν εις τὸ Δραγατσάνιον καὶ ἐκεῖ νὰ καταλάβουν ἰσχυρὰς θέσεις· νὰ μὴ ἀρχίσουν δὲ τὴν μάχην πρὶν ἢ ἔλθῃ αὐτός.

2. Ἡ ἐν Δραγατσανίῳ μάχη. Τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα, συμμόνωσας μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ Ὑψηλάντου, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ Ῥιμνικὸν καὶ μετέβησαν εἰς τὸ Δραγατσάνιον· ἐκεῖ ὁ μὲν Γεωργιάκης Ὀλύμπιος κατέλαβε τὴν ὁδὸν τοῦ Ῥιμνικοῦ, ὁ δὲ Καραβίας μετὰ 500 ἰππέων καὶ ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ἐτοποθετήθησαν ἀπέναντι τοῦ Δραγατσανίου· καὶ τέλος ὁ Ἀργυροκαστρίτης κατέλαβε λόφον τινὰ πρὸς νότον τοῦ Δραγατσανίου. Εἰδοποιήθησαν δὲ πάντα τὰ σώματα νὰ εἶναι ἔτοιμα διὰ τὴν ἐπομένην, κατὰ τὴν ἐποίαν θὰ ἤρχετο καὶ ὁ Ὑψηλάντης μετὰ 2.000 ἀνδρῶν.

Τὸ Δραγατσάνιον εἶχον καταλάβει προηγουμένως 2.000 Τούρκοι καὶ εἶχον ὀχυρωθῆ ἐκεῖ. Ἄλλ' ὁ Ὀλύμπιος, κατορθώσας νὰ περικυκλώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, εἶχε καταστήσει ἀδύνατον τὴν ἐξουσίαν των. Τότε οἱ Τούρκοι, διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν θέσιν των, ἔβησαν πῦρ εἰς τὸ χωρίον. Ὁ ἀπερίσκεπτος ὁμως Καραβίας νομίσας, ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ ἐφευγὸν ἀπ' ἐκεῖ, ὤρμησε κατ' αὐτῶν παραπίστας καὶ τὸν Νικόλαον Ὑψηλάντην νὰ τὸν παρακολουθήσῃ μετὰ τῶν Ἱερολοχιτῶν. Οὗτοι, ἂν καὶ ἦσαν νέοι ἀσκληραγώγητοι καὶ ἄπειροι τοῦ πολέμου, ἐν τούτοις ἐπολέμησαν ἡρωικώτατα καὶ ἔπεσον σχεδὸν πάντες ἐνδόξως. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀπελπισθεὶς ἐπέρασεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἵνα ἀπ' ἐκεῖ καταβῆ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως ἐρρίθη εἰς τὰς φυλακὰς· ἀπεφυλακίσθη δὲ κατὰ τὸ 1827 διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας. Τὸ ἐπόμενον ὁμως ἔτος ἀπέθανεν εἰς τὴν Βιέννην πάσχων ἐκ καρδιακουνοσμητος, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν εἰς τὴν φυλακὴν.

1209

Δύο δραστήρια μέλη τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας.

1. *Γρηγόριος Παπαφλέσσας.* Ἡ φιλικὴ Ἐταιρεία, ἀφοῦ ἀνέθηκεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς ἡγεμονίας, ἐξακολουθοῦσε μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ μυστικότητα τὰς ἐνεργείας τῆς εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Πολλὰ μέλη αὐτῆς ἔτρεχαν εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωρία καὶ διέδιδαν τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως. Μεταξὺ τῶν ἀποστόλων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας διεκρίνετο ὁ δραστήριος καὶ ἀτρόμητος *Γρηγόριος Δικαῖος ἢ Παπαφλέσσας.* Οὗτος κατήγετο ἐξ ἐπίσημου οἰκογενείας καὶ ἐγεννήθη εἰς ἓν χωρίον τῆς Πελοποννήσου Πολιανὴ ὀνομαζόμενον· ἐκπαιδεύθεισ δὲ εἰς τὴν τότε ἀκμάζουσαν σχολὴν τῆς Δημητσάνης ἠσπάζθη τὸν μοναχικὸν βίον καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἓν μοναστήριον, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος. Ἄλλ' ἐκεῖ περιελθὼν εἰς ἔριδα μὲ τινὰ Τοῦρκον καὶ φοβούμενος ἐκδίκησιν ἔφυγεν εἰς Πάτρας καὶ κατόπιν εἰς Ζάκυνθον. Ἐν Ζακύνθῳ ἤκουσε νὰ ὁμιλοῦν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἣ ὅποια εἶχε τότε τὴν ἑδρὰν τῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ μάθῃ ποῖον σκοπὸν εἶχαν αἱ μυστικαὶ καὶ δραστήρια ἐνεργεαὶ τῆς. Ἐκεῖ δὲ ἀγαπηθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν του, χειροτονεῖται ἀρχιμανδρίτης καὶ γίνεται μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Μετὰ τοῦτο ἐπανελθὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ἔτρεχεν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ διέδιδεν εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἐπλησίασε ἡ ἡμέρα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὅτι ἡ Ῥωσία θὰ ἐβοήθει τὴν Ἑλλάδα μὲ χρήματα καὶ μὲ στρατόν· προσέτι δὲ ὅτι ὁ Σουλτᾶνος ἐμελλε νὰ δολοφονηθῇ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις νὰ καῆ. Ὡς ἦτο ἐπόμενονον, αἱ τοιαῦται μυθώδεις διηγήσεις ἐνεθουσίαζαν τὸν λαόν καὶ τὸν ἕκαμνον νὰ περιμένῃ μὲ ἀνυπομο-

νησίαν μεγάλην τὴν ἀγίαν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος...

2. **Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.** Ὅτε ἡ πυρῖτις τῆς ἐλευθερίας ἦτο ἐτοίμη καὶ δὲν ἐπερίμενεν παρὰ μίαν σπῖλαν διὰ ν' ἀνάψῃ πυρκαϊὰν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, τότε ἔφθασεν εἰς τὴν Μάνην ὁ ἐνδοξότερος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἥρωας, ὁ ἀτρόμητος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐγεννήθη κατὰ τὴν 3ην Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1770, ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ἦτο περίφημος κλέφτης. Ἐννέα ἐτῶν ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης, ὅτε ἔχασε τὸν πατέρα του φρονεθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἀπὸ τότε ὠρκίσθη νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς τυράννους. Ἐκτοτε καταφυγὼν εἰς τὰ ὄρη, δεκαπέντε ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἀνεγνωρίσθη ἀρχηγὸς ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν τοῦ πατρὸς του, δεκαεπταέτης δὲ διωρίσθη ἀρματωλὸς τοῦ Λεονταρίου καὶ ἔπειτα τῆς Καρυταίνης. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἀπεπειράθησαν νὰ τὸν δολοφονήσουν, ἠνάγκασθη ν' ἀρήσῃ τὸ ἀρματωλίκι του καὶ νὰ γίνῃ πάλιν κλέφτης. Ὡς κλέφτης ὁ Κολοκοτρώνης τόσον φόβον καὶ τρόμονεῖχε προξενῆσαι εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε, ὅτε οὗτοι ὠρκίζοντο ἔλεγαν «Νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τὸ σπαθὶ τοῦ Κολοκοτρώνη». Ἄλλὰ καταδιωκόμενος ἀδιακόπως ἀπὸ τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα κατέφυγεν ἐπὶ τέλος εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους, τὰς ὁποίας κατεῖχαν οἱ Ἄγγλοι, καὶ κατετάχθη εἰς τὸν Ἀγγλικὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ· κατόπιν δὲ ἐπρο-

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

βιδάθη εἰς ταγματάρχην. Ἐν Ζακύνθῳ ὁ Κολοκοτρώνης ἐγένετο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἀνεχώρησεν ἐκ Ζακύνθου καὶ ἀπεβιδάσθη εἰς Μάνην, ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἱερόν τοῦ ἔθνους του ἀγῶνα.

13ον

Ἐκρηγξίς τῆς ἐπαναστάσεως.

1. Ἡ πρώτη ἐπιτυχία τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ὡς ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως εἶχεν ὀρίσει τὴν 25 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1821, ἀλλὰ μικροσυμ-

ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ

πλοκαὶ τινες καὶ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων καὶ πρό πάντων ἢ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀπουσία τοῦ ἱκανοῦ καὶ δραστηρίου διοικητοῦ αὐτῆς Χουρσίτ Πασᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποσταλῆ κατὰ τοῦ ἀποστάτου Ἀλῆ, ἐπετάχυναν τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὴν 22 λοιπὸν Μαρτίου τοῦ 1821 οἱ Μανιάται πρῶτοι ὕψωσαν τὴν σήμαϊαν τῆς ἐπαναστά-

σεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχον ἐπιγράψει τὸ σπαρτιατικὸν ἐκεῖνο «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς», ὀδηγούμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη, τοῦ συνήθως ἐπονομαζομένου Πειτρόμπεη, κατέβησαν ἀπὸ τὰς δυτικὰς πλευράς τοῦ Ταυγέτου· ἐκεῖ ἠνώθησαν μὲ ἄλλους ἐπαναστάτας ὑπὸ τῶν Κολοκοτρώνων, Παπαρλέσσαν, Νικηταρῶν καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς καὶ ἐπολιορκήσαν τὰς Καλάμας, τὰς ὁποίας καὶ ἐκυρίευσαν τὴν 23 Μαρτίου.

Τὴν ἐπομένην οἱ ἐπαναστάται ἐψαλαν δοξολογίαν καὶ ὑψαρίσθησαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐπιτυχίαν τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλῶν. Μετά ταῦτα ὁ Πετρόμπεης ἐξέδωκε θαυμασίαν διακήρυξιν πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέθετε τὰ αἰτία τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασίν των ν' ἀποθάνουν ἢ νὰ ἐλευθερωθοῦν· ἐν τέλει δὲ παρεκάλει αὐτάς, ὅπως βοηθήσουν ν' ἀνακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι παντοιοτρόπως εὐηργέτησαν τὴν ἀνθρωπότητα.

2. Ἡ ὕψωσις τῆς σημαίας Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν τῆς ἐπαναστάσεως. ὁποῖαν ὁ Πετρόμπεης καὶ εἰ μετ' αὐτοῦ ἐκυρίευσεν τὰς Καλάμας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, μετὰ τοῦ Ζαΐμη, Ρούφου, Λόντου καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὕψωτε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποίαν προηγουμένως εἶχεν εὐλογῆσει εἰς τὴν Μοῦνὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Τότε οἱ ἐπαναστάται προσερχόμενοι μὲ ἐνθουσιασμόν μέγαν ἠσπάζοντο αὐτὴν καὶ ὠρκίζοντο ἢ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἢ νὰ ἀποθάνουν Ἐπειτα ὁ Γερμανός καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐπολιόρησαν τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι περίτρομοι εἶχον κλεισθῆ εἰς τὸ φρούριον, καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέστειλαν πανταχοῦ ἐπαναστατικὰς προκηρύξεις.

Μὲ δσὴν ταχύτητα ἀναφλέγεται πυριτιδαποθήκη τις, ὅταν καὶ ἕνας μόνος σπινθὴρ πέσῃ εἰς αὐτήν, μὲ τὴν ταχύτητα ἢ ἐπανάστασις μετεδόθη εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Πάντες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, πάντες ὡς ἕνας ἄνθρωπος ἔλαβαν τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας καὶ μετὰ λύσσης ἐπετέθησαν κατὰ τῶν τυράννων, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας τοὺς ἔκαμαν νὰ στενάζουν ὑπὸ τὸν βαρὺν καὶ ἄγριον αὐτῶν ζυγόν. Τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἄριστα περιέγραψεν ὁ ἔθνικὸς μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός, διὰ τοῦ ἐπομένου ποιήματος.

ἼΣάν τῆ σπίδα κρυμμένη σ' τῆ στάχτη
 Ἐκρυβότον γιά ἡμᾶς ἑλευτεριά,
 Ἦλθ' ἡ ἡμέρα, πετιέται, ἀνάφτει,
 Ἐξανοίχθη οὐ καθὲ μεριά.

« Ἦλθ' ἡ ἡμέρα » φωνάζουν τὰ χεῖλη
 Ποῦ κλεισμένα τὰ εἶχ' ἡ σκλαβιά,
 Καὶ μὲ μιᾶς ἐπετάχθησαν χίλιοι
 Κι ἄλλοι χίλιοι πετιῶνται μὲ μιά.

Τρέχουν, ἄρματα ἀρπάζουν μὲ βία,
 Τὸ σταυρὸ γιά σημαῖα ἕνας βαστᾶ
 Καὶ γυναῖκες, παιδιὰ τοὺς φωνάζουν
 « Ὁρκισθῆτε γιά τῆ ἑλευτεριά,

»Τούτ' ἡ ἡμέρα π' ὁ Θεὸς ἔχει στείλει
 »Τὸν νιόν του ἔς τὸν κόσμον γιὰ ἡμᾶς,
 »Τούτ' ἡ ἡμέρα ἀδέλφια καὶ φίλοι,
 »Εἶν' ἡμέρα μεγάλης χαρᾶς».

ἼΣάν θεριά ὅλοι ὠρμήσανε τότε,
 Μπαίνοιν μέσα εἰς τὴν ἐκκλησιά.
 Συγχωροῦνται κι ἀγκάλες ἀνοίγουν,
 Πάίρνουν ὅλοι τῆ θεία εὐλογία.

Τί εὐλογία ἦτον ἐκείνη ἡ θεία!
 Τῶν Ἑλλήνων ἀνάφτ' ἡ καρδιά,
 Τὸ σταυρὸ γιά βοήθεια εἶχαν πάντα
 Κι ἀποχτήσαν μ' αὐτὸν ἑλευτεριά.

140ν

Θηριωδία τῶν Τούρκων.

1. Σφαγαὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἂν καὶ εἶχεν ἀνακαλύψει τὸ σχέδιον τῆς ἐπαναστάσεως ἐκ τινῶν κατασχεθέντων ἐγγράφων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐν τούτοις δὲν εἶχε δεῖξει εὐθύς ἀμέσως τὰς συνήθεις βιαιότητας καὶ ἀ-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ'Ε'.

γριότητάς της· ἀλλ' ὅτε ἔμαθε τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου ἐλύσσαξεν ἐξ ὀργῆς καὶ διέταξε νὰ φυλακίζουν πάντα Ἑλληνα, κατὰ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχαν ὑπόνοιαι, ὅτι ἐνήργει ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὅτε δὲ ὁ Σουλτᾶνος ἐπληροφόρηθη, ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχε γίνῃ μία συνωμοσία ἐξ Ἑλλήνων, ἣ ὁποία σκοπὸν εἶχε νὰ καύσῃ τὸν ναύσταθμον νὰ καταλάβῃ τὸ πυροβολικὸν καὶ νὰ φρονεύσῃ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἐγίνε θηριώδης καὶ διέταξε γενικὴν σφάγην κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

2. **Ἀπαγχόνισι** Ἐπιφανείῳ Πατριάρχῳ. Ἄλλ' ἰδίως ὄλην των τὴν ἀγριότη-
 τοῦ Πατριάρχου. τα οἱ Τούρκοι ἐδειξαν εἰς τὸν τότε
 οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε' τὸν ὁποῖον συνέ-
 λαβαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, τὸν ἐκρέμα-
 σαν ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεσαίας πύλης τῶν πατριαρχείων,
 ἡ ὁποία πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ἀνοσιουργήματος ἐκείνου μένει
 ἕως σήμερον κλειστή.

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὸ ἱερόν τοῦ πατριάρχου λείψανον ἔμεινε
 κρεμάμενον· καθ' ὄλον δὲ αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ τουρκικὸς ὄχλος
 διερχόμενος ἐκεῖθεν διαροροτρόπως περιύβριζεν αὐτό. Τέλος
 τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐξεκρεμάσθη καὶ παρεδόθη εἰς ὄχλον
 Ἑβραίων καὶ Τούρκων, οἱ ὁποῖοι δέσυντες τοὺς πόδας αὐτοῦ
 διὰ σχοινίων ἔσυρον διὰ μέσου τῶν ἀκαθάρτων ὁδῶν τοῦ Φι-
 ναρίου καὶ ἔφερον μέχρι τῆς παραλίας βλασφημοῦντες καὶ
 πτύοντες αὐτό· ἐκεῖ δὲ δέσυντες εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ μέγαν
 λίθον, τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν! Ἄλλὰ μετὰ τινος ἡμέ-
 ρας ἀνήλθε κατὰ θείαν ἐπίνευσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θα-
 λάσσης τότε ἓνας Κεφαλλῆν πλοίαρχος, Ἰωάννης Σιλάβος
 ὀνομαζόμενος, ἀνέσυρεν αὐτὸ κρυφῶς εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ
 τὸ μετεκόμισεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτο-
 κράτορος τῆς Ῥωσίας ἐκηδεύθη μὲ τιμὰς βασιλικὰς. Κατὰ
 τὸ ἔτος 1871 τὸ ἱερόν τοῦ Πατριάρχου λείψανον μετεφέρθη
 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖ μετὰ μεγίστης πομπῆς κατετέθη
 ἐντὸς μαρμαρίνης λάρνακος εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως.
 Ἡ δὲ Πατρίς· εὐγνωμονοῦσα ἔστησε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸν
 ἀνδριάντα τοῦ ἐμπροσθεν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ἰ Ἰ Ἰ Ἰ Ἰ

Αἱ πρώται νῆκαι τῶν Ἑλλήνων.

1. Ἡ νίκη τοῦ Βαλιεταίου. Καθ' ὃν χρόνον ἐξεργάγη
 ἡ ἐπανάστασις διοικητῆς τῆς Πελοποννήσου ἦτο ὁ δραστή-
 ριος Χουραϊτ-Πασᾶς. Ἄλλ' εὐτυχῶς κατὰ τὰς παραμονὰς

τῆς ἐπαναστάσεως μετέβη, καθὼς εἶδαμεν, ὅπως καταβάλλῃ τὸν ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀποστατήσαντα Ἀλῆ-Πασᾶν. Ὁ Χουροϊτ λοιπὸν μαθὼν τὴν ἐναρξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ φοβηθεὶς μήπως χάσῃ τοὺς θησαυροὺς του καὶ τὴν οἰκογένειάν του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφήσει εἰς Τρίπολιν, πρωτεύουσαν τότε τῆς Πελοποννήσου, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸν Μουσταφάμπην μετὰ 3.500 Ἀλβανῶν. Ὁ Μουσταφάμπης καταβάς ἀκωλύτως ἐξ Ἰωαννίνων εἰς τὰς Πάτρας, διέλυσε τὴν πολιορκίαν αὐτῶν καὶ ἔπειτα ἐπροχώρησεν εἰς τὸ Αἴγιον, τὸ ὁποῖον καὶ κατέκαυσε. Ἀπ' ἐκεῖ ἦλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, ὁπόθεν, ἀφοῦ διεσκόρπισε τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐπολιόρκουν τὸν Ἀκροκόρινθον, μετέβη εἰς Ναύπλιον, τοῦ ὁποῖου ἐπίσης διέλυσε τὴν πολιορκίαν. Τέλος δὲ κατὰ τὴν 6 Μαΐου ἔφθασεν εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἄλλ' ἐκεῖ μαθὼν ὁ Μουσταφάμπης, ὅτι ὁ Ἥλιος καὶ ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης εἶχον ὀχυρωθῆ εἰς τὸ Βαλτέτσι μετὰ 500 περίπου ἀνδρῶν, ὤρμησε κατ' αὐτῶν τῇ 21 Μαΐου 1821 ὀδηγῶν 12.000 πεζοὺς καὶ 1.200 ἵππεις. Οἱ Ἑλληνες ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἀπέκρουσαν πάσας τὰς ἐφόδους τῶν Τουρκαλβανῶν· ἀλλ' αἴφνης καταφθάνει ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ 700 Ἑλληνας καὶ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀπέναντι βουνοῦ φωνάζει· «Τοῦρκοι, ζωντανοὺς θὰ σᾶς πιάσω» εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης». Οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζαν τί θὰ εἰπῆ Κολοκοτρώνης, ἐδειλίασαν, ἐνῶ οἱ Ἑλληνες ἔλαβον μέγα θάρρος καὶ ἐξηκολούθησαν γενναίως ἀνθιστάμενοι καὶ ἀποδεκατίζοντες τοὺς ἐχθροὺς. Μετ' ὀλίγον φθάνει καὶ ὁ Πλαπούτας ἀπὸ τὴν Πιάναν μετὰ 800 ἀνδρας· τότε δὲ ἐνωθέντες ὁ Πλαπούτας καὶ ὁ Κολοκοτρώνης κατέλαβον τὰ πλάγια τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἄρχισαν φοβερὸν κατ' αὐτοῦ πῦρ. Ἡ μάχη διήρκεσε μέχρις ἑσπέρας. Περὶ τὸ μεσονύκτιον οἱ Ἑλληνες ἔλαβον νέας βοηθείας· διὰ τοῦτο τὴν πρωτὴν, ὅτε ἐπανελήφθη ἡ μάχη, ἐξεληθόντες ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων

των ἐφόρμησαν ξιφῆρεις κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς αἰσχροὺς φυγὴν. Τότε δὲ οἱ Τοῦρκοι, διὰ νὰ τοὺς δίδεται κáιρὸς νὰ φεύγουν, ἔρριπταν ἔμπροσθεν τῶν Ἑλλήνων τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ των ὄπλα. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἐφονεύθησαν 600 Τοῦρκοι καὶ πλεῖστοι ἐπληγώθησαν. Ἡ πρώτη αὐτὴ νίκη τόσον θάρρος ἐνέπνευσε εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε, ἐνῶ πρότερον ἔφρουγαν, ὅτε ἤκουον «ἔρχονται Τοῦρκοι», ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ ἐρωτοῦν «ποῦ εἶναι Τοῦρκοι;».

2. Ἡ νίκη τῶν Δολιανῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Μουσταφάμπεης θέλων ν' ἀποπλύνῃ τὸ αἰσχρὸς του διὰ τὴν ἐν Βαλτετοσίῳ ἦτταν ἐπέπεσεν ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ 20 Ἑλλήνων ἐν Δολιανοῖς εὕρισκομένων, ἐνῶ αὐτὸς ὠδήγει 6.000 πεζοὺς καὶ ἵππεῖς. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Κολοκοτρῶνη Νικήταν Σταματελῶπουλον, τὸν ἐπονομαζόμενον Νικηταρᾶν, ἐπὶ 11 ὀλοκλήρους ὥρας γενναίως πολεμήσαντες ἀπέκρουσαν τὰς λυσσώδεις ἐφόδους τῶν Τούρκων. Ὅτε δὲ ἦλθε πρὸς αὐτοὺς καὶ βοήθεια ἐκ Βερβαίνων, ἐξώρμησαν ἐκ τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἦσαν ὠχυρωμένοι μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἔτρεψαν τοὺς Τούρκους εἰς ἀτακτον φυγὴν. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων 2 καὶ ἐπληγώθησαν 12, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 70. Ὁ δὲ Νικήτας διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ διὰ τὴν φθοράν, τὴν ὅποίαν ἐπροξένησε τότε εἰς τοὺς Τούρκους, ἐπωνομάσθη *Τουρκοφάγος*.

16ον

Ἄλωσις τῆς Τριπόλεως.

1. Πολιορκία τῆς Τριπόλεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Τρίπολις ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπομένως ἔδρα τοῦ Πασᾶ· διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀγῶνος ἄρχισαν νὰ καταφεύγουν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη οἱ ἰσχυρότατοι καὶ πλουσιώτατοι ἐκ τῶν Τούρκων μὲ τὰς οἰκογε-

νείας των και τους θησαυρούς των, όπως εύρουν εν αυτή σωτηρίαν. Οι κάτοικοι αυτής ανήλθον τότε εις 32.000

Μετά τας εν Βαλτετσιφ και Δολιανοίς ήττας οι Γούρκοι κατελήφθησαν υπό μεγάλης δειλίας και αποθαρρύνσεως, ενώ οι Έλληνες έλαβαν μέγα θάρρος, και δέν έμεινεν εις αυτούς άλλο τι να πράξουν, παρά να κυριεύσουν την Τρίπολιν, όπως στερεώσουν την έπανάστασιν. Αρχισαν λοιπόν να πολιορκούν αυτήν στενώς και ακολουθούντες τὸ μέγα στρατιωτικόν σχέδιον του Κολοκοτρώνη, ήγειρον καθ' εκάστην νέα προχώματα και κατελάμβανον τας περίξ αυτής όχυράς θέσεις. Τοιουτοτρόπως δὲ ή θέσις των πολιορκουμένων ήμέρα τή ήμέρα χειροτέρευε, διότι ούτε τροφαί υπήρχαν ικαναί εις την πόλιν ούτε ύδωρ και, ως να μη ήρκουν όλα αυτά, ανεπτύχθησαν και νόσοι θανατηφόροι εκ των ακαθαρσιών και του συνωστισμού. Διά τουτο απελπισθέντες ήναγκάσθησαν να έλθουν εις διαπραγματεύσεις μετά των πολιορκητών· άλλ' οι όροι, τους όποιους έπρότειναν, δέν ήτο δυνατόν να γίνουν δεκτοί υπό των Έλλήνων, και τοιουτοτρόπως ή πολιορκία εξηκολούθησεν.

Οι Έλληνες της Τριπόλεως. Οι Γούρκοι μετ' όλίγον αρχισαν να στενοχωρώνται φοβερά, πολλοί δὲ καθ' εκάστην απέθνησκαν εκ της πείνης και των ασθeneιών· τότε οι εν Τριπόλει Άλβανοί έπρότειναν εις τον Κολοκοτρώνη, ότι, αν επέτρεπεν εις αυτούς ν' αναχωρήσουν με τας γυναϊκάς των και τα πράγματά των ανενόχλητοι, ήσαν έτοιμοι να εγκαταλείψουν τους όμοθρήσκους των Γούρκους. Ο Κολοκοτρώνης συσκερθείς μετά των άλλων όπλαρχηγών απέδεχθη την πρότασιν των Άλβανών και όρισεν εις αυτούς ως ήμέραν έξόδου την 23 Σεπτεμβρίου 1821. Ένεκα λοιπόν της επικειμένης αναχωρήσεως των Άλβανών ή πόλις από της πρωίας της 23 Σεπτεμβρίου εδρίσκετο εις κίνησιν και ανησυχίαν, οι δὲ εντόπιοι Γούρκοι και οι Μπέηδες έφώναζαν κατά των Άλβανών. Άλλ' ούτοι δέν έδιδαν εις αυτούς καμμίαν προσοχήν· ένεκα τούτου όλοι οι

Τοῦρκοι συνήλθαν εἰς τὸ Διοικητήριον, ὅπως σκεφθοῦν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀποφασίσουν. Ἐνῶ ὁμως ἐγίνοντο ταῦτα, οἱ Ἕλληνες πιρετήρησαν, ὅτι τὸ πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου κανονιοστάσιον ἔμεινε ἀφρούρητον. Δὲν ἔχασαν καιρὸν, ἀλλ' ἀμέσως 50 Ἕλληνες πατοῦντες ὁ ἓνας ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἄλλου ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ ἐνέπηξαν ἐπ' αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν· μετὰ τοῦτο δ' ἔστρεψάν τὰ πυροβόλα κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας. Τότε οἱ Ἕλληνες ὄρμησαν ἀθρόοι ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἄρχισαν φοβερὰν σφαγὴν καὶ λεηλασίαν· Αἱ οἰκίαι ἐκαίοντο, ἡ γῆ ἐσκεπάσθη μὲ πτώματα, τὸ δὲ αἷμα ἔρρεε ποταμηδόν. Ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας διήρκεσεν ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ λεηλασία. Οὐδεὶς ἐκ τῶν πολιορκουμένων διεσώθη· 12.000 ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἠχμαλωτίσθησαν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν 200.

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ἐνεθάρρυνε μεγάλως τοὺς Ἕλληνας, ἐστερέωσε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπολλαπλασίασε τὰς πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων. Ἐκτοτε οἱ Τοῦρκοι ἔτρεμον τοὺς Ἕλληνας.

17ον

Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

1. Ἀθανάσιος Διάκος. Εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα πρώτη ἐπινεστάτησεν ἡ Ἀμφισσα ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶν, ἔπειτα ἡ Δωρὶς ὑπὸ τὸν Δῆμον Σκαλισᾶν καὶ κατόπιν ἡ Λεβάδεια ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Διάκον. Ὁ Διάκος ἐγεννήθη εἰς τι χωριὸν τῆς Δωρίδος ὀνομαζόμενον Ἀρτοῖνα· δωδεκαετῆς δὲ εἰσήχθη εἰς τὸ ἐκεῖ πλησίον τοῦ χωρίου του ὑπάρχον μοναστήριον τοῦ Προδρόμου, ὅπου ἔμαθεν ὀλίγα γράμματα καὶ ἐχειροτονήθη μετ' ὀλίγον διάκονος. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς διάκονος φῦσει φιλελεύθερος ὢν καὶ μισῶν τὴν τυραννίαν, ἐξεδύθη τὸ ράσον καὶ ἐνεδύθη τὴν στολὴν τοῦ κλέφτου· καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ ἐγίνε στρατιώτης τῆς πατρίδος, ἐνώπιον δὲ τῆς εἰκό-

νος του Χριστού ώρκίσθη νά πολεμήσῃ μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος! Ὅτε λοιπὸν ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Λεβαδείᾳ καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Τούρκους νά παραδώσουν τὰ ὄπλα. Ὁ Χουρσίτ, μόνις ἐπληροφόρηθη καὶ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν, ἀπέστειλε τοὺς ὑποστράτηγους Ὁμέρ- Βρυώνη καὶ Κιοσέ-Μεχμέτ με 8.000 πεζοὺς καὶ 800 ἰππεῖς ὅπως καταστειλουν αὐτήν. Ἀλλ' ὁ Διάκος πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ τουρκικὸς στρατὸς διηθύνετο ἐκ Λαμίας εἰς τὴν Φωκίδα ἠνώθη με τοὺς ὀπλαρχηγούς Δυοβουνιώτην καὶ Πανουργιᾶν καὶ ἔσπευσαν, ὅπως ἐμποδίσουν τὴν διάβασιν τῶν Τούρκων. Καὶ ὁ μὲν Πανουργιᾶς Δυοβουνιώτης μετὰ 600 ἀνδρῶν παρετάχθησαν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ὁ δὲ Διάκος κατέλαβε τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας με 400 ἀνδρας. Ἡ θέσις τοῦ Διακοῦ ἦτο ἡ πλέον ἐπικίνδυνος.

ΛΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ

2. Ἡ ἐν Θερμαπύλαις μάχη. Φθάσαντες δὲ οἱ Τούρκοι διεσκόρπισαν κατὰ πρῶτον τοὺς περὶ τὸν Πανουργιᾶν καὶ Δυοβουνιώτην καὶ ἔπειτα ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Διακοῦ. Τότε οἱ σύντροφοὶ του βλέποντες τὸν κίνδυνον ἄρχισαν νά φεύγουσιν καὶ ἐκ τῶν 400 μόνον 48 εἶχον ἐναπομείνει. Ἐν τούτοις ὁ Διάκος

δὲν δειλιᾷ, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται. Ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ κινδύνου οἱ σύντροφοί του τὸν προτρέπουν νὰ φύγῃ· ἀλλ' ὁ Διαῖκος δὲν ἀκούει τίποτε· μετ' ὀλίγον ἕνας τοῦ προσφέρει καὶ ἵππον, ἀλλ' ὁ ἥρωες ἀπαντᾷ· «Ὁ Διαῖκος δὲν φεύγει οὔτε ἀφήνει τοὺς συντρόφους του. "Ἄς μὴ φύγωμεν, Ἕλληνες· ἀπ' ἐκεῖ μᾶς βλέπουν οἱ 300 Σπαρτιῶται. "Ἄς μὴ τοὺς ἐντροπιᾶσωμεν». Καὶ πράγματι ὁ Διαῖκος ἀνεδείχθη νέος Λεωνίδα. Οἱ σύντροφοί του ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον πίπτουν νεκροὶ ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πτωμάτων, ἀλλ' ὁ Διαῖκος ἔχων προμαχῶνα τὸ πτώμα τοῦ φονευθέντος ἀδελφοῦ του Μήτρου πολεμᾷ ὡς λέων. Τέλος τὸ ὄπλον του γίνεται θρύμματα· ἀλλ' ὁ Διαῖκος δὲν δειλιᾷ· σύρει τὸ ξίφος καὶ ἐπιπίπτει κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλὰ μίᾳ σφαιρᾷ συντρίβει αὐτὸ ἄνω τῆς λαβῆς καὶ ἄλλη θραύει τὸν δεξιόν του βραχίονα, ὅποτε ὁ Διαῖκος συλλαμβάνεται καὶ αἰμόφυρτος σύρεται ἐνώπιον τοῦ Ὁμέρ-Βρυώνη. Οὗτος θαυμάσας τὴν ὠραίαν μορφήν καὶ τὸ ἥρωικὸν παράστημα τοῦ Διάκου εἶπε πρὸς αὐτόν· «Διαῖκο, σοῦ χαρίζω τὴν ζωὴν, ἂν ἀρνηθῆς τὴν πίστιν σου καὶ γίνῃς Μωαμεθανός». Ἀλλ' ὁ ἥρωες ἀπήντησεν ὑπερηφάνως· «Ἐγὼ Ἕλληνα ἐγεννήθηκα καὶ Ἕλληνα θ' ἀποθάνω». Ὅτε δὲ ὁ Ὁμέρ-Βρυώνης τὸν ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ τὸν φήσῃ ζωντανόν, ὁ Διαῖκος εἶπε μὲ ἀπάθειαν καὶ ἀφοβίαν· «ἢ Ἕλλάς ἔχει πολλοὺς Διάκους». Τότε ὀργισθεὶς ὁ Ὁμέρ Βρυώνης διατάσσει νὰ σουβλισθῇ καὶ νὰ ψηθῇ ζωντανός. Ὅτε δὲ οἱ δῆμιοι τὸν ἔφερον εἰς τὸν τόπον, ὅπου θὰ ἐσουβλιζετο, καὶ παρετήρησε γύρω τὴν φύσιν μὲ τὴν ὠραίαν ἐκ χλόης καὶ ἀνθέων στολήν της, εἶπε τὸ ἐξῆς ὠραῖον καὶ παθητικόν δίστιχον:

Γιὰ ἰδὲς καιρὸ πὸν διάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ

τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ βγάν' ἢ γῆ χοιτᾶρι!

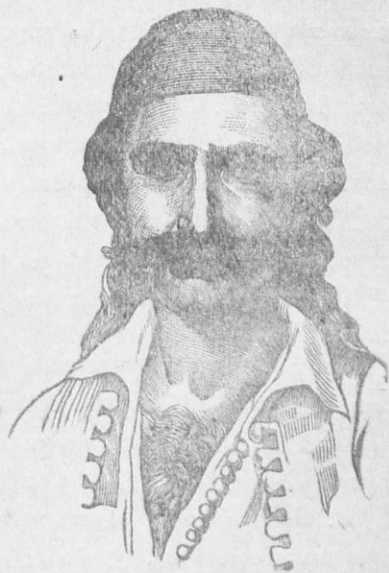
Καὶ ὑπέφερε τὸ μαρτύριόν του μὲ ἀταραξίαν καὶ γενναίω.

φυχίαν υπεράνθρωπον, χωρίς νά στενάξη, χωρίς νά δαιρύση, χωρίς νά προφέρη λέξιν δεικνύουσαν τούς πόνους του!

Ι Σον

Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς.

1. Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτσος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου ὁ Ὁμέρ-Βρυώνης ἀναχωρήσας μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐκ Λαμίας διηθύνετο κατὰ τῆς Ἀμφίσσης, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Ἕλληνες. Ἀλλὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ ἀπεφάσισε νά ἐμποδίσῃ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτσος.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΙΤΣΟΣ

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ περιρήμου κλέφτου Ἀνδρίτσου, ἐγεννήθη δὲ ἐν τῇ νήσῳ Ἰθάκη κατὰ τὸ ἔτος 1790. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο ἀνὴρ ὠραίος, ἀνδρείος καὶ ῥώμαλός. Τὰ νῶτά του ἦσαν εὐρέα, τὸ βλέμμα δξύ καὶ φλογερόν, ἡ εὐκίνησία του ἀξιοθαύμαστος. Οὐδὲ ὁ ταχύτατος ἵππος ἠδύνατο νά τὸν φθάσῃ, ὅτε ἔτρεχεν ἠδύνατο δὲ νά πηδήσῃ καὶ ἄμαξαν φορτωμένην μὲ χόρτον! Ὁ Ὀδυσσεὺς λοιπὸν θέλων νά ἐμποδίσῃ τὴν πορείαν τῶν Τούρκων ἔσπευσεν εἰς Γραβιάν· ἐκεῖ δὲ ἐμπροσθεν πλινθοκτίστου τινὸς χανίου εἶπεν εἰς τὰ παλληκάρια του « Παιδιά! ὁποῖος ἀπὸ σᾶς θέλει νά μὲ ἀκολουθήτῃ εἰς τὸ Χάνι, ἅς πιασθῇ εἰς τὸν χορόν»· καὶ παρευθὺς ἄρχισε νά χορεύῃ. Τότε 118 γενναῖοι ἄνδρες ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας καὶ τραγφδοῦντες καὶ χορεύοντες εἰσῆλθον εἰς τὸ Χάνι. Ταχέως

ἔφραξαν τὰς θύρας αὐτοῦ καὶ τὰ παράθυρα μὲ λίθους καὶ ἀνοιξαν ἐπὶ τοῦ τοίχου πολεμιστρες. Μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι· ἓνας δερβίσης ἐπροπορεύετο ἐφιππος. Ὁ Ὀδυσσεὺς τότε τὸν ἐρωτᾷ ἄλβανιστί, «ποῦ πηγαίνεις, δερβίση;» «νὰ σφάξω ὄπου βρῶ ἐχθροὺς τοῦ προφήτου», ἀπαντᾷ· ἀλλὰ δὲν εἶχε τελειώσει, ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς πυροβολήσας τὸν ρίπτει νεκρόν! Οἱ Τοῦρκοι μόλις εἶδαν τὸν δερβίσην τῶν νεκρῶν ἐξεμάνησαν καὶ ὤρμησαν κατὰ τοῦ Χανίου προσπαθοῦντες νὰ τὸ κρημνίσουν· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἀκαταπαύστως πυροβολοῦντες ἐφόνευον πολλοὺς Τούρκους. Τέσσαρας ἐφόδους ἔκαμαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τοῦ ἐνδόξου Χανίου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας ἀπεκρούσθησαν. Τότε ὁ Ὁμέρ Βρυώνης βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸ Χάνι ἀπέστειλε στρατιώτας εἰς τὴν Λαμίαν, ἵνα τοῦ φέρουν πυροδόλα. Ἀλλὰ περὶ τὸ μεσονύκτιον οἱ ἥρωες τοῦ Χανίου ἐξεληθόντες διῆλθον διὰ μέσου τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἀνῆλθον εἰς τὰ ὄρη.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν 4, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν ἀνωτῶν 1000. Οἱ Τοῦρκοι καὶ μετὰ τὸ πάθημα τοῦτο δὲν ἐτόλμησαν νὰ προχωρήσουν κατὰ τῆς Ἀμφίσης.

2. Πυρπόλησις Ὅτε διεδόθη ἡ ἐπανάστασις, αἱ νῆσοι *τουρκικῆς φρεγάδας*. Σπέτσαι, Ὑδρα καὶ Ψαρὰ καταβαλοῦσαι περὶ τὰ εἴκοσιν ἑκατομμύρια δραχμῶν κατώρθωσαν ν' ἀπαρτίσουν στόλον ἐκ 300 πλοίων, ὁ ὅποιος πολὺ ἐπιτυχῶς ἀντιπαρετάχθη κατὰ τῶν ἰσχυροτάτων στόλων τῆς Τουρκίας. Ναύαρχος δὲ τούτου εἶχε διορισθῆ ὁ Ἰακωβὸς Τομπάζης.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἀροῦ προηγουμένως ἔκαμε πολλὰ μικρὰ κατορθώματα, κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1821 ἔμαθεν ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος ἐξέπλευσε τοῦ Ἑλλησπόντου· ἀμέσως δὲ ἐξῆλθε καὶ αὐτὸς πρὸς συνάντησίν του. Ἀλλ' εἰς τὴν Λέσβον συνήντησε μίαν τουρκικὴν φρεγάδαν ἔχουσαν 84 τηλεβόλα καὶ 1.100 ναύτας, ἡ ὁποία διηυθύνετο εἰς τὴν Χίον, ὅπως ἐνωθῆ

μετά τοῦ ἄλλου στόλου. Τὴν καταδιώκει καὶ τὴν ἐξαναγκάζει νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Λέσβου Ἐρεσσόν. Τότε οἱ Ἕλληνες ἀποστέλλουν ἐναντίον αὐτῆς δύο πυρπολικά, ἀλλὰ τὸ ἓν ἀπέτυχε, τὸ ἄλλο ὁμως διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ γενναίου πυρπολητοῦ Παπανικολῆ κατῶρθωσε νὰ προσκολληθῆ ἔπ' αὐτῆς. Τὸ πῦρ μετεδόθη ἀμέσως καὶ ἡ φρεγάδα ἐντὸς ὀλίγου ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα. Πάντες οἱ ἐν αὐτῇ ἐφρονεύθησαν, ὁ δὲ τουρκικὸς στόλος περίφοβος ἀπέπλευσε πάλιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ἜΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

1769

Ἀνδρέας Μιαούλης.

Κατὰ τὸ δευτέρον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου εἶχε διορισθῆ ὁ τολμηρὸς καὶ ἀτρόμητος θαλασσομάχος Ἀνδρέας Μιαούλης.

Ὁ Μιαούλης γεννηθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1769 ἕξ ἐτῶν εἰσηλθεν, ὡς ναυτόπαις καὶ ἐν ἡλικίᾳ 16 ἐτῶν ἀπέκτησεν ἰδικὸν τοῦ πλοῖου. Ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις, ὁ Μιαούλης δὲν ἔλαβε μέρος εἰς αὐτήν, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀντιπαραταχθοῦν μετὰ τὰ μικρὰ τῶν ἐμπορικῶν πλοῖα κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ τουρκικοῦ στόλου· ἀλλ' ὁ συμπατριώτης του Λάζαρος Κουντουριώτης, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὴν ναυτικὴν του ἰκανότητα, ἐπεισεν αὐτὸν ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ

Καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Μιαούλης ἐγίνε ναύαρχος ἀφιερῶθεὶς ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα.

Ὁ Μιαούλης λοιπὸν κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1822 συναντήσας τὸν τουρκικὸν στόλον πρὸ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ μὲ τὰ ὀλίγα του μικρὰ πλοῖα καὶ συνεκρότησε τὴν πρώτην τακτικὴν ναυμαχίαν. Μὲ τόσῃν δὲ ἀνδρείᾳ καὶ ἐπιτηδειότητᾳ ἠγωνίσθη κατὰ τῶν μεγάλων τουρκικῶν πλοίων, ὥστε ἠνάγκασεν αὐτὰ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν. Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη κατὰ θάλασσαν νίκη τῶν Ἑλλήνων. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Μιαούλης ἔχων 60 μικρὰ πλοῖα συνήντησε τὸν τουρκικὸν στόλον ἐκ 48 μεγάλων πλοίων συγκείμενον, εἰσπλέοντα εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, ἵνα τροφοδοτήσῃ τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολιορκούμενον Ναύπλιον, ἐπιτεθεὶς δὲ κατ' αὐτοῦ καὶ συγκροτήσας πεισματώδη ναυμαχίαν τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν.

Καταστροφὴ τῆς Χίου.

Οἱ κάτοικοι τῆς ὠραίας νήσου Χίου δὲν ἐπαναστάτησαν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, διότι ἦσαν ἄνθρωποι φιλήσυχοι καὶ φίλεργοι, οἱ πλείστοι δὲ ἠσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀποκτήσει μεγάλα πλούτη. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὁμοῦ τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1822 ὁ διοικητῆς τῆς Σάμου Λυκοῦργος Λογοθέτης μὲ 2.500 ἄνδρας ἀποδιδασθεὶς εἰς τὴν Χίον καὶ ἀποκλείσας τοὺς Τούρκους εἰς τὸ φρουρίον ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς ἐλευθερίαν. Οὕτω δὲ οἱ Χῖοι ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἀποστατήσουν.

Ὁ Σουλτᾶνος μαθὼν τὴν ἀποστασίαν τῶν Χίων ἐξηγγιώθη καὶ διέταξε νὰ θανατωθοῦν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκόμενοι Χῖοι, ὁ δὲ Τουρκικὸς στόλος νὰ πλεύσῃ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Καρᾶ-Ἀλῆν καὶ καταστρέψῃ αὐτήν. Καὶ πράγματι τὴν 30 Μαρτίου ὁ Τουρκικὸς στόλος καταπλεύσας εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου ἀπεβίβασεν εἰς τὴν νήσον 7.000 στρατοῦ, ὅστις ἐνωθεὶς μετὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκων καὶ μετ' ἄλλων ἀπειραρίθμων σιτηρῶν ἐλθόντων ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

ἐπετέθησαν μετὰ λύσεως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ ἀντίστασις τῶν ἐπαναστατῶν ἦτο μικρά, διότι μετ' ὀλίγον ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, οἱ δὲ δυστυχεῖς Χῖοι ἔντρομοι ἐφευγον εἰς τὰ ὄρη καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ ἠδύναντο νὰ κρυθοῦν, ὅπως ἀποφύγουν τὴν μάχαιρην. Οἱ Τοῦρκοι ὁμως θέσαντες πῦρ εἰς τὴν πόλιν διεσπάρησαν καθ' ὅλην τὴν νῆσον καὶ ἄρχισαν νὰ σφάζουσι ἀγρίως καὶ νὰ λεηλατοῦν. Ἡ θηριωδία των δὲν εἶχεν ὄρια, οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ τὴν περιγράψῃ κανεὶς. Τίποτε δὲν ἀρῆκαν, τίποτε δὲν ἐσεβάσθησαν. Τοὺς ναοὺς ἐμόλυναν καὶ ἐπυρπόλησαν, ἐκ δὲ τῶν δυστυχῶν Χίων ἄλλους ἐσφάζαν, ἄλλους ἐκρήμιζαν, ἄλλους διεμέλιζαν καὶ ἄλλους ἠχμαλώτιζαν· παιδιὰ τὰ ἔρριπτον εἰς τὴν θάλασσαν, βρέφη ἐσφενδόνιζον εἰς τὰς πέτρας καὶ τὸ αἷμα τῶν ἀθῶων Χίων ἐπλημμυροῦσε εἰς τὰς ὁδοὺς. Εἰς ὅλην τὴν νῆσον ἠκούοντο θρῆνοι, ὄδυρμοὶ καὶ φωναὶ σπαραξικάρδιοι ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν, οἱ ὅποιοι ἐρρίπτοντο εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ σφαγοῦν ἀπάνθρωπα. Καὶ αὐτὸ τὸ νοσοκομεῖον, τυφλοκομεῖον καὶ φρενοκομεῖον κατέκαυσαν μαζὶ μὲ τοὺς ἐντὸς αὐτῶν ἀσθενεῖς! Πλεῖστοι δὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες συσσωρευθέντες εἰς μίαν ἀκτὴν, ὅπως ἀποπλεύσουν ἐκεῖθεν μὲ κανὲν πλοῖον, κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς, τὸ δὲ αἷμά των ρεῦσαν εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἔβαψεν εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν κόκκινην. Παρομοία σφαγὴ δὲν ἐγινέ ποτε. Ἐκ τῶν 120.000 κατοίκων τῆς νήσου 23.000 ἐσφάγησαν καὶ 77.000 ἠχμαλώτισθησαν! Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ εὐάνθης Χῖος μετεβλήθη ἐντὸς ὀλίγου εἰς κοιμητήριον πτωμάτων ἀτάρων, εἰς σωρὸν ἐρειπίων ἀμόρφων.

Μετ' ὀλίγον ἡ πόλις ἐκείνη,
 Ἡ πλουσία τερπνὴ καὶ παιδρά,
 Ἦτο τέφρα θανάτου ψυχρά,
 Ἦτις φρίκην ἔς τὰ κόκκαλα χύνει.

Ἄλλοῦ ἔβλεπες μέλη κομμένα,
 Ἄλλοῦ βρέφη χωρὶς κεφαλάς,
 Ἐμαρτύρησ' ἐκεῖ ἢ Ἑλλάς
 Μὲ ἐντόσθια κάτω χυμένα.

20ὸν

Ἄνδραγαθήματα τοῦ Κανάρη.

1. Ποῖοι ἀνέλαβαν νὰ ἐκδικήσουν τὴν καταστροφὴν τῶν Φαρῶν. Τὴν φοβερὰν ὁμῶς καὶ σκαρκενὴν ἐκείνην τῆς Χίου καταστροφὴν ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐκδικήσῃ ὁ ἀτρόμητος Φαριανὸς Κωνσταντῖνος Κανάρης. Ὅτε δηλαδὴ οἱ Τούρκοι κατέστρεψαν τὴν Χίον, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εὐρίσκετο εἰς τὰ Φαρά, ἔνεκα δὲ τῶν ἐναντίων ἀνέμων δὲν ἠδυνήθη νὰ πλεύσῃ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες μόλις ἔμαθαν τὴν θλιβερὰν περὶ τῆς Χίου ἀγγελίαν, ἀπεράσισαν γὰρ καύσουσιν μὲ τὰ πυρπολικά των τὸν Τουρκικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου. Δύο ἄνδρες ὁ Ὑδραῖος Πιπῖνος καὶ ὁ Φαριανὸς Κωνσταντῖνος Κανάρης, ἀνέλαβαν νὰ ἐκτελέσουν τὴν κινδυνώδη καὶ παράτολμον ταύτην ἀπόφασιν. Κατὰ τὴν νύκτα λοιπὸν τῆς 6ης πρὸς τὴν 7ην Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1822, ἀφοῦ ἐμετάλαβαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἐξέπλευσαν μὲ δύο πυρπολικά διευθυνόμενοι εἰς τὴν Χίον. Τέλος ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους ἐφθασαν ἀπαράτρητοι εἰς τὸν λιμένα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΗΣ

της και ὁ μὲν Κανάρης διηυθύνθη κατὰ τῆς ναυαρχίδος, ὁ δὲ Πιπῖνος κατὰ τῆς ὑποναυαρχίδος.

2. *Πυρπόλῃσις τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ὑπο τοῦ Κανάρη.* Ἡ νύκτα ἦτο σκοτεινὴ καὶ ἀσέληνος, ἀλλ' ἐφώτιζαν τὰ περίξ τὰ τουρκικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἦσαν κατάρρωτα, διότι ἡ νύκτα ἐκείνη ἦτο ἡ τελευταία νύκτα τοῦ ἡαμζανίου· εἶναι δὲ τὸ ῥαμαζάνι θρησκευτικὴ νηστεία τῶν Ὀθωμανῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐπὶ ἓνα μῆνα νηστεύουν τὴν ἡμέραν. τὴν νύκτα δὲ τρώγουν καὶ διασκεδάζουν. Ὁ Καρᾶ-Ἀλῆς λοιπὸν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην εἶχε προσκαλέσει εἰς τὴν ναυρχίδα ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς τῆς Ξηρᾶς καὶ τοῦ στόλου καὶ συνδισκέδαζε μετ' αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ θόρυβος τῆς ἐορτῆς καὶ ἡ ταραχὴ αὐτῆς ἔπεσοῦν ὄχι ὀλίγον τὸ ἔργον τῶν ἀτρομήτων πυρπολητῶν. Μόλις λοιπὸν οὗτοι ἐφθασαν, ἀμέσως ἐπροσκόλλησαν τὰ πυρπολικά των, τὰ ἤναψαν καὶ ἀπεμακρύνθησαν. Ἀλλ' ἀτυχῶς τοῦ Πιπῖνου τὸ πυρπολικὸν ἐπειδὴ τὸ ἀντελήθησαν, τὸ ἀπεμάκρυναν ἐγκαίρως οἱ ναῦται τοῦ πλοίου· τὸ πυρπολικὸν ὅμως τοῦ Κανάρη ὑπῆρξεν εὐτυχές, διότι αἱ φλόγες μετεδόθησαν ἀμέσως εἰς τὴν ναυρχίδα, ἡ ὁποία διὰ μιᾶς μετεβλήθη εἰς ἡφαίστειον φλογερόν. Ὁ Κανάρης ἀποπλέων μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ βλέπων τὸ ὠραῖον θέαμα τῆς καιομένης ναυαρχίδος ἐφώναξε· «*Νά! ἰδέτε, παληότουρκοι, τί ὠραία φωτοχυσία διὰ τὸ μπαϊράμι σας!*» Οἱ ἄνδρροι τότε σφαγεῖς τῆς Χίου ἐπηδοῦσαν ἔντρομοι εἰς τὰς λέμβους· ἀλλ' αἱ περυσότεραι ἐξ αὐτῶν ἀνετράπησαν, διότι εἶχαν γεμίσει ὑπερμέτρως.

Μία δὲ κεραία ἀναμμένη ἔπεσε καὶ ἐπλήγωσε θανασίμως τὸν Καρᾶ-Ἀλῆν· διὰ τοῦτο μόλις ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ξηρᾶν ἐξέπνευσεν. Ὅτε δὲ τὸ πῦρ τῆς καιομένης ναυαρχίδος μετεδόθη εἰς τὴν πυριτιδοχοθήκην, ἐνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα με φοβερόν κρότον. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τοῦ Κανάρη τόσον τρό-

μον ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε ἀμέσως ἀπέπλευσαν τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ Κανάρης ἐπιστρέψας εἰς τὰ Ψαρὰ ἔγεινε δεκτὸς μὲ ἐνθουσιασμόν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τούτοις αὐτὸς δὲν ὑπερηφανεύθη διὰ τὸ κατόρθωμά του, ἀλλ' ἀσκεπῆς καὶ ἀνυπόδητος μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἠύχαριστησε τὸν Θεόν.

3. Νέον κατόρθωμα τοῦ Κανάρη. Κατὰ τὴν 28 Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Κανάρης ἀφοῦ ἐμβῆκε εἰς τὸ μεταξὺ Τενέδου καὶ Τρωάδος, στενόν, ὅπου εἶχε προσορμισθῆ ἕνεκα τρικυμίας ὁ Τουρκικὸς στόλος, ἐπροσκόλλησε τὸ πυρπολικόν του εἰς τὴν ὑπωναυαρχίδα καὶ ἀνετίναξεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα μὲ τοὺς ἐντὸς ὑπάρχοντας 1.600 ἄνδρας. Τοιαῦτα κατορθώματα ὁ Κανάρης ἔκαμε πολλὰ, διὰ τοῦτο δ' ἡ Πατρις εὐγνωμονοῦσα τὸν ἐτίμησεν μὲ τὰ μέγιστα ἀξιώματα.

21ον

Νέοι ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τῶν Τούρκων

1. Οἱ Σουλιῶται ζητοῦν τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ ἐναντίον τῶν πολυαριθμῶν τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ ἐξιντλήσαντες τὰς τροφὰς καὶ

Ὁ Χουρσίτ πασᾶς, ἀφοῦ κατέβαλε τὸν ἀποστάτην Ἀλῆν, ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν, οἱ ὅποιοι ἀφοῦ ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν κατὰ τὸ ἔτος 1820, ἀρχισαν τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἄν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὁ Χουρσίτ ἔπαθε πολλὰς ζημίας, ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε τὴν ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν ἀγῶνα μὲ μεγάλην ἐπιμονήν. Οἱ Σουλιῶται τέλος μὴ δυνάμενοι πλέον ν' ἀνθέξουν

τὰ πολεμεφῶδια, ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

2. Ἐνοστρατεία πρὸς βοήθειαν τῶν Σουλιωτῶν ἀτυχεῖς μάχαι τῶν Ἑλλήνων ἐν Πέτα καὶ Φανάριῳ.

Καὶ πράγματι ἡ τότε Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐσπευσε ν' ἀποστείλῃ 4.000 Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων ὑπὸ τὴν

ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὅπως βοηθήσουν τοὺς ἀτυχεῖς Σουλιώτας. Οὗτοι τὸ πρῶτον ἀπεβιδάσθησαν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὁ Μαυροκορδάτος προαπέστειλε τὸν ἥρωα τοῦ Βαλτετσίου Κυριακούλην Μαυρομιχάλην μὲ 500 Μανιάτικς εἰς τὸν λιμένα τῆς Κιάφας Φανάριον, ὅπως ἐφοδιάσῃ τοὺς Σουλιώτας μὲ τροφὰς καὶ πολεμεφῶδια. Ἄλλ' ἀτυχῶς οὗτοι περικυκλωθέντες ἀπὸ 4.000 Τούρκους ἐνίκηθησαν καὶ ἔχασαν τὸν γενναῖον ἀρχηγὸν τῶν Κυριακούλην.

Ἐπειτα ὁ Μαυροκορδάτος ἀφοῦ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς ἓνα χωρίον Πέτα, πλησίον τῆς Ἄρτης κείμενον. Ἄλλ' αἰφνης ἐπιτίθεται ἐναντίον αὐτοῦ ὁ Κιουταχῆς μὲ 6.000 πεζοὺς καὶ ἵππεῖς, καὶ συνάπτεται μάχη φοβερὰ. Οἱ Ἕλληνες ἐπολεμοῦσαν γενναίως· οἱ δὲ φιλέλληνες ἐνικοῦσαν τοὺς ἀπέναντι αὐτῶν Τούρκους. Ἐξἄφρα δμως ἐκ τινος παρακειμένου λόφου καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐπιπίπτει ἐναντίον αὐτῶν ἓνα σῶμα Ἀλβανῶν. Τότε οἱ Ἕλληνες νομίσαντες ὅτι ἐπροδόθησαν, ἀρχισαν νὰ διασκορπιζονται. Οἱ Τούρκοι λαβόντες θάρρος ὤρμησαν ἐναντίον αὐτῶν καὶ ἐπερικύκλωσαν τοὺς φιλέλληνας. Οὗτοι ἀνθίστανται μὲ καρτερίαν καὶ ἥρωισμόν ἀπαράμιλλον. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους πίπτουν σχεδὸν ὅλοι, ἀλλὰ πίπτουν ἥρωικῶς καὶ ἐνδόξως. Μόνον 25 διεσώθησαν, εἰ ὅποιοι διέσχισαν τὰς ἐχθρικὰς τάξεις μὲ τὰς λόγχας ὑπὸ τὸν ἐκ Βυρτεμγέργης στρατηγὸν Νόρμαν. Ὁ Νόρμαν, ὅτε συνήντησε τὸν Μαυροκορδάτον, τοῦ

εἶπε με ὑπερηφάνειαν, ἀλλὰ καὶ με κερδίαν συντετριμμένην· «πρίγκηψ, τὸ πᾶν ἐχάσαμεν, ἐκτός τῆς τιμῆς».

ᾠ 2ον

Εἰσβολὴ τοῦ Δράμαλη εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ καταστροφὴ αὐτοῦ.

1. *Εἰσβολὴ τοῦ Δράμαλη.* Ὁ Σουλτᾶνος, ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν Ἄλῆν, ὑπὸ μιᾶς φροντίδος κατείχετο καὶ ἡ φροντίς αὐτῆ ἦτο πῶς νὰ κατασθέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Διῶρισε λοιπὸν στρατηγὸν νέας ἐκστρατείας τὸν *Μαχμοῦτ Πασᾶν*, τὸν ἐπονομαζόμενον *Δράμαλην*. Οὗτος δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου τοῦ 1822 ὁδηγῶν 24.000 πεζοὺς καὶ 6.000 ἵππεῖς εἰσέβαλε πρῶτον εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ κατέβη ἀκωλύτως εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκεῖ δὲ ἀφοῦ κατέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἐπροχώρησεν ἔπειτα καὶ κατὰ τὴν 12 Ἰουλίου ἐστρατοπέδευσε ἐμπροσθεν τοῦ Ἄργους. Ὁ Δράμαλης ἐπειδὴ εὔρε τὸ φρούριον τοῦ Ἄργους κατειλημμένον ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου μετὰ 700 ἀνδρῶν ἐθεώρησε καλὸν νὰ κυριεύσῃ αὐτὸ πρῶτα καὶ ἔπειτα νὰ προχωρήσῃ ἐναντίον τῆς Τριπόλεως, τὴν ὁποίαν κατεῖχαν οἱ Ἕλληνες. Ἐπολιορκήσεν λοιπὸν τὸ φρούριον στενωῶς· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἐφθασεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ κατέλαβε τοὺς Μύλους. Οἱ σύντροφοὶ του κατ' ἀρχὰς ἦσαν ὀλίγοι, ἀλλ' ἡ βροντώδης φωνὴ τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ ὅταν ἠκούσθη εἰς τὰ πέριξ, ταχέως συνήθροισε περὶ τὰς 10.000 Ἑλλήνων.

2. *Καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη.* Ἦδη ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἄρχισε νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ πείναν, διότι εἶχεν ἐξαντλήσει τὰς τροφάς, πρὸς τούτοις δὲ διάφοροι ἀσθένειαι τὸν ἐδεκάτιζαν. Δι' αὐτὸ ὁ Δράμαλης ἐσκέπτετο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Τοῦτο ἐνόησας ὁ Κολοκοτρώνης ἐσπευσεν ἐγκαίρως μετὰ 2.500 ἀνδρας καὶ κατέλαβε τὰ Δερβενάκια, ὃ δὲ Ὑψηλάντης, Πιππαφλέσσας, Πλαπούτας, Νικηταρᾶς καὶ

ἄλλοι κατέλαβαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Κολοκοτρώνη ἐν ὄψω-
μα, τὸ ὁποῖον ἔκειτο κοντὰ εἰς τὸ ἐρημοκκλήσιον « Ἅγιος
Σφότσης ». Ὅτε λοιπὸν τὸ πρῶτον σῶμα τοῦ Δράμαλη εἰσῆλ-
θεν ἀνύποπτον εἰς τὰ Δερβενάκια, φοβερὸν πῦρ ὑπεδέχθη αὐτό.
Οἱ Τοῦρκοι ἔντρομοι τότε ἐπροχώρησαν εἰς τὸ μέρος τοῦ
Ἁγίου Σώστου, διὰ νὰ σωθοῦν· ἀλλ' ἐκεῖ ἐπιτίθενται οἱ
Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ καὶ τοὺς δεκατίζουσι. Περὶ τοὺς 4.000
Τούρκων ἐφονεύθησαν, ἄπειρα δὲ λάφυρα ἔπεσαν εἰς τὰς χει-
ρας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Νικηταρᾶς διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν κα-
ταστροφὴν, τὴν ὁποῖαν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὠνο-
μάσθη καὶ δευτέραν φοράν *Τουρκοφάγος*.

Ὁ Δράμαλης, μόλις ἔμαθε τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ
του, τόσο ἐφοβήθη, ὥστε δὲν ἐτόλμησε τὴν ἰδίαν ἡμέραν νὰ
προχωρήσῃ. Τὴν ἐπομένην ὑπεχώρει εἰς Κόρινθον διὰ τοῦ
στενοῦ τοῦ Ἁγιορίου, ἐλπίζων ὅτι ἡ δίοδος αὕτη δὲν θὰ εἶχε
καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἠπατήθη· διότι αἰφνης
ὑπέπεσεν ἐναντίον αὐτοῦ ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Παπαφλέσας, ὁ
Νικηταρᾶς καὶ ἐφόνευσαν περὶ τοὺς 1000 ἐκ τῶν στρατιω-
τῶν του. Τέλος ὁ Δράμαλης ἐφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον μὲ τὰ
λείψανα τοῦ πολυαριθμοῦ στρατοῦ του εἰς ἀθλίαν καὶ ἐλεεινὴν
κατάστασιν. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς περιφήμου ἐκστρα-
τείας τοῦ Δράμαλη, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν
Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ ἰδίως εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν
στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος διὰ
τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἀρχιστράτηγος
τῆς Πελοποννήσου.

23ον

Δευτέρα πιῶσις τοῦ Σουλίου καὶ ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

1. Δευτέρα πιῶσις Μετὰ τὴν ἐν Φαναρίῳ καὶ Πέτρᾳ κα-
τοῦ Σουλίου καταστροφὴν τῶν Ἑλλήνων οἱ Σουλιῶ-
ται ἀρού ἐξήντηλσαν ὅλας τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια
ΝΙΚΟΛ Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 4

των καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξακολουθήσουν ἐπὶ πλέον τὸν ἀνισον κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα συγκατένευσαν, ὄχι νὰ παραδοθῶν οὔτε νὰ ὑποταχθῶν, ἀλλὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ Σοῦλι μὲ τὰ ὄπλα των καὶ νὰ ὑπάγουν ὅπου θελήσουν. Τοῦτο καὶ ἐγένε.

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ

Ἐκ τῶν Σουλιωτῶν δ' ἐκείνων ἄλλοι μὲν μετέβησαν εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ ἄλλοι κατέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν ἐπανάστασιν. Ἐνας ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μᾶρκος Βότσαρης.

Ὁ Μᾶρκος ἐγεννήθη εἰς τὸ ἥρωικόν Σοῦλι κατὰ τὸ ἔτος 1790 καὶ ἦτο ἀνὴρ ἀνδρείος καὶ φρόνιμος. Εἶχεν ὑπηρετήσει καὶ αὐτός, ὅπως πολλοὶ ἥρωες τῆς ἐπανάστασεως εἰς τὸν Ἀλῆν πασᾶν, ἔπειτα δ' ἔλαβε μέρος

εἰς τὰς περισσοτέρας μάχας τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τῶν Τούρκων, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν.

2. Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ τὴν [πτῶσιν τοῦ Σουλίου τοῦ Μεσολογγίου. 12.000 Τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ὁμὲρ Βρυώνην καὶ Κιουταχῆν κατέβησαν καὶ ἐπολιορκήσαν ἀπὸ ξηρᾶς τὸ Μεσολόγγιον. ὁ δὲ Ἰουσούρ πασᾶς ἀποπλεύσας ἐκ Πατρῶν ἀπέκλεισεν αὐτὸ ἀπὸ θαλάσσης. Εἰς τὸ Μεσολόγγιον εἶχον ὀχυρωθῆ 600 μόνον ἄνδρες ὑπὸ τὸν Μαυροκορδάτον, Μακρῆν, Βότσαρην καὶ ἄλλους. Οἱ πολιορκούμενοι ἐντὸς ὀλίγου περιῆλθαν εἰς ἀμηχανίαν, διότι καὶ τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως ἦσαν ἀσθενῆ καὶ αἱ τροφαὶ πολὺ ὀλίγαι. Ἡ ἐπιμονὴ ὁμως καὶ ἡ ἀνδρεία των ἦτο μεγάλη· διὰ τοῦτο

ἀπέκρουσαν ἡρωϊκῶς ὅλας τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν καὶ κατοπινὴν μὲ ψευδεῖς ὑποσχέσεις περὶ παραδόσεως παρέτειναν τὸν χρόνον τῆς πολιορκίας, μέχρις ὅτου κατέφθασεν ὁ Μιαούλης, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς θαλάσσης ἀπέβιβασε τροφὰς καὶ πολεμφοδία, προσέτι δὲ καὶ βοήθειαν ἐκ 1000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Πετρόμπεην, Ζαΐμην, καὶ Δηλιγιάννην. Τότε οἱ ἐν Μεσολογγίῳ Ἕλληνες παρήγγειλαν εἰς τὸν Ὅμηρ Βριώνην· « Ἄν ἴθελῃς τὸ Μεσολόγγι, ἔλα νὰ τὸ πάρῃς ». Οἱ Τούρκοι ὅταν εἶδαν ὅτι ἐνεπαίχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν τὸ Μεσολόγγι τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, ὅτε οἱ Ἕλληνες θὰ ἦσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἠπατήθησαν. Οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐγκαίρως ἔμαθον αὐτό, ἔμειναν εἰς τὰς θέσεις των. Ὅτε λοιπὸν περὶ τὸ μεσονύκτιον οἱ Τούρκοι ἐπλησίασαν εἰς τὰ ὄχυράματα ἀνύποπτοι, φονικὸν πῦρ τοὺς ὑπεδέχθη. Κατατρομαγμένοι τότε ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀφοῦ ἔχασαν περὶ τοὺς 200. Τὸ πάθημα αὐτὸ τόσον τοὺς ἐρόβισεν, ὥστε ἀμέσως ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἔφυγαν ἐν κειρῷ νυκτὸς πρὸς τὸ Ἀγρίνιον, ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὰ τηλεβόλα, τὰ πολεμφοδία καὶ τὰς ἀποσκευὰς των! Ἄλλ' ἐνῶ ἔσπευδαν νὰ διαβοῦν τὸν ποταμὸν Ἀχελῶον, οὗτος εἶχε πλημμυρῆσει καὶ ἐπνίγησαν περὶ τοὺς 500, οἱ δὲ ἄλλοι κικῶς ἔχοντες ἐπέραταν εἰς τὴν Πρέβεζαν.

ΤΡΙΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

24ον

Νεῖα ἐκστρατεύει τῶν Τούρκων.

1. *Ἐκστρατεία Βερκόφτσαλη* Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ καὶ Μουσταῆ. Δράμαλη ὁ Σουλτᾶνος ἀπέστειλεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος δύο στρατοὺς, τὸν ἓνα ἐκ Θεσσαλίας ὑπὸ τὸν Ἰουσοῦφ πασᾶν Βερκόφτσαλην ἐκ 10.000

ἀνδρῶν, τὸν δὲ ἄλλον ἐξ Ἑκείρου ὑπὸ τὸν Μουσταῖη πασαῖν ἐκ 16.000, ὅπως, ἀφοῦ ἐνωθοῦν εἰς Ναύπακτον, περάσουν ἔπειτα εἰς τὰς Πάτρας, ἀπ' ἐκεῖ δὲ διαμοιρασθέντες καταστῆσιν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ὁ μὲν Βερκόρτσαλης ἐκκινήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου ἐκ Λαρίσης ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἀττικῆς, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπρακτος εἰς τὴν Λαμίαν· ὁ δὲ Μουσταῖης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου διὰ τῶν Ἀγράφων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλεν ἐμπροσθοφυλακὴν ἀπὸ 4 χιλ. ἀνδρας ὑπὸ τὸν Τζελαλεδὶν βέην, ἡ ὁποία ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Καρπενησίου.

2. **Θάνατος τοῦ Μάρκου Βότσαρη.** Τοῦτο ὅταν ἐμαθεν ὁ ἥρωας Μᾶρκος Βότσαρης ἔσπευσε νὰ συνεννοηθῇ μὲ ἄλλους ὀπλαρχηγούς Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνανάς, μετὰ τῶν ὁποίων ἀπεφάσισεν, ὅπως αὐτὸς μὲν ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἐκ τῆς πεδιάδος, ἐκεῖνοι δὲ ἐκ τῶν ὄρεων. Μετέβη λοιπὸν ὁ Βότσαρης μετὰ 350 Σουλιωτῶν εἰς τὸ ὀρισθὲν μέρος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὥρα ἐπέρχε καὶ τὸ σύνθημα διὰ τὴν κοινὴν ἐπίθεσιν δὲν εἶχε δοθῆ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἀπεφάσισε μόνος του νὰ ἐκτελέσῃ τὸ τολμηρὸν καὶ κινδυνῶδες σχέδιόν του. Περὶ τὸ μεσονύκτιον λοιπὸν τῆς 9 πρὸς τὴν 10 Αὐγούστου τοῦ 1822 ἔτους ἐπέπεσε ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Ἐντρομοὶ ἐξύπνησαν οἱ Τουρκαλβανοὶ καὶ ἀφοῦ ἔρριψιν τὰ ὄπλα ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν· οἱ Σουλιῶται τότε τοὺς κατεδίωξαν καὶ ἐφόνευσαν περισσοτέρους τῶν χιλίων. Πληροφορηθεὶς δὲ ὁ Μᾶρκος ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τουρκαλβανῶν εἶχε τὴν σκηνὴν του εἰς μίαν μάνδραν ἔσπευσε εἰς αὐτήν· ἀλλ' ἐνῶ ὕψωτε τὴν κεφαλὴν του ὑπεράνω τῆς μάνδρας, δὲ νὰ ἴδῃ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν, μία σφαῖρα τουρκικὴ κτυπήσασα αὐτὸν εἰς τὸ μέτωπον τὸν ἔρριψε νεκρὸν! Οἱ Σουλιῶται τότε παραλαβόντες τὸ σῶμα τοῦ γενναίου ἀρχηγοῦ τῶν κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι τὸ ἔφεραν

εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου ἐτάφη μὲ μεγάλας τιμὰς. Τότε λέγεται ὅτι ἡ ἀδελφή τοῦ Μάρκου θέλουσα ν' ἀποτρέψη τὴν συζυγόν του ἀπὸ τοὺς θρήνους εἶπε πρὸς αὐτήν· «Μὴν κλαῖς· ἔμεῖς οἱ Σουλιώτισσες δὲν πρέπει νὰ κλαῖμε τοὺς ἄνδρας μας, γιὰτὶ εἴμαστε σινηθισμέναι νὰ τοὺς βλέπωμε νὰ σκοτώνονται γιὰ τὴν πατρίδα καὶ νὰ πηγαίνουν ὡς ἄρνιὰ σφακτὰ καὶ μυρωδάτα εἰς τὸν οὐρανὸ καὶ ὄχι ὡς ψοφῆμα ἔς τὸ κρεβάτι τους!»

Τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Βότσαρη ἐθρήνησεν ὅλη ἡ Ἑλλάς.

25ον

Φιλελληνισμός.

1. Τί ἦτο ὁ φιλελληνισμός. Ἡ ἱερότης τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ μεγάλη φιλοπατρία καὶ ἀνδρεία των, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις τῆς ἐπαναστάσεως προσέτι δὲ καὶ αἱ θηριωδίαι καὶ ἄγριαι σφαγαὶ τῶν Τούρκων, τὰς ὁποίας εἰς διάφορα μέρη διέπραξαν, κίνησαν τὸν φιλελληνισμόν, ὃν ἠγῶν τὴν συμπάθειαν τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος. Ἐνεθυμήθησαν τότε οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· ἐνεθυμήθησαν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅτι αὐτὴ μετέδωκεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ὅτι αὐτὴ ἔσωσε πολλάκις τὸν κόσμον ἀπὸ τὸν βαρβαρικὸν κατακλυσμὸν. Δι' αὐτὸ ὅλοι ἐπροσπαθοῦσαν, εἰ οἰουδὴποτε μέσου καθένας ἤμποροῦσε, νὰ ὑποβοηθήσουν τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Οἱ ποιηταὶ μὲ τὰ συγκινητικὰ καὶ ἐνθουσιώδη ποιήματά των ἐξήγειραν τὰς συμπαθείαις ὑπὲρ τῆς ἀναξιοπαθοῦσης Ἑλλάδος· ἄλλοι ἐσύσταιναν εἰς διάφορα μέρη ἰταίρη ρείας, αἱ ὁποιαὶ συνέλεγον χρήματα καὶ ἀπέστελλαν εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους τροφὰς τροφὰς καὶ πολεμοφόδια, ἄλλοι ἄφηνον

τάς πατρίδας των καὶ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν παρὰ τὸ πλευρόν τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς της. Ἐνας ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἦτο καὶ ὁ μέγας τῆς Ἀγγλίας ποιητής, ἐνθερμος δὲ τῆς Ἑλλάδος φίλος, λόρδος Βύρων.

2. Ὁ Βύρων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀφοῦ ἄρρησε πλοῦτη καὶ δόξαν καὶ τιμάς, ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Μεσο-

ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ

λόγγιον κατὰ τὴν 24 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1823. Οἱ Ἕλληνες τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν. Ὁ Βύρων τότε ἐνεδύθη τὴν σεμνὴν Ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἀφιερῶθη μὲ τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὸ σῶμα εἰς τὸν ἰερόν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἐξοδεύων δὲ χρήματα ἄφθονα πρὸς τροφὴν τῶν ἀγωνιζομένων, ἐπροσπαθοῦσε ὅσον ἤμποροῦσε νὰ καταστήσῃ τὸν πόλεμον ἀνθρωπινότερον· ἐπροσπαθοῦσε διὰ παντὸς μέσου νὰ συντε-

λέσῃ εἰς τὴν εὐτυχὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος. Δυστυχῶς ὅμως καταβληθεὶς ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας καὶ τοὺς κόπους ἀπέθανεν ἐκ πυρετοῦ τὴν 7 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1824 θρηνούμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἀπέθανε δὲ εἰς ἡλικίαν 37 ἐτῶν μὲ τὸ γλυκὺ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα εἰς τὸ στόμα· « Ἑλλάς », ἔλεγεν ἀποθνήσκων ὁ μέγας ἀνὴρ « σοῦ ἔδωκα πᾶν ὃ, τι δύναται νὰ δώσῃ ἄνθρωπος· σοῦ ἔδωκα τὰ πλοῦτη μου, τὸν καιρόν μου, τὴν ὑγίαν μου καὶ αὐτὴν μου τὴν ζωὴν. Εἶθε ἡ θυσία μου ν' ἀποβῇ πρὸς εὐτυχίαν σου !.. »

Ἡ Ἑλλάς εἰς ἐνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἔστησε τὸν ἀν-

δριάντα του εἰς τὸ ἐν Μεσολογγίῳ ἥρῳον, ὅπου εἶχε ταφῆ καὶ ὠραῖον καλλιτεχνικὸν σύμπλεγμα παρὰ τὸ Ζάππειον εἰς τὰς Ἀθήνας.

ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ 26ον

**Ἐποταγή τῆς Κρήτης καὶ καταστροφή τῆς Κάσου
καὶ τῶν Ψαρῶν**

1. Ἐποταγή τῆς Κρήτης Αἰ ἐπανειλημμένοι καταστροφικαὶ καταστροφὴ τῆς Κάσου. φαί τῶν μεγάλων τουρκικῶν στόλων καὶ τῶν πολυαριθμῶν στρατευμάτων ἔφεραν εἰς ἀπελπισίαν τὸν Σουλτάνον, ὃ ὅποιος ἐνόησεν ἐπὶ τέλους, ὅτι μόνος δὲν ἤμποροῦσε νὰ καταβάλλῃ τὴν ἐπανάστασιν. Διὰ τοῦτο ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ· οὗτος δὲ ἔστειλεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἰσχυρὸν στόλον καὶ πολλὴν στρατὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ αἰμοδόρου Χουσεῖν πασᾶ.

Ὁ Χουσεῖν κατὰ πρῶτον ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν, ἀροῦ κατέστρεψεν καὶ ἐλεηλάτησεν, ὑπέταξεν· ἔπειτα δ' ἐπετέθη ἐναντίον τῆς μικρᾶς νήσου Κάσου, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσεν. Τότε οἱ ἄγριοι καὶ αἰμοχαρεῖς Αἰγύπτιοι ἐπλημύρισαν τὴν νήσον, καὶ ἄρχισαν φοβερὰν σφαγὴν. Τίποτε δὲν ἀφῆκαν, τίποτε δὲν ἐσεβάσθησαν. Δὲν ἀφῆκαν οὔτε λίθον ἐπὶ λίθου. Τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας κατέσφαξαν, τὰς δὲ νεανίδας καὶ τὰ παιδία ἐπώλησαν ὡς δούλους.

2. Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν. Ὅταν οἱ Τουρκοαιγύπτιοι κατέστρεψαν τὴν Κάσον ὁ τουρκικὸς στόλος συγκεῖμενος ἀπὸ 235 πλοῖα ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χοσερέφ, διηυθύνετο ἐναντίον τῶν Ψαρῶν. Κατὰ τὴν 20 Ἰουνίου φθάσας ἐκεῖ ὁ Χοσερέφ ἄρχισε σφοδρὸν ἐναντίον τῆς πόλεως κανονιοβολισμόν· κατόπιν δὲ κατορθώσας ν' ἀποβιδάτῃ εἰς ἓν μέρος τῆς νήσου,

τὸ ὁποῖον ἔμενεν ἀφύλακτον, μέρος στρατοῦ κατάρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῆς νήσου. Ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ, οἱ δὲ αἰμοχαρεῖς Τούρκοι διέτρεχαν τὴν νῆσον σφάζοντες καὶ λεηλατοῦντες. Ὅσοι ἔζητοῦσαν τὴν σωτηρίαν διὰ τῆς φυγῆς, εὐρισκαν τὸν θάνατον· θρῆνος καὶ κραυγαὶ τῶν σφαζομένων πανταχοῦ ἠκούοντο, τὸ δὲ αἷμα ἔτρεχε ποταμηδόν. Πολλοὶ διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν !

Τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ Παλαιοκάστρου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἓνα ἀσθενὲς ὀχύρωμα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχαν καταφύγει πολλὰ γυναικόπαιδα καὶ ὀλίγοι ἄνδρες. Ἀλλὰ ὅλαι αἱ ἐναντίον αὐτοῦ ἐφοδοὶ τῶν Τούρκων ἀπεκρούσθησαν γενναίως· τέλος δέ, ὅτε οὗτοι εἰσώρμησαν εἰς τὸ ὀχύρωμα, ὁ Ἀντώνιος Βρατσάνος ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, καὶ τειουτοτρόπως οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῶν Φαρῶν ἐτάφησαν ἐνδόξως ὑποκάτω τῶν ἐρειπίων μὲ δισχιλίους ἀπίστους.... Φοβερὰ ἦτο ἡ καταστροφή τῶν Φαρῶν· 20.000 ἐσφάγησαν, οἱ λοιποὶ ἐξηνδραποδίσθησαν, ἡ δὲ νῆσος ὅλη ἠρημώθη. Οἱ Φαριανοὶ ἔχασαν τὰ πάντα, ἀλλὰ τοὺς ἔμεινε δόξα ἀθάνατος. Τί τούτου σπουδαιότερον;

Ἴδου πῶς τὴν περιγράφει ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Σολωμός·

« Ἐ τῶν Φαρῶν τὴν δλόμαυρη ῥάχη
 Περπατῶντας ἢ δόξα μονάχη,
 Μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
 Καὶ ἔς τὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
 Γινωμέν' ἀπὸ ἄλγα χορτάρια
 Πούχαν μείνει ἔς τὴν ἔρημη γῆ » -

ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

27ον

Ὁ Ἰβραήμ εἰς Πελοπόννησον.

1. Ἡ παρὰ τὸ Κρεμμύδι
ἤγιστα τῶν Ἑλλήνων.

Τὰς φοβερωτέρας δοκιμα-
σίας υπέστησαν οἱ Ἕλληνες

κατὰ τὸ ἔτος 1825, ὅτε ἀπεστάλη ἐναντίον τῆς Πελοποννή-
σου ὁ υἱὸς τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς
Αἰγύπτου Ἰβραήμ-πασᾶς μὲ πο-
λυάριθμον στρατόν. Οὗτος ἀφοῦ
ἀπεβιδάσθη εἰς τὴν Πελοπόννησον
ἐσπειρε τὴν σφαγὴν, τὴν λεηλα-
σίαν καὶ τὴν ἐρήμωσιν, ὅπου καὶ
ἂν ἐπερνοῦσε. Κατὰ πρῶτον κατέ-
λαβε χωρὶς ἀντίστασιν τὴν Μεθώ-
νην, ἰσχυρὸν φρούριον τῆς Πύλου·
ὅτε δ' ἔμαθαν τοῦτο οἱ Ἕλληνες,
ἐξεστράτευσαν εἰς Μεσσηνίαν καὶ
κατέλαβαν τὸ χωρίον Κρεμμύδι.

ΙΒΡΑΗΜ ΠΑΣΑΣ

Ἐκεῖ ἐγινε μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐνικήθησαν καὶ
ἔχασαν περισσοτέρους τῶν 500 ἀνδρῶν. Ὁ Ἰβραήμ κατόπιν
ἀπεβιδάσθη εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, τὴν ὁποίαν
ἐπεῖτα ἀπὸ φοβερὰν μάχην ἐκυρίευσεν. Διακόσιοι Ἕλληνες
ἠχμαλωτίσθησαν κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν καὶ 350 ἐφονεύθησαν,
μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Σαχίνης, ὁ
Τσαμαδὸς καὶ ὁ φιλέλλην Ἰταλὸς Σανταρόζας. Ὁ Σαχτού-
ρης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος διεσώθησαν ὡς ἐκ θαύματος.
Ἄλλὰ τὴν πτώσιν τῆς Σφακτηρίας ἐξεδίχησε μετ' ὀλίγον ὁ
ἀτρόμητος Μιαούλης, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐμβῆκε εἰς τὸν λιμένα
τῆς Μεθώνης, ὅπου ὑπῆρχαν 30 ἐχθρικά πλοῖα, τὰ κατέ-
καυσε.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰβραήμ ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου λεηλατῶν καὶ καταστρέφων.

2. *Ἐν Μανιακίῳ μάχη*. Ὁ αἰμοδόρος Ἰβραήμ ἀφ' ὀνόματος τοῦ Παπαφλέσσα, ὅτου ἀπεδιδάσθη εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ σφάζῃ καὶ νὰ λεηλατῇ καὶ νὰ καταστρέφῃ πᾶν ὅ,τι εὑρισκεν ἢ ἐσυναντοῦσε· διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες μὲ φρίκην καὶ τρόμον ἐζητοῦσαν σωτηρίαν εἰς τὰ ὄρη. Ἄλλ' ἐνῶ τοὺς πάντας εἶχε καταλάβει φόβος καὶ ἀπελπισία καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα ν' ἀνταπεξέληθ' ἐναντίον αὐτοῦ, ὁ γενναῖος Παπαφλέσσας ἀπεφάσισε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν καταστρεπτικὴν του πορείαν. Ὅθεν κατέλαβε μὲ ὀλίγους συντρόφους του τὸ Μανιάκι καὶ ὠχυρώθη προχείρως ἐκεῖ. Κατὰ τὴν 20 Μαΐου τοῦ ἔτους 1825 ὁ Ἰβραήμ ἐφώρμησε ἐναντίον αὐτοῦ μὲ 6.000 Ἀραβας καὶ συνήψε μάχην φοβεράν. Ἐπὶ ἕξ ὥρας οἱ ἥρωες τοῦ Παπαφλέσσα ἀπέκρουον δὲς λυσσῶδεις ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπερικυλώθησαν ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη καὶ τὰ στίφη τῶν ἐχθρῶν εἰσῆλθον εἰς τὰ ἀσθενῆ ὠχυρώματά των. Ἐκεῖ τότε συνεκροτήθη μία ἀπὸ τὰς αἱματηροτέρας, ἀλλὰ καὶ ἐνδοξοτέρας μάχας τῆς ἐπαναστάσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφρονεύθη ὁ νέος Λεωνίδας Παπαφλέσσας, ὡς καὶ πάντες οἱ σύντροφοὶ του ἡρωϊκῶς μαχόμενοι.

28ον

Ἄγῶνες Ἰβραήμ καὶ Κεκουταχῆ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.

1. *Ἰβραήμ εἰς τὴν Πελοπόννησον*. Ὁ Ἰβραήμ μετὰ τὴν ἐν Μανιακίῳ μάχην κατέλαβε τὰς Καλάμας, τὰς ὁποίας καὶ ἐπυρπόλησεν· ἔπειτα ἐπροχώρησε εἰς τὴν Πολιανὴν καὶ ἐπετέθη ἐναντίον τῶν ἐκεῖ πλησίων ὠχυρωμένων Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κολοκοτρῶνῃ. Οἱ Ἕλληνες ἐπὶ δύο ὀλοκλήρους ὥρας ἀπέκρουον τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχ-

θρῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν, διότι δὲν εἶχαν πυροβολικόν. Ἀπ' ἐκεῖ προχωρήσας ὁ Ἰμβραήμ κατέλαβε τὴν Τρίπολιν καὶ ἐσκόπευε νὰ προχωρήσῃ, ὅπως καταλάβῃ τὸ Ναύπλιον· ἀλλ' ὀλίγοι Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Ἰψηλάντην καὶ Μακρυγιάννην καταλαβόντες τοὺς Μύλους ἀπέκρουσαν αὐτόν. Κατόπιν πυρπολῆσας τὸ Ἄργος ἐπέστρεφεν εἰς Τρίπολιν καὶ ἐξηκολούθησε τὴν λεηλασίαν, διαρπαγὴν καὶ ἐρήμωσιν τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὸν χειμῶνα δὲ ἐπῆγε κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου εἰς Μεσολόγγι διὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Κιουταχῆν καὶ κυριεύσῃ αὐτό.

2. Ὁ Κιουταχῆς εἰς Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1825 Μεσολόγγι. ὁ Σουλτᾶνος διώρισε στρατάρχην τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος τὸν Κιουταχῆν καὶ διέταξεν αὐτόν μὲ κάθε τρόπον νὰ κυριεύσῃ τὸ ὑπερήφανον Μεσολόγγι. Οὗτος λοιπὸν ὀδηγῶν 20.000 ἄνδρες ἐφθασεν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἐπολιορκῆσεν αὐτό, ἐνῶ ὁ τουρκικὸς στόλος ἐλθὼν ἐκ Πατρῶν ἐπολιορκῆσεν αὐτὸ ἀπὸ θαλάσσης. Πέντε χιλιάδες γενναῖοι ἄνδρες ἐφρουροῦσαν τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐντὸς αὐτῆς ὑπῆρχαν 12.000 γέροντες, γυναικες καὶ παιδιὰ φέροντες μεγάλα προσκόμματα εἰς τὴν ἄμυναν, διότι τὰ τρόφιμα ἦσαν ὀλίγα.

Ὁ Κιουταχῆς ἐπροσπάθησε δι' ἄλλεπαλλήλων ἐφόδων νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγι· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον ἀπέκρουσαν αὐτὰς γενναίωτα, ἀλλ' ἔκαμιν καὶ αὐτοὶ τρεῖς ἐφόδους ἐναντίον τῶν Τούρκων, κατὰ τὰς ὁποίας ἐρόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἔλαβον πολλὰ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους. Κατὰ τὰ τέλη Ἰουλίου ἐφάνη καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μιαούλην, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔτρεψε εἰς φυγὴν τὸν τουρκικὸν στόλον εἰσῆγαγεν εἰς τοὺς πολιορκουμένους τροφὰς καὶ πολεμικοὺς ἐφόδους. Τότε ἐνθαρρυνθέντες, οἱ ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου εὐρισκόμενοι ἐξῆλθαν ἀπὸ τὸ τεῖχος καὶ ἔπειτα ἀπὸ τριῶν ὠρῶν ἠρωϊκῶν ἀγῶνα ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀφοῦ ἐρόνευσαν πολλοὺς καὶ κατέστρεψαν πολλὰ ὀχυρώματα τῶν

Τούρκων. Ἐν τούτοις ὁ Κιουταχῆς δὲν ἀπηλπίσθη, ἀλλ' ἐπέμεινε πολιορκῶν τὸ Μεσολόγγι. Κατὰ τὸ ἐξάμηνον διάστημα τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου ὁ Κιουταχῆς εἶχε χάσει περίπου 13 000 στρατοῦ, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶχε χάσει τὸ θάρρος του. Κατὰ τὸν μῆνα μάλιστα Ὀκτώβριον ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ γενικὴν ἐναντίον αὐτοῦ ἐφοδὸν· ἀλλ' ἐνῶ ἔκαμνε τὰς προετοιμασίας τῆς ἐφόδου οἱ πολιορκούμενοι, ἀφοῦ ἐξῆλθαν ἀπὸ τὸ τεῖχος ξιφῆρεις, ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Τέλος ἰδῶν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ τίποτε ἠνζυγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ὅπως διαχειμάσῃ. Ἀλλ' ἐκεῖ μετ' ὀλίγον κατέφθασεν ὁ Ἰβραήμ.

ΕΚΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

290ν

Ἐξακολούθησις τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου.

1. Ἀντίστασις τοῦ Ἰβραήμ ἀφοῦ ἄφησε ἀρκετὸν στρατὸν Μεσολογγίου. τὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐσπευσεν εἰς τὸ Μεσολόγγι μὲ 20.000 Αἰγυπτίων καὶ ἐστράτοπέδευσε πλησίον τοῦ Κιουταχῆ. Ἀνεγείρας δὲ νέα χαρακώματα ἐκαυχῆθη, ὅτι ἐντὸς δύο ἐβδομάδων θὰ ἐκυρίευσεν τὸν φράκτην ἐκεῖνον, ὅπως περιφρονητικῶς ὠνόμασε τὰ χαμηλὰ ὄχυράματα τοῦ Μεσολογγίου, χάριν τοῦ ὁποίου ὁ Κιουταχῆς ἐξῴδευσε ὀκτῶ μῆνας καὶ ἔχασε περίπου 15.000 στρατοῦ. Ὁ Κιουταχῆς δυσαρῆστηθείς ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ὑπερηφάνου Αἰγυπτίου, ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς πολιορκίας ἀφοῦ εἶπεν εἰς τὸν Ἰβραήμ· «τότε κυρίευσεν σὺ τὸν φράκτην αὐτόν». Ὁ Ἰβραήμ τότε ἔκαμε φοβερὰν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑποστάς μεγάλας ζημίας. Μετὰ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν ἔκαμνεν ἄλλην καὶ κατοπιν αὐτῆς ἄλλην· εἰς μάτην ὅμως· πάντοτε ἀπεκρούετο ἡρωικῶς. Διὰ τοῦτο μετὰ 15 ἡμε-

ρῶν ἀνωφελεῖς ἀγῶνας ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ. Ἐνωθέντες λοιπὸν οἱ δύο πρῶτες ἀπετέλεσαν στρατὸν ἐξ 25.000 καὶ ἀφοῦ ἐπερῖζωσαν τὴν πόλιν, ἄρχισαν τὰς ἐφόδους τῶν ἀπὸ θαλάσσης. Φοβερά ἦτο ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων τότε· εὐτυχῶς ὁ Μιαούλης κατέρρωσε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν καὶ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τοὺς πολιορκουμένους τροφὰς καὶ πολεμοφόδια. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἡ πολιορκία ἐπανελήφθη μὲ μεγαλυτέραν σφοδρότητα. Τέλος τὰ νησιδρια Βασιλάδι καὶ Ντολμᾶς μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἐκυριεύθησαν· μόνον ἡ Κλεισόβα, τὸ προπύργιον τοῦ Μεσολογγίου, ἀντεῖχεν ἀκόμη. Τὴν Κλεισόβαν ὑπερήσπιζεν ὁ ἥρωϊς Κίτσος Τζαβέλλας μὲ 130 ἄνδρες ἀποκρούων ἥρωικώτατα τὰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν.

2. Ἀπόφασις τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἥρωϊκὸν ὄμως καὶ ὑπερήφανον Μεσολόγγι—τὸ Μεσολόγγι τὸ ὅποιον πολυάριθμοι ἐχθρικοὶ στρατοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλουν, ἄρχισε νὰ ὑποκύπτῃ εἰς ἕτερον ἐχθρὸν φοβερὸν καὶ ἀκατάβλητον,—τὴν πείναν. Αἱ ζωοτροφίαι καὶ τὰ πολεμοφόδια εἶχαν ἐξαντληθῆ ἔντελῶς, οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἠναγκάζοντο νὰ τρώγουν φύκη, σκώληκας, γάτες, ποντικούς, δέρματα βρασμένα καὶ ὅ,τι ἄλλο εὔρισκαν, διὰ νὰ κατευιάσουν τὴν πείναν τῶν. Πρὸς τούτοις διάφοροι θανατηφόροι ἀσθένειαι ἀνεπτύχθησαν. Ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιά, ὠχροὶ καὶ ἐξησθενημένοι ἀπὸ τὴν πείναν, τὰς κακουχίας, καὶ τὰς στερήσεις, περιεπλανῶντο ὡσάν σκελετοὶ ἀνά τὴν πόλιν, πολλοὶ δὲ ἀπέθνησκον εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου. Ὅλαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως εἶχαν καταπέσει ἀπὸ τὰς σφαίρας καὶ ἀπὸ τὰς βόμβας τῶν ἐχθρῶν, οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἠναγκάζοντο νὰ μένουν ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἀπελπιστικὴ καὶ ἀξιοθρήνητος, ἦτο ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων· καὶ ἐν τούτοις πάντες εἶχαν λάβει μίαν ἀπόφασιν: ν' ἀποθάνουν καὶ ὄχι νὰ παραδοθῶν. Τέλος μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν ἐπὶ πλέον, συνῆλθαν εἰς συνάθροισιν κατὰ

τὴν ὁποῖαν ἔλαβον τὴν γενναίαν καὶ τολμηρὰν ἀπόφασιν νὰ διασχίσουν ἐν καιρῷ νυκτὸς ξιφῆρεις τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν. Ὡς κατάλληλον δὲ νύκτα ἐθεώρησαν τὴν 10 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1926. Τὸ σύνθημα τῆς ἐξόδου ὠρίσθη νὰ δώσῃ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Κώστας Βότσαρης.

30ὸν

Ἡ ἡρωϊκὴ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου.

1. Ἡ ἐξοδος τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε ἔφθασεν ἡ νύκτα τῆς 10ης Ἀπριλίου, ὅλοι, ἄνδρες, γέροντες καὶ γυναικόπαιδα, ἦσαν ἔτοιμοι καὶ ἐπερίμεναν μὲ ἀνυπομονησίαν τὸ σύνθημα, διὰ νὰ κάμουν τὴν γενικὴν ἐξοδόν. Μόνον οἱ πολὺ γέροντες καὶ οἱ ἀσθενεῖς ἐγκατελείποντο· ἀλλὰ καὶ οὗτοι εἶχον ἀποφασίσει νὰ πωλήσουν πολὺ ἀκριβὰ τὴν ζωὴν των. Συσσωρευθέντες δηλαδὴ εἰς στερεὰς οἰκίας ἦσαν ἔτοιμοι νὰ θέσουν πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα ἢ εἰς τὰ μείναντα πολεμφοδία καὶ ν' ἀνατινάξουν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ τοὺς ἐφορμῶντας ἐχθροὺς εἰς τὸν ἀέρα. Ἀλλὰ τὸ μεσονύκτιον εἶχε περάσει, καὶ τὸ σύνθημα ἀκόμη δὲν εἶχε δοθῆ. Δι' αὐτό, ὅτε ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, ἐξώρμησαν ὅλοι μὲ φοβερὸν ἀλαλαγμὸν καὶ μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας, ὅπως διασχίσουν τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε προδοθῆ τὸ σχέδιον, ἀπὸ ἓνα Βούλγαρον, εἶχον λάβει τὰ κατάλληλα μέτρα, καὶ μόλις οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρησαν ὀλίγον, ἐπετέθησαν ἐναντίον αὐτῶν μὲ ὀρμὴν καὶ λύσσαν ἀπερίγραπτον. Φοβερὰ σύγχυσις καὶ ταραχὴ ἐπηκολούθησε τότε· ἐν τούτοις οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι τοῦ Μεσολογγίου πολεμισταὶ ἐπροχώρουν μὲ μεγίστην γενναϊότητα καὶ ὀρμὴν, ὡσὰν θύελλα φοβερά, ἡ ὁποία συμπαρασύρει ὅ,τι δῆποτε εὐρεθῆ ἔμπροσθέν της.

2. Ἡ προδοσία. Ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τῆς ταραχῆς ἐκείνης ἠκούσθη ἕξαρνα μία φωνή· «ὀπίσω, ὀπίσω»! Τότε ἄλλοι μὲν ἐπροχώρησαν πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ ἀφροῦ διέσχισαν τὰς τά-

ξεις τῶν ἐχθρῶν. ἔφθασαν εἰς τὸ ὄρος Ζυγόν, ὅπου ἐπετέθη κατ' αὐτῶν ἐν τάγμα Ἀλβανῶν καὶ τοὺς ἐδεικάτισεν· ἀπὸ ἐκεῖ δὲ οἱ περισωθέντες κατέφυγαν εἰς τὴν Ἀμφισσαν. Ἄλλοι δὲ νομίσαντες τὸ «ὀπίσω» ἐκεῖνο ὡς διαταγὴν ὑποχωρήσεως ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ μὲ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτοὺς εἰσώρμησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ ἄγρια στίφη τῶν ἐχθρῶν σφάζοντα, λεηλατοῦντα καὶ αἰχμαλωτίζοντα. Πυροβολισμοί, φωναί, θρήνοι καὶ ὄδυρμοὶ ἠκούοντο καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν τρομερὰν νύκτα. Κάθε τόπος ἐγένετο μάρτυς ἐνός ἡρωϊσμοῦ, κάθε γωνία ἐγένετο θέατρον ἐνός αἱματηροῦ δράματος. . . . Πολλοὶ, διὰ νὰ μὴ παραδοθοῦν, ἔθεταν πῦρ εἰς τὰς πυριτιδαποθήκας καὶ συνεθάπτοντο ἐνδόξως μὲ πολλοὺς ἀπίστους! Ὅτε ἐξημέρωσεν ἡ 11η Ἀπριλίου, δὲν διεκρίνετο ἄλλο τι εἰς τὸ δοξασμένον Μεσολόγγι, παρὰ σωροὶ ἀπὸ ἐρείπια καπνίζοντα! Χιλιάδες πτωμάτων ἐκειντο ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀκρώτρησιασμένα, παραμορφωμένα, καυμένα. . . . Τὸ Μεσολόγγι ἔπεσεν, ἀλλὰ δὲν παραδόθη· ἔπεσεν διὰ νὰ ὑψωθῆ εἰς τὴν συνείδησιν ὅλου τοῦ κόσμου· ἔπεσε διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν παράδειγμα μοναδικὸν φιλοπατρίας καὶ ἡρωϊσμοῦ· ἔπεσεν, ἀλλὰ πίπτον ἐκέρδισεν τὴν δάφνην τῆς δόξης καὶ τῆς ἀθανασίας! . . .

31ον

**Ὁ Ἰμβραήμ. εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ
Καίουταχῆς κατὰ τῶν Ἀθηναίων**

1. *Ἐρημώσεις τῆς Πελοποννήσου* Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰμβραήμ. Μεσολογγίου ὁ Ἰμβραήμ εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὴν καθυποτάξῃ λεηλατῶν αὐτὴν καὶ σφάζων τοὺς κατοίκους. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔφθασεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἔσωσε τὴν φρουρὰν ἀπὸ τὴν πείναν κατέβη εἰς τὰς Καλάμας καὶ ἐπεχείρησε νὰ καθυποτάξῃ τὴν Μάνην. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνίκηθη, ἄρχισε νὰ

περιτρέχη πάλιν τὴν Πελοπόννησον σπειρῶν πανταχοῦ δπου διήρχετο, τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὴν σφαγὴν. Ἐν τούτοις ὁ Ἰβραήμ βλέπων ὅτι διὰ τῶν μέσων τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας, κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον καὶ τὴν ὑποκρισίαν, διὰ τῆς ὁποίας πολλοὺς προσείλκυσε εἰς τὴν ὑποταγὴν. Ἄλλ' ἐκ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ κινδύνου ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ φρόνησις καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε συμβουλευὼν καὶ ἄλλοτε ἀπειλῶν κατώρθωσε νὰ κατασβέσῃ τὴν πρὸς ὑποταγὴν ἐπιθυμίαν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος πρὸς ἐξακολούτησιν τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος. Ἀποτυχῶν λοιπὸν ὁ Ἰβραήμ νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ διὰ τῶν μέσων τούτων κατέφυγε πάλιν εἰς τὴν διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς λεηλασίας καθυπόταξιν τῆς χώρας.

2, *Ἐπιστρατεία τοῦ Κιουταχῆ* Ὁ δὲ Κιουταχῆς μετὰ ἐναντίον τῶν Ἀθηῶν. τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογίου ὤρμησεν πρὸς καθυπόταξιν τῆς ὑπολοίπου δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτε κατώρθωσε τοῦτο ἔσπευσε ἐναντίον τῆς ἀνατολικῆς. Κατὰ τὸν Ἰούνιον λοιπὸν τοῦ ἰδίου ἔτους, δηλαδὴ τοῦ 1826, ὀδηγῶν 10.000 ἄνδρας καὶ ἰσχυρὸν πυροβολικὸν ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Ἀθηῶν, τὰς ὁποίας καὶ ἐκυρίευσεν. Μετὰ ταῦτα ἐπολιόρκησε τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ἐφρουροῦσε ὁ Γκούρας μὲ 1400 ἄνδρας καὶ ἄρχισε νὰ κάμνῃ ἐναντίον αὐτῆς συχνὰς ἐφόδους. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν ὅλας τὰς ἐφόδους καὶ ἕνεκα τούτου πολλάκις ἔφεραν εἰς ἀμηχανίαν τὸν Κιουταχῆν. Κατὰ τὰ τέλη ὁμῶς Νοεμβρίου ἡ κατάστασις τῶν πολιορκουμένων κατήντησεν ἀνυπόφορος καὶ ἀπελπιστική, διότι οὔτε τροφὰς εἶχαν οὔτε πυρίτιδα· ἄλλ' ἔσωσεν αὐτοὺς ὁ φιλέλληνας Γάλλος συνταγματάρχης Φαβιέρρος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ παρέλαβε 650 ἄνδρας, εἰς καθένα ἐκ τῶν ὁποίων ἔδωσε καὶ ἓνα σάκκον πυρίτιδος, κατώρθωσε περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς πρώτης Δεκεμβρίου ἰδίου ἔτους νὰ διασχίσῃ τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

32ον

Ἀνδραγαθήματα τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη

1. Ὁ Καραϊσκάκης Κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν ἠ ἐπαρχιστράτηγος. νάστασις εἶχε οβεσθῆ εἰς ὄλην σχεδὸν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Μόνον τὴν Ἀκρόπολιν κατεῖχαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐπολιόρκει ὁ Κιουταχῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἐκινδύνευε καὶ τὸ τελευταῖον προπύργιον τῆς Στε-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

ρεῆς Ἑλλάδος. Ἀπελπισία εἶχε καταλάβει ὅλους. Διὰ τοῦτο ἡ τότε Κυβέρνησις θέλουσα νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὸν ἀγῶνα, διώρισεν ἀρχιστράτηγον τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκη, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον στραφῆ ὅλαι αἱ ἐλπίδες τοῦ ἔθνους.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1782
 ΝΙΚΟΛ Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 5

εἰς ἐν χωρίον τῆς Ἄρτης ὀνομαζόμενον Σκουληκαριά. Ἦτο ἀνὴρ μικροῦ ἀναστήματος, εὐκίνητος καὶ ῥιφοκίνδυνος· εἶχε δὲ ἐκ φύσεως ἔξοχον στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν. Ὁ Καραϊσκάκης πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε παρακολουθήσει τὸν περίφημον θαλασσομάχον Κατσώνην, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐχρημάτισε σωματοφύλαξ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἄλλ' ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὁ Καραϊσκάκης ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰ Τσουμέρκα τῆς Ἠπείρου καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισε τοὺς ἡρωϊκοὺς καὶ ἐνδόξους αὐτοῦ ἀγῶνας κατὰ τῶν Τούρκων.

Τώρα λοιπόν, ὅτε ἐκινδύνευεν ἡ ἐπανάστασις νὰ σθεσθῆ, ὄλων τὰ βλέμματα καὶ αἱ ἐλπίδες ἐστράφησαν εἰς τὸν Καραϊσκάκην. Καὶ δι' αὐτὸ ἡ Κυβέρνησις τὸν διώρισεν ἀρχιστράτηγον. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἦτο τότε ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, ὁ ὁποῖος εἶχε προσωπικὴν ἐχθραν μετὰ τὸν Καραϊσκάκην. Ἐν τούτοις μεγαλοφρόνως φερόμενος συγκατένευσεν εἰς τὸν διορισμὸν του, εἰπὼν μάλιστα· «ἄς σαυῆ ἡ πατρίς μου, καὶ ἄς ἀνυφωθῆ ὁ ἐχθρὸς μου». Ὅτε δὲ ὁ Καραϊσκάκης μετὰ τὸν διορισμὸν του ἐπῆγε εἰς τὸ Ναύπλιον, διὰ νὰ λάβῃ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ζαΐμης λησμονῶν πᾶσαν ἐχθραν τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ εἶπε· «συμπολίτα, ἄς λησμονήσωμεν τὰς ἐχθρας μος καὶ ἄς φρονίσωμεν νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα μας». Τοὺς μεγαλόφρονας τούτους λόγους εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε καὶ ὁ Ἄριστείδης πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. . .

2. Ἡ ἐν Ἀράχωρῃ Ὁ Καραϊσκάκης ἀφοῦ συνήπανωλεθρία τῶν Τούρκων. θροῖσε περὶ τὰς 4.000 ἀνδρῶν ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίου καὶ διηυθύνθη εἰς Ἐλευσίνα, ὅπου κατέλαβε τὸ Χαϊδάρη, χωρίον ἀπέχον μίαν ὥραν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ δὲ ἀφοῦ ἔκαμε μάχην πρὸς τὸν Κιουταχῆν, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Δὲν ἔπαυσε δὲ καὶ κατοπιν μετὰ κάθε μέσον νὰ τὸν παρενοχλῆ καὶ νὰ τὸν βλάπτῃ. Ἄλλ' ὁ

Καραϊσκάκης ἦτο ἀνὴρ ἱκανὸς νὰ συλλαμβάνῃ ἕξοχα στρατηγικὰ σχέδια. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ διακόψῃ πᾶσαν συγκοινωνίαν τοῦ Κιουταχῆ μετὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὁποῦθεν ἐπρομηθεύετο τὰς τροφὰς του καὶ τὰ πολεμευδία, διὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Διὰ τοῦτο ἀπέστειλε τὸν Κωλέττην, ὅπως καταλάβῃ τὴν Ἀταλάντην· ἀλλ' αὐτὸς ἠττηθεὶς ἀπὸ τὸν Μουσταφάμπεην, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος. Μετὰ τὴν νίκην αὐτὴν ὁ Μουσταφάμπεης ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀμφισσαν, ὅπως λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ αὐτῆς κειλεισμένων Τούρκων. Ἀλλ' ἐνῶ ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὴν Ἀράχωβαν, περιεκυκλώθη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκην. Οἱ Τούρκοι τότε ἔπασχαν φοβερὰ ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὸ ψυχὸς καὶ πολλοὶ ἀπέθνησκαν. Καὶ ἐπειδὴ καμμία ἐλπίς σωτηρίας δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς αὐτοὺς, οἱ ἐπιζήσαντες ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν ἐν καιρῷ νυκτός. Τὴν νύκτα λοιπὸν τῆς 25 πρὸς τὴν 26 Νοεμβρίου ἀπεπειράθησαν νὰ σωθοῦν διὰ τῆς φυγῆς· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι τὸ εἶχον ἐννοήσει, ἐπιπεσόντες μετὰ τὴν ξίφη εἰς τὰς χεῖρας τοὺς κατέκοψαν. Ἐκ τῶν 2.000 μόλις 300 διεσώθησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ κακῶς ἔχοντες. Καὶ αὐτὸς ὁ Μουσταφάμπεης ἐφονεύθη.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη νίκη τοῦ Καραϊσκάκη ἐνέπνευσε μέγα θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας. Πανταχοῦ ἐψάλησαν δοξολογίαι, ἡ ἐπανάστασις ἀνέζησε πάλιν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης κατόρθωσε μετ' ὀλίγον νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· καὶ δι' αὐτὸ πολὺ δικαίως ἐθεωρεῖτο καὶ ἐτιμᾶτο ὡς ἐλευθερωτῆς αὐτῆς.

ΕΒΔΟΜΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

33ον

Τελευταῖοι ἀγῶνες τοῦ Καραϊσκάκη ἐναντίον τῶν Τούρκων.

1. Νίκη τοῦ Καραϊσκάκη Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους
εἰς τὸ Κερασίσι. 1827 ἡ Ἀκρόπολις ἐκινδύ-

νευεν ἐκ τῆς ἐλλείψεως τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων νὰ παραδοθῆ. Ἄν δὲ ἡ Ἀκρόπολις παρεδίδeto, καὶ ὀλόκληρη ἢ ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη ἐλευθερωθεῖσα Στερεὰ Ἑλλάς θὰ ὑπέκυπτε πάλιν ὑπὸ τὸν Τούρκικόν ζυγὸν. Τότε ὁ Καραϊσκάκης διετάχθη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα· ἀπ' ἐκεῖ δὲ διηθύνθη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ 1000 ἄνδρας κατέλαβε τὸ Κερασίσι. Ἐκεῖ ὅμως πρὶν ὀχυρωθῆ καλῶς προσβληθεὶς ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν στρατὸν κατώρθωσε νὰ τὸν ἀποκρούσῃ. Τὴν ἑλληνὴν ἡμέραν ὁ ἴδιος Κιουταχῆς ὀδηγῶν 3000 ἄνδρας πεζοὺς καὶ 400 ἵππεῖς, ἔχων δὲ καὶ ἑξ̄ τηλεβόλα ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλὰ μετὰ πολὺωρον φονικὴν μάχην, ἐνίκηθη καὶ ἐτράπη εἰς αἰσχροὺς φυγὴν. Ἡ λαμπρὰ αὕτη νίκη τοῦ Καραϊσκάκη ἀνεπτέρωσε τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπολλαπλασίασε τὰς ἐλπίδας των. Διὰ τοῦτο ἐντὸς ὀλίγου συνεκεντρώθησαν περὶ αὐτὸν περὶ τὰς 12.000 ἀνδρῶν, οἵτινες ἐσρατοπέδευσαν εἰς τὸ Φάληρον.

2. Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη. Ὁ Καραϊσκάκης ἐπέμενε εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον καὶ πρὸ τῆς ἐν Ἀραχῶδῃ πανωλεθρίας τῶν Τούρκων ἐπροσπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ. Ἦθελε δηλαδὴ ν' ἀποκόψῃ πᾶσαν συγκοινωνίαν τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἐμποδίζων τὴν προμήθειαν τροφίμων καὶ πολεμοφοδίων, ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὑπέρισχυσεν ἡ γνώμη τοῦ ναυάρχου Κόχραν, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ γίνῃ γενικὴ ἐφοδος τὴν

23 Ἀπριλίου. Ἔνεκα δὲ τούτου κάθε συμπλοκὴ εἶχεν ἀπαγορευθῆ πρὶν ἢ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἐφόδου· ἀλλὰ κατὰ τὴν 22 Ἀπριλίου μερικοὶ Κρήτες καὶ Ὑδραῖοι συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Καραϊσκάκης, ὁ ὁποῖος ἔκειτο κλινῆρης ἐκ σφοδροῦ πυρετοῦ, ταραχθεὶς ἐκ τῶν πυροβολισμῶν, ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν κλίνην του, διὰ νὰ ἴδῃ τί συνέβαινεν. Ἰδὼν δὲ τοὺς Ἕλληνας καταδιωκομένους ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἵππευσεν ἀμέσως καὶ ὤρμησεν ἀκατατασχέτως ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Οἱ Τούρκοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· ἀλλ' ἐνῶ ὁ Καραϊσκάκης ἐπέστρεφεν εἰς τὴν σκηνὴν του ἕνας Τούρκος κρυμμένος ἐντὸς χάνδακος ἐπυροβόλησε ἐναντίον αὐτοῦ καὶ τὸν ἐπλήγωσεν εἰς τὴν κοιλίαν. Ἡ πληγὴ του ἦτο θανάσιμος· ἀλλ' ὁ γενναῖος ἀνὴρ κατώρθωσεν ἀναβῆ πάλιν εἰς τὸν ἵππον του καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν σκηνὴν του. Ἐκεῖ ἡ κατάστασις του ἐχειροτέρευσε καὶ οἱ σύντροφοὶ του μόλις ἀναπνέοντα τὸν μετέφερον εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρχιστρατήγου Τζῶρτζι. Τέλος ὁ Καραϊσκάκης ἐνόησας ὅτι ὀλίγαι ὥραι τῆς ζωῆς του ὑπελείποντο, ἐξωμολογήθη, μετέλαβε τῶν ἀχράνων μυστηρίων καὶ ἀφοῦ ἔδωκε πατρικὰς συμβουλάς εἰς τοὺς θρυνουντας καὶ ὄδυρομένους συναγωνιστάς του, ἐξέπνευσε τὴν νύκτα τῆς 22 Ἀπριλίου τοῦ 1827 ἔτους. Τὴν ἐπιούσαν δ' ἐτάφη εἰς τὴν Σαλαμίνα μὲ μεγίστας τιμὰς.

Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη ὑπῆρξε μέγα τραῦμα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ μεγίστη καὶ ἀνεπανόρθωτος ἀπώλεια διὰ τὴν Ἑλλάδα.

340v

Ἡ ἐκ νέου ὑπὸ ταγὴ τῆς Στείας Ἑλλάδος εἰς τοὺς Τούρκους.

1. Καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων Ὁ ἀρχιστράτηγος Τζῶρτζι εἰς τὸ Φῶληρον. Ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη ἀνέβαλεν ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὴν ἀποφασισθεῖσαν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ ἐφοδὸν· ἐγένε δηλαδὴ τὴν 24 Ἀπριλίου. Ἀλλ'

άτυχῶς ἡ ἐφοδος ἐκεῖνη ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Διότι οἱ Ἕλληνες, ὅτε ἔκαμναν τὴν ἐπίθεσιν, ἐβάδιζαν μὲ ἀταξίαν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, πρὸς τοῦτοις δὲ ἦσαν ἀνευ ἀρχηγοῦ. Ὁ ἀρχηγὸς ἔμεινεν εἰς τὰ πλοῖα! Ὁ Κιουταχῆς παρατηρήσας τοῦτο καὶ ἐνοήσας ὅτι ἡ ἀταξία αὐτῆ δὲν προήρχετο ἀπὸ στρατηγικὸν σχέδιον, ὤρμησε ἐναντίον αὐτῶν μὲ ὄλον τὸ πεζικὸν καὶ ἱππικὸν στράτευμά του. Οἱ Ἕλληνες τότε ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν, οἱ δὲ Τούρκοι κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ὑπέστησαν τοιαύτην πανωλεθρίαν, ὅποιαν οὐδέποτε καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἔπαθαν. Περισσότεροι τῶν 1500 ἐφονεύθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ ὀπλαρχηγοί.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτὴν ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς διελύθη, οἱ δὲ ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως Ἕλληνες ἐξαντλήσαντες τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμεφόδια καὶ χάσαντες κάθε ἐλπίδα σωτηρίας, παρέδωκαν τὴν Ἀκρόπολιν εἰς τὸν Κιουταχῆν ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτοὺς νὰ φύγουν μὲ τὰ ὄπλα των καὶ τὰς ἀποσκευὰς των.

Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀκροπόλεως ὀλόκληρος ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ὑπετάγη καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους.

2. Ἡ ἐν Τροιζῆνι τετάρτη Τὴν 19 Μαρτίου τοῦ ἰδίου

Ἐθνικῆ Συνέλευσις. ἔτους συνῆλθεν εἰς τὴν Τροι-

ζῆνα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γεωργίου Σισίνη ἡ τετάρτη Ἐθνικῆ Συνέλευσις. Ἡ Συνέλευσις αὐτὴ διώρισε ναύαρχον μὲν τὸν λόρδον Κόχραν, ἀρχηγὸν δὲ τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ τὸν Ριχάρδον Τζώρτζ. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ἦσαν Ἀγγλοφιλέλληνες. Διὰ τοῦτο ἡ διοίκησις τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων ἀπεφασίσθη ν' ἀνατεθῆ εἰς ἓνα Ἕλληνα καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξελέγη ὁ ἐκ Κερκύρας καταγόμενος Ἰωάννης Καποδίστριας. Ὁ Καποδίστριας εἶχε χρηματίσει ὑπουργὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας, ἐξελέγη δὲ ὡς «Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος».

38ον

Ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

1. Ἡ ἀπόφασις τῶν Δυνάμεων. Ὅι ἡρωϊκοὶ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων, αἱ λεηλασίαι καὶ αἱ θηριώδεις σφαγαὶ τῶν Τούρκων, ἡ ἡρωϊκὴ πτώσις τοῦ Μεσολογίου ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν ὄλου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν 14 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1827 αἱ τρεῖς μεγάλαι Δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία ὑπέγραψαν εἰς τὸ Λονδῖνον πρωτόκολλον, διὰ τοῦ ὁποίου συνεφώνησαν νὰ ζητήσουν παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν νὰ καταπαύσουν τὰς ἐχθροπραξίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν ἐκάστη Δύναμις ἀπέστειλεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ παράλια ἀνὰ μίαν μοῖραν στόλου, ὅπως ἐνούμεναι ἐξαναγκάσουν τὸν αἰμοδόρον Ἰβραήμ ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἢ τοῦλάχιστον νὰ παύσῃ τὴν σφαγὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος ναύτηχον εἶχε τὸν Κοδριγκτῶνα, ὁ γαλλικὸς τὸν Δεριγνὼ καὶ ὁ Ῥωσικὸς τὸν Ἐϋδεν

2. Ἡ ἐν Πύλῳ ναυμαχία. Οἱ τρεῖς λοιπὸν αὐτοὶ ναύαρχοι ἐνώσαντες τοὺς στόλους των ἐπλευσαν εἰς τὴν Πύλον, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας εἶχεν ἀγκυροβολήσει ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος, καὶ ἀνεκοίωσαν εἰς τὸν Ἰβραήμ τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων. Ὁ Ἰβραήμ ὑπεσχέθη κατ' ἀρχὰς νὰ πύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας, ἀλλὰ πολὺ ταχέως παρέδῃ τὴν ὑπόσχεσίν του. Διὰ τοῦτο οἱ στόλοι τῶν ἠνωμένων Δυνάμεων εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου, ὅπως ἀποπέμψουν τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον. Ἀλλὰ μὲ ἐκπληξίν των εὗρσκουν αὐτὸν παρατεταγμένον εἰς μάχην. Ὁ δὲ ναύαρχος αὐτοῦ διέταξε τὸν Κοδριγκτῶνα νὰ ἐξέλθῃ ἀμέσως ἐκ τοῦ λιμένος. Ὁ Κοδριγκτῶν ὁμως ἀπήντησεν ὑπερηφάνως «ἐγὼ ἦλθον νὰ δώσω καὶ ὄχι νὰ λάβω διαταγὰς!». Τότε οἱ Τούρκοι ἐπυροδόλησαν ἐναντίον μιᾶς λέμβου ἀγγλικῆς καὶ ἐφόνευσαν

ένα αξιωματικόν και τέσσαρας ναύτας, έπειτα δέ έναντίον άλλης λέμβου και τελευταίον έναντίον αυτής τής άγγλικής ναυαρχίδος. 'Ο Κορδιγκτών τότε μη δυνηθείς νά κρατηθῆ διέταξε « πῦρ ! ». 'Αμέσως δέ άρχισε φοβερός και λυσσώδης άγών, ό όποιος διήρκεσεν επί τέσσαρας ολοκλήρους ώρας. Οί Τουρκοαιγύπτιοι έπαθον άληθῆ πανωλεθρίαν. 'Εκ τών 120 μεγάλων πλοίων των μόνον 20 διεσώθησαν, 6.000 δέ έχθρών έφονεύθησαν. Οί Εύρωπαίοι μικράς μόνον βλάβας έπαθον.

'Η περιφημος αυτή ναυμαχία, η όποια έγινε κατά την 8 'Οκτωβρίου του έτους 1827, έθηκε τόν θεμέλιον λίθον τής ανεξαρτησίας τής 'Ελλάδος.

36ον

'Ιωάννης Καποδίστριας.

1. 'Ο Καποδίστριας Είδαμεν, ότι η 'Εθνική Συνέλευσις τών 'Ελλήνων, η όποια συνήλθε εις την Τροιζήνα, εξέλεξε τόν Κυβερνήτην τής 'Ελλάδος τόν διαπρεπή 'Ελληνα 'Ιωάννην Καποδίστριαν. 'Ο Καποδίστριας λοιπόν κατά την 8 'Ιανουαρίου του έτους 1828 κατέπλευσεν εις Ναύπλιον, όπου έγινε ενθουσιωδώς δεκτός. 'Απ' εκεί μετέβη εις την Αίγινα, όπου έδωσε τόν νενομισμένον όρκον και ανέλαβε την διοίκησιν τής 'Ελλάδος. 'Ο Κυβερνήτης εύρε την 'Ελλάδα μεταβεβλημένην εις έρείπια, πτωχεία δέ και άναρχία μάστιζαν αυτήν. 'Εν τούτοις ειργάσθη ό μέγας εκείνος άνήρ με σύνεσιν και ζήλον πατριωτικόν, όπως τακτοποιήσῃ τὰ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

πράγματα τοῦ ἔθνους. Διωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικόν· συνέστησε σχολεῖα· συνέστησεν ὀρρνοτροφεῖον εἰς τὴν Ἀίγιαν· ὑπεστήριξε τὴν γεωργίαν συστήσας καὶ γεωργικὴν σχολὴν ἐν Τίρυνθι· ἐνεψύχωσε τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἔμποριον· ἔτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ καὶ ἐν γενεῇ ἔπραξε πᾶν ὃ,τι ἦτο ἀναγκαῖον, ὅπως θεραπευθῆ τὸ νεοσύστατον ἔθνος ἐκ τῶν δεινῶν πολυχρονίου πολέμου. Μισθὸν δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ὁ φιλότιμος Κυβερνήτης, ἡ δὲ ὀλιγαρκεία του ἦτο παροιμιώδης. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ ἀγαθὸς Κυβερνήτης εἰργάζετο πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ ἔθνους, ὁ αἰμοχαρὴς Ἰβραῆμ ἐξηκολούθει νὰ διαρπάξῃ καὶ νὰ καταστρέφῃ τὴν Πελοπόννησον. Τότε κατ' ἀπόφασιν τῶν τριῶν προστατῶν Δυνάμεων ἀπεστάλη γαλλικὸς στρατὸς ἐκ 14 000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαιζῶνα, ὁ ὁποῖος κατῴρθησε νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἐκ τῆς Πελοποννήσου.

2. Δολοφονία τοῦ Καποδιστρίου. Ὁ Κυβερνήτης, ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἐκ τῶν ἐνοχλήσεων τοῦ Ἰβραῆμ, ἐπέδωθε μὲ μεγαλυτέραν δραστηριότητα εἰς τὸ σωτήριον ἔργον του. Ἄλλ' ἀτυχῶς ἡ αὐστηρὰ αὐτοῦ διοικήσις καὶ ἡ καθιερωθεῖσα ἰσότης ἀπέναντι τῶν νόμων, ἐκίνησε τὴν ὀργὴν πολλῶν ἐξεχόντων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ ἔχουν μερικὰ ἰδιαίτερα προνόμια. Διὰ τοῦτο ὁ Κυβερνήτης ἠναγκάσθη νὰ τιμωρήσῃ μερικοὺς ἐξ αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Πετρόμπετην. Ἐνεκα δὲ τῆς αἰτίας αὐτῆς ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πετρόμπετη Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος Μαυρομιχάλης, κατὰ τὴν πρῶταν τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1831, παραφυλάττοντες ἔμπροσθεν τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐδόλοφόνησαν τὸν Καποδιστριαν, καθ' ἣν στιγμὴν εἰσήρχετο εἰς τὸν ναόν!

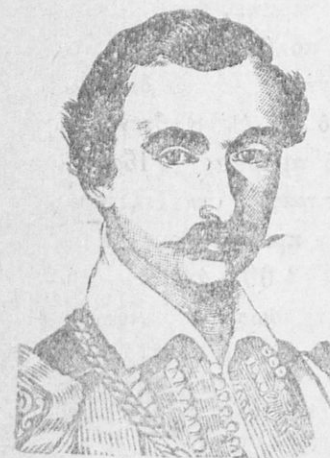
Ὁ θάνατος τοῦ Καποδιστρίου ὑπῆρξε μεγίστη συμφορὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

37ον

Ἡ Ἑλλάς βασιλευσεν ἀνεξάρτητον. —

1. Ὅθων Α'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου φοβερὰ ἀναρχία καὶ ἀταξία ἐπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα· διὰ τοῦτο αἱ τρεῖς προστάτιδες Δυνάμεις σπεύδουσιν νὰ τακτοποιήσῃ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος,

ὅπως μὴ ἐμφύλιος πόλεμος κατερημώσῃ αὐτήν, ἐκήρυξαν τὴν Ἑλλάδα κράτος ἀνεξάρτητον καὶ ἀνγγόρευσαν ἡγεμόνα αὐτῆς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ὄρια τοῦ βασιλείου ἦσαν πολὺ στενὰ, ὁ Λεοπόλδος δὲν ἐδέχθη τὸν θρόνον. Τότε αἱ Δυνάμεις ἠῤῥῆσαν κατὰ τι τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνγγόρευσαν βασιλέα αὐτῆς τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Ὅθωνα τὸν Α'. Ὁ Ὅθων ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον τὴν 25 Ἰανουαρίου 1833, ὅπου μὲ μεγάλην χαρὰν ὑπεδέχθη αὐτὸν ὁ λαός.

Ο Θ Ω Ν Α'

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἦτο ἀνήλικος, ἐκυβέρνησα τὸ κράτος μέχρι τῆς 20 Μαΐου 1835 τριμελής ἀντιβασιλεία· τότε δὲ ἐνηλικιωθεὶς ὁ Ὅθων ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν. Κατ' ἀρχὰς πρωτεύουσα τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου ὑπῆρξε τὸ Ναύπλιον, ἀλλ' ἀκατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1835 πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἔγιναν αἱ ἑνδοχοὶ Ἀθῆναι.

Ὁ Ὅθων ἦτο ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἠγάπησε θερμῶς τὴν Ἑλλάδα, ἐπροστάτευσεν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἔδωκε κατὰ τὸ ἔτος 1837 τὸ Πανεπιστήμιον. Ἄλλ' ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἐξεθρονίσθη τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1862 καὶ ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

2. Γεώργιος Α'. Ἡ ἐν Ἀθήναις συναλθούσα Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐξέλεξε κατὰ τὴν 18 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1863 βα-

σιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ κατόπιν βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανῶ Γεώργιον τὸν Α΄ Ὁ Γεώργιος κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν 18 Ὀκτωβρίου τοῦ 1863, ὁπότε καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Ἀγγλία εἰς αὐτὸν χαριζομένη παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς ὑπ' αὐτῆς κατεχομένας Ἰνίους νήτους. Ὁ Γεώργιος κατὰ τὸ ἔτος 1867 ἐνυμφεύθη τὴν μεγάλην δούκισσαν τῆς Ρωσίας Ὀλγαν καὶ κατὰ τὴν 22 Ἰουλίου 1868 ἐγεννήθη ὁ διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντῖνος. Κατὰ τὸ ἔτος 1881 προσηρτήθη κατ' ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου. Ἐν ἔτι αἰδὲ 1898 ἡ ἥρωικὴ μεγαλόνησος Κρήτη ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἀπετάλεσε κατ' ἀπόφασιν τῶν τεσσάρων Μεγάλων δυνάμεων, Ἀγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας αὐτόνομον ἡγεμονίαν ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ ἡμετέρου βασιλέως. Ἀποχωρήσαντος δὲ τούτου περὶ τὰ τέλη τοῦ 1906 ὤρισθη ὑπὸ τεσσάρων προστατίδων τῆς νήσου Δυνάμεων, ὅπως ὁ ὑπικτος ἀρμοστής διορίζεται μὲν ὑπ' αὐτῶν, υποδεικνύηται ὅμως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος διορίσθη ὁ συνετὸς πολιτευτὴς καὶ πρῶην πρωθυπουργὸς Ἀλεξάνδρος Ζαΐμης. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἢ μὲν Ἀυστρία προσήρτα εἰς τὸ κράτος τῆς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, ἢ δὲ Βουλγαρία ἀνεκήρυξε ἑαυτὴν ἐλεύθερον βασιλείον. Τότε καὶ ἡ Κρήτη ἐκήρυξεν ἐκ νέου τὴν ἑνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ὁ ἀρμοστής Ζαΐμης τότε ἀπεχώρησεν ἐκ Κρήτης προσωρινῇ δὲ Εκτελεστικῇ Ἐπιτροπῇ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς νήσου ἐν ὄνοματι τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Ἡ Κρήτη ἔκτοτε μετὰ καλμῶν

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄.

ἀνέμενον τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πολυποθῆτοι ἐνώσεως ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταὶ ἀνέβαλλον αὐτήν, οἱ Κρήτες διὰ νὰ τὰς ἐξαναγκάσουν νὰ δεχθοῦν τὴν πλήρωσιν τοῦ προαιωνίου πόντου, ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν Βουλευτὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν. Ἄλλ' ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, τῆς ὁποίας πρῶτοντος ὁ μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, μὴ θέλουσα νὰ προσκρούσῃ εἰς τὰς Δυνάμεις, δὲν ἐπέτρεψε τοῦτο· ἀλλὰ βραδύτερον, ἦτοι κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1913 ἔτους, ἐδήλωσεν ὅτι θὰ δεχθῆ τοὺς Κρήτας Βουλευτὰς καὶ διώρισεν Γενικὸν Διοικητὴν τῆς Κρήτης τὸν πρόφην πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος Στέφανον Δραγούμην. Ὁ Δραγούμης ἐπ' ὀλίγον ἐδιοίκησε τὴν νῆσον, διότι μετὰ τὸ τέλος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου, ἡ Κρήτη ἠνώθη ὀριστικῶς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἡ δὲ Δραγούμης διωρίσθη Διοικητὴς τῆς Μακεδονίας.

380.

Ἡ πόλεμος Βαλκανικῶν λαῶν κατὰ τῆς Τουρκίας.

1. *Οἱ Βαλκανικοὶ λαοὶ Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον τοῦ ἔτους ἐναντίον τῆς Τουρκίας* 1908 ἐν σπουδαίῳ γεγονόσι συνέβη εἰς τὴν Τουρκίαν· τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἦτο ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγματος. Τὸ νέον πολίτευμα ὑπέσχετο ἰσονομίαν καὶ ἰσοπολιτείαν εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἄλλ' ἀτυχῶς τοῦτο δὲν ἐπραγματοποιήθη· τὸναντίον οἱ Νεότουρκοι ἐζήτησαν μὲ κάθε μέσον νὰ ἀφομοιώσουν τοὺς λαοὺς ἐκείνους. Ἡ τοιαύτη κατάστασις ὁμῶς ἐξηνάγκασε τὰ κράτη τοῦ Αἴμου—Ἑλλάδα, Βουλγαρίαν, Σερβίαν καὶ Μαυροβούνιον—νὰ συνάψουν συμμαχίαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Τελευταίως δέ, ὅτε ἡ Τουρκία μὲ τὴν πρόφασιν στρατιωτικῶν γυμνασίων εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν πολὺν στρατὸν σκοπὸν ἔχουσα νὰ ἐπιτεθῆ ἐναντίων τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν, αὐτὰ ἐκήρυξαν ταῦτοχρόνως γενικὴν ἐπιστράτευσιν. Ἀπήγγειλαν δὲ ἀπὸ τὴν Τουρκίαν νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἑβρωπαϊκὴν Τουρκίαν μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ καλυτερεύσου· τὸν βίον καὶ

τὴν τύχην τῶν ἀτυχῶν Χριστιανῶν. Ἄλλ' ἡ Τουρκία ἠρνήθη νὰ υποκύψῃ εἰς τὴν ἀπαίτησιν αὐτὴν τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν τότε τὰ Βαλκανικὰ κράτη ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας (4 Ὀκτωβρίου 1912). Οἱ Τούρκοι ἐνίκηθησαν πανταχοῦ· τὰ νικηφόρα στρατεύματα τῶν συμμάχων ἐξεδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς Θράκης.

2. *Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Ἄλλ' ἐξαιρετικῶς ἐπιτυχῆς Βαλκανικοῦ πολέμου.* ὑπῆρξεν εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἡ δράσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ τότε Διαδόχου Κωνσταντίνου κατενίκησε καὶ κατεστύριψε πανταχοῦ τὰ ἐχθρικά στρατεύματα ἐκέρδισε νίκας μεγάλας καὶ περιφνεῖς εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔγινε κύριος τῶν Ἰωννίνων καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν δύο μεγάλων προτειουσῶν. Ἐπίσης θριζμευτικὴ ὑπῆρξεν ἡ δράσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γενναίου ὑπναυάρχου Πιύλου Κουντουριώτου· διότι κητατροπώσας τὸν Τουρκικὸν στόλον ἐπνευλημμένως ἔγινε κυρίαρχος τοῦ Αἰγαίου καὶ ἀπηλευθέρωσεν ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς νήσους ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Ἡ Τουρκία ἐντελῶς νικηθεῖσα μὲ τὸν πόλεμον τοῦτον, ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ τὴν ἐν Λονδίῳ συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρησε εἰς τοὺς συμμάχους ὅλην τὴν Ἠπειρον, τὴν Μακεδονίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Θράκης· παρατήθη δὲ ὀριστικῶς καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Κρήτης δικαιωμάτων τῆς. Ἄλλ' ἀτυχῶς τὴν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν θριάμβων χαρὰν τοῦ ἔθνους ἐπεσκίασε μία μεγάλη ἐθνικὴ ἀπώλεια, ὁ θάνατος τοῦ λαοφιλοῦς μας βασιλέως Γεωργίου, ὅστις ἔπεσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 5 Μαρτίου 1913 διὰ χειρὸς ἀπαισίου δολοφόνου! Διεδέχθη δὲ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱόστου Κωνσταντίνος.

39ον

Συμμαχικός πόλεμος.

Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι δὲν ἐφάνησαν πιστοὶ σύμμαχοι. Τουναντίον ἢ κακοπιστία των, πατροπαράδοτον ἐλάττωμά των, ἐφανερῶθη εἰς πολλὰς περιστάσεις τοῦ πολέμου. Ἐν τούτοις οἱ ἄλλοι σύμμαχοι χάριν τοῦ κοινοῦ ἱεροῦ ἀγώνος, τὸν ὅποιον χάριν τῶν ὑποδούλων Χριστιανῶν ἀνάλαβον, ὄχι μόνον τοὺς ἠνάχθησαν, ἀλλὰ καὶ μεγάλως ἐδοθήθησαν αὐτοῖς. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἔνδοξον τέλος τοῦ πολέμου, προκειμένου νὰ γίνῃ ἡ διανομὴ τῶν κατακτηθέντων μερῶν μετὰ τῶν συμμάχων, οἱ Βούλγαροι ἐδείχθησαν ἄπληστοι καὶ ἄδικοι θέλοντες νὰ λάβουν μέρη, τὰ ὅποια ἀνήκον εἰς τοὺς ἄλλους συμμάχους. Τοῦτο ἐφύχρανε τὰς συμμαχικὰς σχέσεις καὶ ἠνάγκασε τοὺς λοιποὺς συμμάχους νὰ συνάψουν συνθήκην μυστικὴν στρεφομένην ἐναντίον τῶν ἀρπακτικῶν διαθέσεων τῆς Βουλγαρίας. Τέλος δὲ, ὅτε ἀνεκαλύφθησαν τὰ κακόβουλα ἐναντίον τῶν λοιπῶν συμμάχων σχέδια τῆς Βουλγαρίας, οἱ σύμμαχοι ἐπέτεθθησαν ἐναντίον αὐτῆς, ἐνῶ συγχρόνως ἡ Ρουμανία ἐσπευδε νὰ καταλάβῃ τὰ μέρη, τὰ ὅποια διημιφισθῆται. Τότε ἤρχισεν ὁ φοβερὸς καὶ αἱματηρὸς ἀγὼν, καθ' ὃν οἱ Βούλγαροι κατενιθῆσαν καὶ συντριβῆσαν. Οἱ Ἕλληνες ἰδίως στρατηγούμενοι καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐκέρδισαν τὰς περιφανεστέρας ἐναντίον αὐτῶν νίκας. Οἱ Βούλγαροι πανταχοῦ νικηθέντες ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ κατεδιώχθησαν πρὸς τὰ παλαιὰ των σύνορα. Τότε ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψουν τὴν εἰρήνην τοῦ Βουκουρεστίου μετὰ δρους βαρεῖς καὶ ταπεινωτικὰς, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρησαν εἰς τοὺς συμμάχους ὅλην σχεδὸν τὴν Μακεδονίαν, εἰς δὲ τὴν Ῥουμανίαν ὅλον τὸ ὑπ' αὐτῆς κταληφθὲν μέρος.

40ὸν

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος τοῦ 1914-1918.

1. Ἐκρηξίς τοῦ πανευρωπαϊκοῦ Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γερμανία πολέμου. ἦσαν ἔθνη ἀπολυταρχικά καὶ εἶχαν κοινὰ συμφέροντα, τὰ ὅποια ἐπέδιωκαν νὰ ἐξυπηρετή-

σουν με κάθε μέσον και εις βάρος άλλων λαών. Και ή μὲν Αυστρία, ή όποία εξημιώθη με τους βαλκανικούς πολέμους, διότι έχασε άφ' ενός την ευκαιρίαν να καταλάβη την Θεσσαλονίκην, άφ' έτέρου διότι ή Σερβία έμεγάλωσε πολύ και έγινε επικίνδυνος γείτων δι' αυτήν· δια τούτο έζητούσε να εύρη άφορμήν να την ταπεινώση. Έξ άλλου ή Γερμανία, ή όποία είχε σκοπόν να κυριαρχήση όλου του κόσμου και πρό πολλών χρόνων ήτοιμάζετο διά πόλεμον, έζητούσε και αυτή ευκαιρίαν να εκτελέση τὰ σχέδιά της. Και ή ευκαιρία δὲν άργησε να παρουσιασθή. Η Αυστρία δηλαδή είχε προσαρτήσσει πρό όλίγων έτων την Βοσνίαν και Έρζεγοβίνην, εις τὰς όποιας κατόικουν εκατομμύρια δλα Σέρβων· δια τούτο ή Σερβία διαμαρτυρήθη, άλλ' αί διαμαρτυρίαι της δὲν έφεραν κανέν άποτέλεσμα. Τούτο έφερε βαρέως ή Σερβική ψυχή· δι' αυτό όταν τὸ διαδοχικόν ζεύγος τῆς Αυστρίας περιώδευεν εις τὰς πόλεις τών έπαρχιῶν εκείνων, ένας Σέρβος φοιτητής έδολοφόνησε αὐτούς την 15 Ιουνίου 1915. Τότε ή Αυστρία ένόμισεν ότι τούτο δὲν ήτο σιγμιαία έξαφνις τῆς πατριωτικῆς ψυχῆς, άλλ' έθεώρησε υπεύθυνον διά την δολοφονίαν την έπίσημον Σερβίαν, και με τὰς αξιώσεις τὰς όποιας ήγειρε κατ' αὐτῆς επεζήτει να την εξευτελίση. Η Σερβία έδειξε πολλήν μετριόπαθειαν, άλλ' ή Αυστρία παρακινουμένη άπό την Γερμανίαν έφάνη άδιάλλακτος και ένεκα τούτου έξερράγη ὁ φρικτός πανευρωπαϊκός πόλεμος.

2. *Επέντασις του πολέμου.* Καί παρά τὸ πλευρὸν μὲν τῆς Αυστρίας και Γερμανίας ετάχθησαν ή Βουλγαρία και ή Τουρκία, παρά δὲ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας, Ρωσίας και Άγγλίας, ετάχθησαν ή Σερβία, έπειτα ή Ιταλία, άργότερον ή Ιαπωνία, ή Ρουμανία και τέλος οί Ένωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Αμερικῆς. Τοιουτοτρόπως ὁ πόλεμος έγινε παγκόσμιος. Η Έλλάς κατ' αρχὰς έμειναν οὐδέτερά άλλ' έπειτα ετάχθη με τὸ μέρος τών προστατῶν και τών φυσικῶν της Συμάχων, την Άγγλίαν και Γαλλίαν. Μετὰ διαφόρους τροπὰς του πολέμου, ένικήθησαν κατ

ἀρχὴς οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Τούρκοι, ἔπειτα οἱ Αὐστριακοὶ καὶ Γερμανοί. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Τουρκία σχεδὸν διελεύθησαν ἀπελευθερωθέντων τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὑποταξαμένοι εἰς αὐτούς, ἢ δὲ Βουλγαρία καὶ ἡ Γερμανία ἐξεμηδενήθησαν. Τοιοῦτοτρόπως ἐτιμωρήθησαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιβουλεύθησαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία κατήγαγε νέους θριαμβοὺς καὶ ἔγραψε νέας σελίδας δόξης κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν, ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ ἐκπληρούμενα τὰ ἐθνικά της ὄνειρα. Διότι παρεχωρήθη εἰς αὐτὴν ὀλόκληρος ἡ Θράκη μέχρι Τσατάλτζας καὶ ἡ Ἰωνία. Ὅλιγα χιλιόμετρα μᾶς διεχώριζον ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν συγκεντρῶνται τοῦ Γένους αἱ ἐλπίδες καὶ τοῦ ἔθνους οἱ πικροί.

3. Ἡ ἐν Μικρᾷ Δυστυχῶς ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, ὁ ὁποῖος ἄσπᾳ καταστροφῇ, ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη ἐπολέμησε ἀνδραῖως καὶ ἐνίκησε παντοῦ, ὑπέστη κατ' Αὐγουστον 1922 εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέγα ἀτύχημα καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἑλληνικωτάτας ἐκεῖνας χώρας—χώρας τόσων ἀγώνων, παθημάτων καὶ κατορθωμάτων. . . Ἡ τραγικὴ αὕτη καταστροφὴ ἠνάγκασε μερικοὺς φιλοτίμους καὶ φιλοπάτριδας ἀξιωματικοὺς τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Στόλου νὰ διοργανώσουν Ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία διέλυσε τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἐξηνάγκασε εἰς παραίτησιν τὴν τότε κυβέρνησιν καὶ ὑπεχρέωσε τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ Διαδόχου Γεωργίου, ὁ ὁποῖος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἀπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος Β'. Τέλος ἡ Ἐπανάστασις ἀνεδιωργάσθη τὸν στρατὸν καὶ τοιοῦτρόπως ἐπρόλαβε τὴν ὀλοκληρωτικὴν τοῦ ἔθνους καταστροφὴν. Ἄλλ' ὅμως ἡ Ἑλλάς ἀποχωρέθη διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης (14 Ἰουλίου 1923) νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου, ὁ ὁποῖος ἔγινε τῶρα τὸ μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας ὄριον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Πανελληνίος ἔνωσις καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀποκαταστάσις—τὸ ἴσραϊον ἰδανικὸν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπεμακρύνθη καὶ πάλιν. Ἀπεμακρύνθη, ἀλλὰ δὲν ἐσβέσθη. . . Ἰεοῦ ποῦ εἶναι τὸ καθήκόν σου, ὦ νέα γενεά!

ΤΕΛΟΣ

0020561182

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Νικ. Σ. Γκινόπουλλον

συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν Νόμον ΒΓΓ' τῆς 12 Ἰουλίου 1895, τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἐκθεσὶν τῆς οἰκείας ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν υποβληθεῖσαν Ἱστορίαν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ὅπως εἰσαχθῇ ἐπὶ πενταετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ προσεχούς σχολικοῦ ἔτους ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς 5' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Καλεῖσθε δέ, ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Νόμου κλπ. ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας παρατηρήσεις.

Ὁ Ὑπουργός

Σ. ΣΤΑΗΣ

Στερ. Παρίσης

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΔΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Ἐγκριμένα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας

- 1) Γεωγραφία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλλάδος διὰ τὴν γ' καὶ δ' τάξιν
- 2) Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς διαθήκης διὰ τὴν . . . γ' τάξιν
- 3) Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης διὰ τὴν . . . δ' τάξιν
- 4) Ἡρωϊκοὶ χρόνοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν . . . γ' τάξιν
- 5) Ἱστορικοὶ χρόνοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν . . . δ' τάξιν
- 6) Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς αυτοκρατορίας διὰ τὴν . . . ε' τάξιν
- 7) Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος διὰ τὴν . . . στ' τάξιν
- 8) Γραμματικὴ τῆς δμιλονμένης

